

CRNA GORA
ZAVOD ZA ŠKOLSTVO

NAŠA ŠKOLA

ISTRAŽIVANJE UTICAJA OBUKE NASTAVNIKA/CA NA PRIMJENU
STEČENIH ZNANJA I VJEŠTINA I NA AKTIVNO KORIŠĆENJE
UDŽBENIKA U NASTAVI

(2009)

Podgorica,
septembar 2009.

**CRNA GORA
ZAVOD ZA ŠKOLSTVO**

NAŠA ŠKOLA

**ISTRAŽIVANJE UTICAJA OBUKE NASTAVNIKA/CA NA
PRIMJENU STEČENIH ZNANJA I VJEŠTINA I NA
AKTIVNO KORIŠĆENJE UDŽBENIKA U NASTAVI**

(2009)

Podgorica,
2009.

NAŠA ŠKOLA – Istraživanje uticaja obuke nastavnika/ca na primjenu stečenih znanja i vještina i na aktivno korišćenje udžbenika u nastavi (2009)

Izdavač: Zavod za školstvo
Urednik: dr Dragan Bogojević
Autor: mr Zoran Lalović
Lektura: Danijela Đilas
Dizajn i tehnička priprema: Nevena Čabrilo
Štampa: „IVPE“ Cetinje
Tiraž: 300 primjeraka

Podgorica 2009.

Istraživački timovi za ISTRAŽIVANJE UTICAJA OBUKE NASTAVNIKA/CA NA PRIMJENU STEČENIH ZNANJA I VJEŠTINA I NA AKTIVNO KORIŠĆENJE UDŽBENIKA U NASTAVI (2009)

Izrada instrumenata:

mr Zoran Lalović, rukovodilac Odsjeka za istraživanje i razvoj obrazovnog sistema
Anđa Backović, savjetnica
Vesna Vučurović, savjetnica

Posmatranje časova/ispitivači:

1. Nedeljka Stojanović, pedagog, OŠ „Dašo Pavičić“, Herceg Novi
2. Zoran Vujadinović, pedagog, OŠ „Braća Labudović“, Nikšić
3. Radonja Božović, pedagog, OŠ „Marko Miljanov“, Podgorica
4. Ranka Božović, psiholog, OŠ „Luka Simonović“, Nikšić
5. Ljiljana Adžić, psiholog, OŠ „Savo Ilić“, Kotor
6. Marijana Bulatović, psiholog, OŠ „Risto Manojlović“, Kolašin
7. Vesna Čikarić, psiholog, OŠ „Aleksa Bečo Đilas“, Mojkovac
8. Rena Rakčević, pedagog, OŠ „Pavle Rovinski“, Podgorica
9. Olivera Micevska, pedagog, OŠ „Vlado Milić“, Podgorica
10. Katarina Vučinić, pedagog, OŠ „Mileva Lajović“, Nikšić
11. Mirjana Mijović, pedagog, OŠ „Boško Strugar“, Ulcinj
12. Nadežda Vujašković, pedagog, OŠ „Vuko Jovović“, Danilovgrad
13. Nikica Kujović, pedagog, OŠ „Radojica Perović“, Podgorica
14. Fadila Pačarić, pedagog, OŠ „Vuk Karadžić“, Berane
15. Jadranka Gavranović, psiholog, OŠ „Savo Pejanović“, Podgorica
16. Tatjana Vujović, pedagog, OŠ „Blažo Jokov Orlandić“, Bar
17. Mirjana Babović, psiholog, Druga osnovna škola, Budva
18. Đon Vuljaj, pedagog, OŠ „Mahmut Lekić“, Tuzi
19. Dragana Krunić, pedagog, OŠ „Milan Vukotić“, Golubovci
20. Marijana Bujanja, pedagog, OŠ „Stefan Mitrov Ljubiša“, Budva

Obrada podataka:

mr Zoran Lalović, rukovodilac Odsjeka za istraživanje i razvoj obrazovnog sistema

Organizacija istraživanja:

Radoje Novović, savjetnik

Sadržaj

ISTRAŽIVANJE UTICAJA OBUKE NASTAVNIKA/CA NA PRIMJENU STEČENIH ZNANJA I VJEŠTINA I NA AKTIVNO KORIŠĆENJE UDŽBENIKA U NASTAVI (2009).....	1
1. UVOD	7
1.1. Zadaci i cilj istraživanja	8
1.2. Prikaz programa i realizacije obuke za nastavnike/ce osnovnih škola i gimnazija u organizaciji Zavoda za školstvo	8
1.3. Aktivno korišćenje udžbenika u nastavi.....	9
1.4. Instrumenti istraživanja	9
1.5. Uzorak u istraživanju	9
2. REZULTATI ISTRAŽIVANJA	14
2.1. Procjena doprinosa obuke uspješnoj primjeni novih programa i metoda rada	14
2.2. Planiranje i pripremanje nastave	17
2.3. Ambijent za učenje	30
2.5. Procjena uspješnosti realizacije ciljeva nastave	46
2.6. Ocjena kvaliteta udžbenika i priručnika za nastavnike/ce	48
2.7. Zastupljenost i korišćenje udžbenika u nastavi	55
3. ZAKLJUČCI ISTRAŽIVANJA	62
3.1. Procjena doprinosa obuke uspješnoj primjeni novih programa i metoda rada	62
3.2. Planiranje i pripremanje nastave	63
3.3. Ambijent za učenje	67
3.4. Metode učenja i zadovoljstvo učenika/ca nastavom	70
3.5. Procjena uspješnosti realizacije ciljeva nastave	71
3.6. Ocjena kvaliteta udžbenika i priručnika za nastavnike/ce	73
3.7. Zastupljenost i korišćenje udžbenika u nastavi	75
4. MJERE UNAPREĐIVANJA	77
4.1. Osposobljenost nastavnika/ca za primjenu novih programa i metoda rada	77
4.2. Planiranje i pripremanje nastave	77
4.3. Ambijent za učenje	78
4.4. Metode učenja i uloga učenika/ca u nastavi	79
4.5. Procjena uspješnosti realizacije časa i ciljeva nastave	79

Poštovane kolege i kolegice,

Primjena reformskih rješenja i novih obrazovnih programa u Crnoj Gori, počev od 2004. godine, podrazumijevala je i proces intenzivne obuke nastavnika/ca osnovnih i srednjih škola. Cilj je bio da nastavnici/e unaprijede svoja znanja (teorijska i metodološka) i vještine u praksi, da razumiju očekivanja od nove uloge nastavnika/ca, ali i svoje nove pozicije u obrazovanju uopšte i u nastavnom procesu.

Zavod za školstvo, kao organizator obuke za nastavnike/ce, uz podršku Svjetske banke, imao je potrebu da analizira neke efekte te obuke i predloži preporuke za njeno unapređivanje. Sa tim ciljem, 2006. godine osmišljeno je prvo istraživanje pod nazivom *Analiza obuke nastavnika/ca za primjenu novih nastavnih programa u osnovnim školama u Crnoj Gori (2004-2006)*.

Narednih godina, 2007. i 2008, obavljena su istraživanja sa istim ciljem, uz nešto izmijenjenu metodologiju i obuhvatila su uticaj obuke nastavnika/ca na primjenu znanja i vještina u svakodnevnoj nastavnoj praksi, kao i još jednu komponentu – aktivno korišćenje udžbenika u nastavi. *Istraživanje uticaja obuke nastavnika/ca na primjenu stečenih znanja i vještina i na aktivno korišćenje udžbenika u nastavi*, 2007. i 2008. godine pratilo je rezultate prema pokazateljima (indikatorima) koji su definisani u Projektu Reforma obrazovanja u Crnoj Gori (MERP).

Sva tri istraživanja su objedinjena i izdata u ediciji Zavoda za školstvo Naša škola – *Istraživanja u obrazovanju (2004-2008)*.

Publikacija *Istraživanje uticaja obuke nastavnika/ca na primjenu stečenih znanja i vještina i na aktivno korišćenje udžbenika u nastavi (2009)* ujedno predstavlja i posljednje istraživanje u okviru projekta MERP.

Zahvaljujemo se nastavnicima/ama, direktorima/kama, učenicima/ama, voditeljima/kama seminara, koji/e su nam pomogli/e da sakupimo podatke za ova istraživanja, i bolje uočimo načine unapređivanja profesionalnog razvoja nastavnika/ca i ukupnog procesa učenja, kao i aktivnog korišćenja udžbenika u nastavi.

S poštovanjem,

D I R E K T O R

dr Dragan Bogojević

1. Uvod

Reforma obrazovanja u Crnoj Gori, u najkraćem, obuhvatila je uvođenje:

- novih planova,
- novih obrazovnih programa,
- savremenih metoda nastave/učenja i aktivan položaja učenika u nastavi i
- novih udžbenika.

Projekat Reforma obrazovanja u Crnoj Gori (MERP), koji se realizuje iz sredstava kredita Svjetske banke, pored mnogih reformskih rješenja, podržava i aktivnosti koje se odnose na profesionalni razvoj nastavnika/ca. Podržana je obuka nastavnika/ca za primjenu novih nastavnih programa i njihovo osposobljavanje za nove uloge u nastavi.

U dokumentu o napredovanju ovog Projekta (PAD), između ostalih, definisana su dva "izlazna" pokazatelja za praćenje uspješnosti obuke:

- u reformskim školama, najmanje 70% nastavnika/ca koristi vještine i znanja naučene kroz obuku¹ koja je obezbijeđena u sklopu Projekta,
- u reformskim školama, više od 90% učenika/ca aktivno koristi udžbenike na času.

U cilju praćenja efikasnosti obuke Zavod za školstvo je, koristeći se istom metodologijom, realizovao tri istraživanja:

- Istraživanje uticaja obuke 2006/7 školske godine,
- Istraživanje uticaja obuke 2007/8 školske godine,
- Istraživanje uticaja obuke 2008/9 školske godine.

Reforma osnovnog obrazovanja započela je školske 2004/05. u 20 osnovnih škola i odvija se predviđenom dinamikom (Tabela 1).

Tabela 1 Dinamika uvođenja novih programa (devetogodiša osnovna škola)

školska godina	škole A 20	škole B 27	škole C 28	škole D 44	škole E
2004/05.	I				
2005/06.	I, II, VI	I			
2006/07.	I, II, III, VI, VII	I, II VI	I		
2007/08.	I, II, III, IV VI, VII, VIII	I, II, III VI, VII	I, II VI	I	
2008/09.	I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII, IX	I, II, III, IV VI, VII, VIII	I, II, III, VI, VII	I, II VI	I
2009/10.		I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII, IX	I, II, III, IV VI, VII, VIII	I, II, III, VI, VII	I, II VI
2010/11.			I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII, IX	I, II, III, IV VI, VII, VIII	I, II, III, VI, VII
2011/12.				I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII, IX	I, II, III, IV VI, VII, VIII
2012/13.					I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII, IX

¹ Podrazumijeva samo one module u obuci koji su finansirani u okviru Projekta. (Obrazovni programi devetogodišnje osnovne škole – za sve predmete; Planiranje i opisno ocjenjivanje; Interaktivna nastava, ambijent i kooperativno učenje; Razvoj kritičkog mišljenja)

Reforma obrazovanja u gimnaziji započela je školske 2006/07. u 22 gimnazije i odvija se predviđenom dinamikom (Tabela 2).

Tabela 2 *Dinamika uvođenja novih programa (gimnazija)*

2006/07.	I
2007/08.	I, II
2008/09.	I, II, III
2009/10.	I, II, III, IV
2010/11.	I, II, III, IV

1.1. Zadaci i cilj istraživanja

Zadatak istraživanja je da se utvrdi:

- *uticaj obuke nastavnika/ca na nivo primjene stečenih znanja i vještina u nastavi,*
- *nivo aktivnog korišćenja udžbenika u nastavi.*

Cilj istraživanja bio je da se utvrdi:

- *da li u reformskim školama najmanje 70% nastavnika/ca u nastavi primjenjuje vještine i znanja iz obuke;*
- *da li u reformskim školama, više od 90% učenika/ca aktivno koristi nove udžbenike u nastavi.*

1.2. Prikaz programa i realizacije obuke za nastavnike/ce osnovnih škola i gimnazija u organizaciji Zavoda za školstvo

1.2.1. Programi obuke

Za nastavnike/ce I razreda osnovne škole program obuke, koji realizuje Zavod, sastoji se od sedam modula u trajanju od 76 sati i obuhvata: (1) *Upoznavanje sa novim obrazovnim programima;* (2) *Planiranje i opisno ocjenjivanje;* (3) *Ambijent u učionici u kojoj dijete ima centralnu ulogu i odgovarajuća organizacija rada;* (4) *Interaktivna nastava maternjeg jezika i književnosti, matematike i prirode i društva;* (5) *Kooperativno učenje.* Za njihove kolege/koleginice, koji naredne godine ulaze u reformu, u istoj školi, ovaj program je skraćten. Modul *Interaktivna nastava maternjeg jezika, matematike i prirode i društva* realizuje se u školi na sastancima aktiva, kroz hospitalizacije i slično.

Za nastavnike/ce VI razreda osnovne škole program se sastoji od sljedećih modula: *Upoznavanje novih obrazovnih programa i Metode interaktivne nastave.* Ostali moduli su: *Građansko vaspitanje; Informatika; Osposobljavanje nastavnika/ca za rad sa djecom sa posebnim obrazovnim potrebama.*

Za nastavnike/ce gimnazija obuka se sastoji od obaveznog i izbornog modula. Obavezni modul u trajanju od 96 sati sadrži: (1) *Promjene u gimnazijskom obrazovanju i novi obrazovni programi,* (2) *Procjenjivanje i ocjenjivanje u nastavi,* (3) *Metode u nastavi,* (4) *Primjena ICT u nastavi.*

1.2.2. Realizacija obuke

Prema izvješčaju Odsjeka za kontinuirani profesionalni razvoj Zavoda za školstvo, od 2004. do 2008. godine (Tabela 3) obuku je pohađalo ukupno 6313 direktora/ki i nastavnika/ca osnovnih škola (A, B i C) i vrtića i 453 direktora/ki i nastavnika/ca gimnazije.

Tabela 3 Broj nastavnika/ca i direktora/ki koji/e su prošli/e obuku

godina	direktori/ke i nastavnici/e osnovnih škola i vrtića	direktori/ke i nastavnici/e gimnazije	broj seminara
2004.	579	31	51
2005.	1270	35	81
2006.	1161	50	40
2007.	1221	45	61
2008.	2082	292	221
ukupno	6313	453	454

1.3. Aktivno korišćenje udžbenika u nastavi

Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, počev od 2004. godine, izrađuje nove udžbenike koji prate nove nastavne programe i savremene pristupe nastavi i učenju. Novi udžbenici se odobravaju od strane Savjeta za opšte obrazovanje i nakon toga postaju obavezna školska literatura.

1.4. Instrumenti istraživanja

U istraživanju su korišćeni sljedeći instrumenti:

- upitnik za nastavnike/ce osnovne škole i gimnazije (sadrži 14 pitanja),
- upitnik za učenike/ce osnovnih škola i gimnazija (sadrži 8 pitanja),
- protokol za posmatranje časa (sadrži 6 pitanja).

1.5. Uzorak u istraživanju

Uzorak istraživanja uključuje četiri poduzorka: uzorak škola; uzorak nastavnika/ca; uzorak časova koji su posmatrani i uzorak učenika/ca.

1.5.1. Uzorak škola

a. Osnovne škole

Istraživanje je obavljeno u **20 osnovnih škola**. Uzorkom osnovnih škola (Tabela 4) obuhvaćene su:

- škole A (5 škola) koje nove planove i programe primjenjuju počev od 2004/05. školske godine;
- škole B (5 škola) koje nove planove i programe primjenjuju počev od 2005/06. školske godine;
- škole C (5 škola) koje nove programe primjenjuju počev od 2006/07. školske godine;
- škole D (5 škola) koje nove programe primjenjuju počev od 2007/08. školske godine.

Tabela 4

A škole		mjesto
1.	OŠ "Marko Miljanov"	Podgorica
2.	OŠ "Narodni heroj Savo Ilić"	Dobrota, Kotor
3.	OŠ "Braća Labudović"	Nikšić
4.	OŠ "Luka Simonović"	Nikšić
5.	OŠ "Dašo Pavičić"	Herceg Novi
B škole		mjesto
6.	OŠ "Risto Manojlović"	Kolašin
7.	OŠ "Mileva Lajović"	Nikšić
8.	OŠ "Pavle Rovinjski"	Podgorica
9.	OŠ "Aleksa Bećo Đilas"	Mojkovac
10.	OŠ "Vlado Milović"	Podgorica
C škole		mjesto
11.	OŠ "Radojica Perović"	Podgorica
12.	OŠ "Savo Pejanović"	Podgorica
13.	OŠ "Boško Strugar "	Ulcinj
14.	OŠ "Vuko Jovović"	Danilovgrad
15.	OŠ "Vuk Karadžić"	Berane
D škole		mjesto
16.	OŠ "Stefan Mitrov Ljubiša"	Budva
17.	Druga osnovna škola	Budva
18.	OŠ "Mahmut Lekić"	Tuzi
19.	OŠ "Blažo Jokov Orlandić"	Bar
20.	OŠ "Milan Vuković"	Golubovci

Prilikom izbora uzorka škola vodilo se računa o veličini škola (male – velike), o teritorijalnoj zastupljenosti (južni, središnji i sjeverni region) i dvojezičnosti (škole u kojima se nastava, pored službenog, izvodi na jeziku manjinskog naroda).

b. Gimnazije

Istraživanjem su obuhvaćene **23 gimnazije** (sve gimnazije u Crnoj Gori). Novi planovi i programi u gimnaziji primjenjuju se počev od 2006/07. školske godine.

1.5.2. Uzorak nastavnika/ca

Uzorkom je obuhvaćeno **253 nastavnika/ca**: 171 nastavnik/ca osnovnih škola (80 razredna nastava i 91 predmetna nastava) i 82 nastavnika/ca iz gimnazija (Tabela 5).

Tabela 5

NASTAVNICI/E		NASTAVNICI/E	
RAZREDNA NASTAVA	80	GIMNAZIJA	
PREDMETNA NASTAVA	91	MATEMATIKA	19
MATEMATIKA	30	MATERNJI JEZIK	29
MATERNJI JEZIK	30	ISTORIJA	14
ISTORIJA/GEOGRAFIJA	31	GEOGRAFIJA	12
OSNOVNE ŠKOLE UKUPNO	171	NEODREĐENI	8
		GIMNAZIJE UKUPNO	82
UKUPNO OSNOVNA ŠKOLA I GIMNAZIJA			253

Prilikom izbora uzorka nastavnika/ca vodilo se računa o zastupljenosti nastavnika/ca predmetne i razredne nastave.

1.5.2.1. Zastupljenost obučenih nastavnika/ca u uzorku

Zastupljenost obučenih nastavnika/ca u uzorku utvrdili smo putem upitnika za nastavnike/ce.

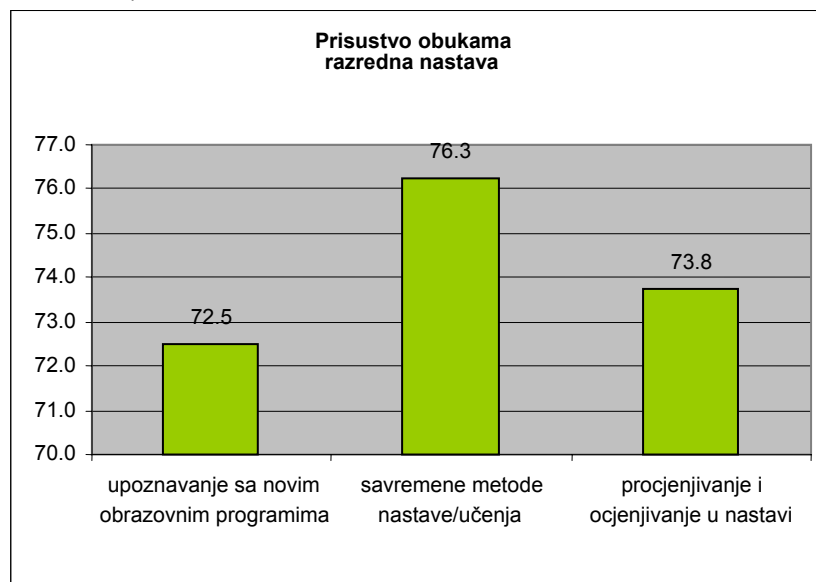
Pitanje je glasilo:

- DA LI STE, PRIPREMAJUĆI SE ZA IZVOĐENJE NASTAVE PO NOVIM OBRAZOVNIM PROGRAMIMA, PRISUSTVOVALI SLJEDEĆIM OBUKAMA (UPOZNAVANJE SA NOVIM OBRAZOVNIM PROGRAMIMA; SAVREMENE METODE NASTAVE/UČENJA U ŠKOLI; PROCJENJIVANJE I OCJENJIVANJE U NASTAVI)?

a. Osnovne škole

RAZREDNA NASTAVA

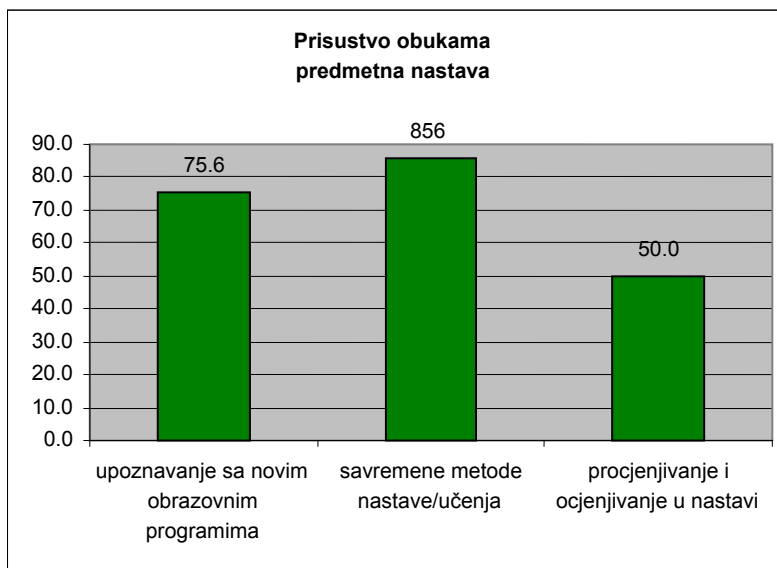
U procentima **većim od 70%** (Prikaz 1.5.2.1(a)) nastavnici/e razredne nastave izjavljuju da su prisustvovali/e obukama koje su se odnosile na upoznavanje sa novim obrazovnim programima (prisustvovalo 72,5% nastavnika/ca), savremene metode nastave/učenja (prisustvovalo 76,3% nastavnika/ca) i procjenjivanje i ocjenjivanje u nastavi (prisustvovalo 73,8% nastavnika/ca).

Prikaz 1.5.2.1(a)

PREDMETNA NASTAVA

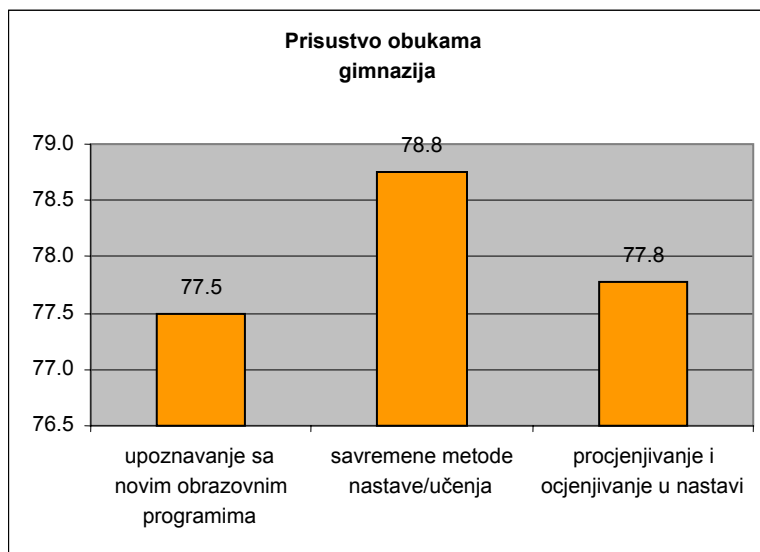
Nastavnici/e predmetne nastave (Prikaz 1.5.2.1(b)) izjavljuju da su prisustvovali/e obukama koje su se odnosile na upoznavanje sa novim obrazovnim programima (prisustvovalo 75,6% nastavnika/ca), savremene metode nastave/učenja (prisustvovalo 85,6% nastavnika/ca) i procjenjivanje i ocjenjivanje u nastavi (prisustvovalo 50,0% nastavnika/ca).

Prikaz 1.5.2.1(b)

b. Gimnazija

U procentima **većim od 70%** (Prikaz 1.5.2.1(c)) nastavnici/e gimnazije izjavljuju da su prisustvovali/e obukama koje su se odnosile na upoznavanje sa novim obrazovnim programima (prisustvovalo 77,5% nastavnika/ca), savremene metode nastave/učenja (prisustvovalo 78,8% nastavnika/ca) i procjenjivanje i ocjenjivanje u nastavi (prisustvovalo 77,8% nastavnika/ca).

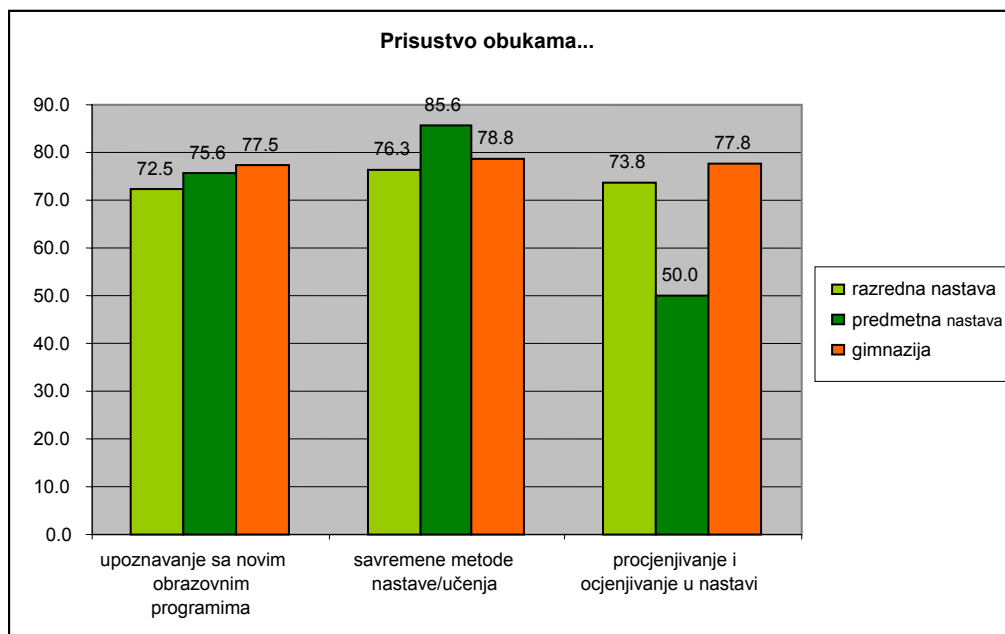

Prikaz 1.5.2.1(c)

c. Osnovna škola i gimnazija

U sva tri poduzorka (nastavnici/e razredne nastave; nastavnici/e predmetne nastave; nastavnici/e gimnazije) prisustvo obukama je **veće od 70%** (Prikaz 1.5.2.1(d)) osim u slučaju

nastavnika/ca predmetne nastave, gdje je tek polovina nastavnika/ca prisustvovala obuci koja se odnosi na procjenjivanje i ocjenjivanje u nastavi.

Prikaz 1.5.2.1(d)

1.5.3. Opservacija časova u osnovnoj školi

Uzorkom istraživanja (Tabela 6) obuhvaćena su **93 časa** (36 časova razredne i 57 časa predmetne nastave). Podaci o časovima dobijeni su na osnovu unaprijed pripremljenog protokola koji su popunjavali/e pedagog, odnosno psiholog škole na osnovu **posjete časovima**.

Tabela 6
OPSERVACIJA ČASOVA

razredna nastava	36
MATEMATIKA	10
MATERNJI JEZIK	18
PRIRODA I DRUŠTVO	8
predmetna nastava	57
MATEMATIKA	18
MATERNJI JEZIK	21
ISTORIJA ILI GEOGRAFIJA	18
UKUPNO POSJEĆENIH ČASOVA	93

Zastupljeni su časovi II, III, IV razreda u razrednoj nastavi i časovi VI, VII, VIII i IX razreda u predmetnoj nastavi. Posjećeni su časovi matematike, maternjeg jezika, istorije ili geografije ili poznavanja prirode i društva.

1.5.4. Uzorak učenika/ca

Uzorkom istraživanja obuhvaćeno je 730 učenika/ca (375 učenika/ca osnovne škole i 355 učenika/ca gimnazije). U osnovnoj školi uzorkom su obuhvaćeni učenici/e škola A, B i C iz IV, VII, VIII i IX razreda, a u gimnaziji učenici/e II i III razreda (Tabela 7).

Tabela 7

UČENICI/E	
osnovna škola	
	broj
IX razred	70
VIII razred	92
VII razred	100
IV razred	113
UKUPNO	375
gimnazija	
	broj
II razred	180
III razred	175
UKUPNO	355

2. Rezultati istraživanja

I UTICAJ OBUKE NA PRIMJENU STEČENIH ZNANJA I VJEŠTINA U NASTAVI

Istraživanjem su obuhvaćeni sljedeći aspekti uticaja obuke na primjenu stečenih znanja i vještina u nastavi:

1. PROCJENA DOPRINOSA OBUKE USPJEŠNOJ PRIMJENI NOVIH PROGRAMA I METODA RADA
2. PLANIRANJE I PRIPREMANJE NASTAVE
3. AMBIJENT ZA UČENJE
4. METODE UČENJA I ZADOVOLJSTVO UČENIKA/CA NASTAVOM
5. PROCJENA USPJEŠNOSTI REALIZACIJE CILJEVA NASTAVE

2.1. Procjena doprinosa obuke uspješnoj primjeni novih programa i metoda rada

Uticaj obuke na primjenu stečenih znanja i vještina u nastavi utvrđen je putem upitnika za nastavnike/ce. Nastavnici/e osnovne škole i nastavnici/e gimnazije ocijenili/e su stepen doprinosa obuke po raznim parametrima.

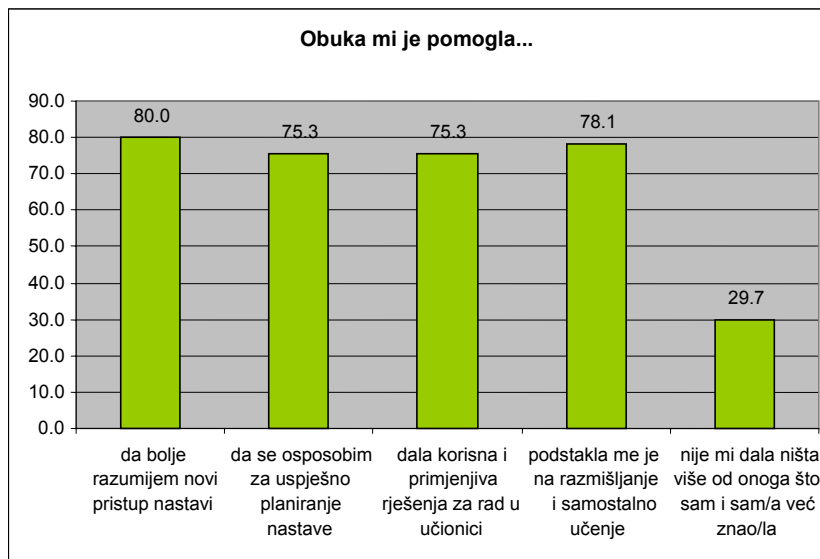
Pitanje broj 2 u upitniku za nastavnike/ce:

- *PROCIJENITE NA KOJI NAČIN VAM JE OBUKA POMOGLA U PRIMJENI NOVIH OBRAZOVNIH PROGRAMA I REALIZACIJI NASTAVE?*

a. Osnovna škola

RAZREDNA NASTAVA

U procentu **većem od 70%** (Prikaz 2.1(a)) nastavnici/e razredne nastave se slažu sa tvrdnjama da im je obuka pomogla: 1) da bolje razumiju novi pristup nastavi (slaže se 80% nastavnika/ca); 2) da se osposobe za uspješno planiranje nastave (slaže se 75,3% nastavnika/ca); 3) dala im je korisna i primjenjiva rješenja za rad u učionici (slaže se 75,3% nastavnika/ca); 4) podstakla ih je na razmišljanje i samostalno učenje (slaže se 78,1% nastavnika/ca). Oko 30% nastavnika/ca smatra da im obuka nije dala ništa više od onoga što su i sami/e već znali/e.

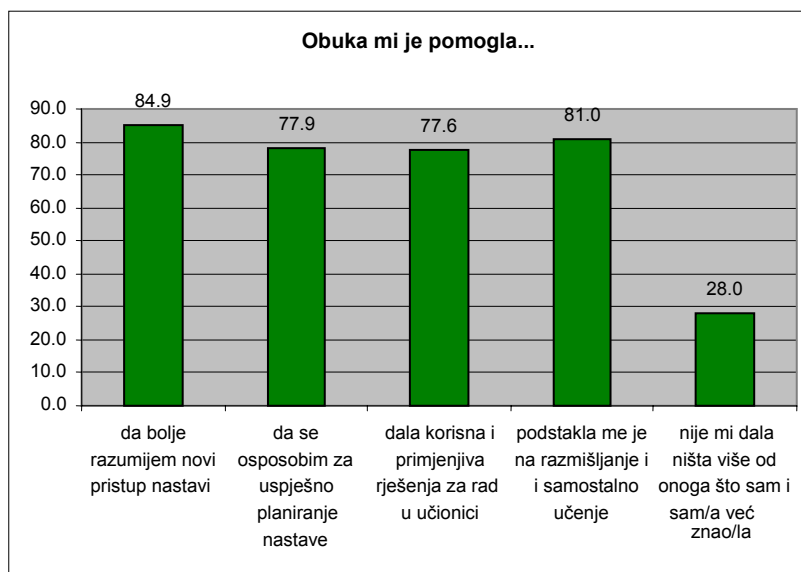

Prikaz 2.1(a)

Kao najveći doprinos obuke nastavnici/e razredne nastave ocjenjuju doprinos u smislu boljeg razumijevanja novog pristupa nastavi i podsticaja na samostalno učenje.

PREDMETNA NASTAVA

U procentu većem od 70% (Prikaz 2.1(b)) nastavnici/e predmetne nastave se slažu sa tvrdnjama da im je obuka pomogla: 1) da bolje razumiju novi pristup nastavi (slaže se 84,9% nastavnika/ca); 2) da se osposobe za uspješno planiranje nastave (slaže se 77,9% nastavnika/ca); 3) dala im je korisna i primjenjiva rješenja za rad u učionici (slaže se 77,6% nastavnika/ca); 4) podstakla ih je na razmišljanje i samostalno učenje (slaže se 81% nastavnika/ca). Oko 30% nastavnika/ca smatra da im obuka nije dala ništa više od onoga što su i sami/e već znali/e.

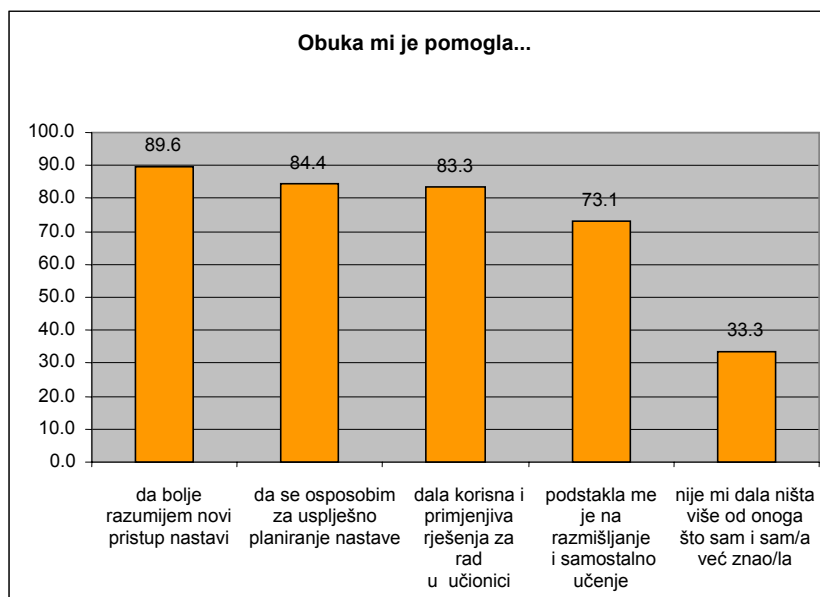

Prikaz 2.1(b)

Kao najveći doprinos obuke nastavnici/e predmetne nastave ocjenjuju doprinos u smislu boljeg razumijevanja novog pristupa nastavi i podsticaja na samostalno učenje.

b. Gimnazija

U procentu većem od 70% (Prikaz 2.1(c)) nastavnici/e gimnazije se slažu sa tvrdnjama da im je obuka pomogla: 1) da bolje razumiju novi pristup nastavi (slaže se 89,6% nastavnika/ca); 2) da se osposobe za uspješno planiranje nastave (slaže se 84,4% nastavnika/ca); 3) dala im je korisna i primjenjiva rješenja za rad u učionici (slaže se 83,3% nastavnika/ca); 4) podstakla ih je na razmišljanje i samostalno učenje (slaže se 73,1% nastavnika/ca). Oko 30% nastavnika/ca smatra da im obuka nije dala ništa više od onoga što su i sami/e već znali/e.

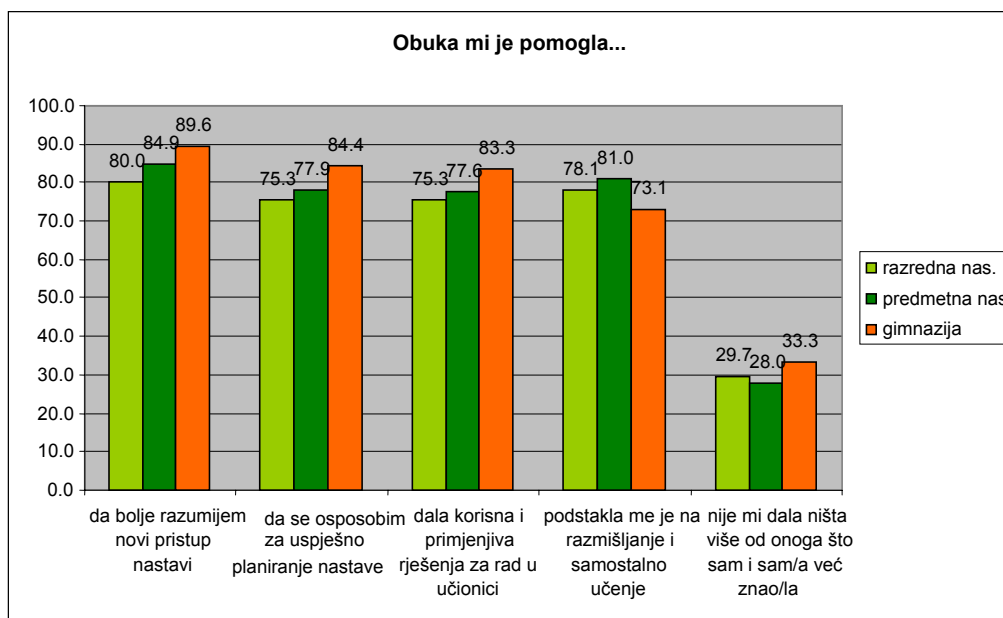

Prikaz 2.1(c)

Kao najveći doprinos obuke nastavnici/e razredne nastave ocjenjuju doprinos u smislu boljeg razumijevanja novog pristupa nastavi i osposobljavanja za uspješno planiranje nastave.

c. Razredna nastava, predmetna nastava i gimnazija

Kada se uporede ocjene doprinosa obuke sve tri grupe nastavnika/ca (Prikaz 2.1(d)) vidi se da su nastavnici/e gimnazije generalno u nešto većem procentu pozitivno ocijenili/e doprinos obuke u odnosu na druge dvije grupe nastavnika/ca (nastavnike/ce razredne i nastavnike/ce predmetne nastave).

Prikaz 2.1(d)

Nastavnici/e osnovne škole (nastavnici/e razredne i predmetne nastave) pozitivnije ocjenjuju doprinos obuke, u smislu podsticanja na razmišljanje i samostalno učenje, od nastavnika/ca gimnazije.

2.2. Planiranje i pripremanje nastave

2.2.1. Oblici planiranja nastave

Zastupljenost različitih oblika planiranja nastave u osnovnoj školi i u gimnaziji utvrđen je na osnovu (1) upitnika za nastavnike/ce i na osnovu (2) neposrednog uvida u pripreme nastavnika/ca osnovne škole – putem protokola.

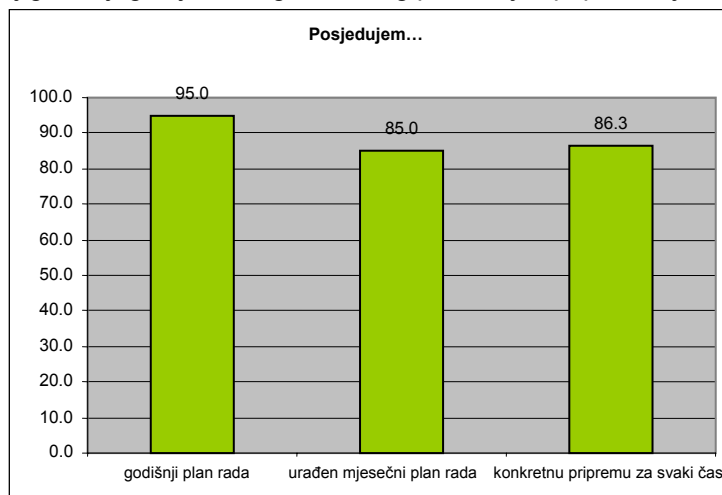
U upitniku za nastavnike/ce pitanje broj 3 je glasilo:

- *KOJE OBLIKE PLANIRANJA I PRIPREMANJA NASTAVE KORISTITE – ŠTA OD NAVEDENOG U SVAKOM TRENUTKU IMATE?*

a. Osnovna škola

RAZREDNA NASTAVA

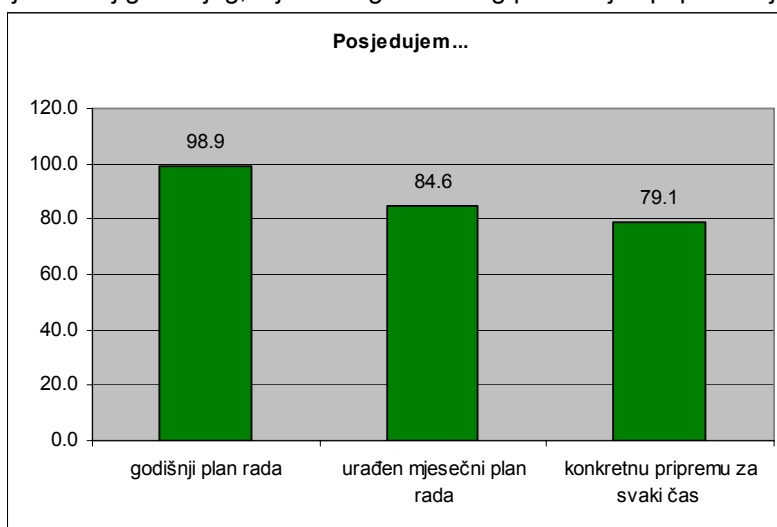
Više od 70% nastavnika/ca razredne nastave (Prikaz 2.2.1(a)) odgovorilo da u svakom trenutku ima urađen: 1) godišnji plan rada (potvrдно je odgovorilo 90,0% nastavnika/ca); 2) mjesečni plan rada (potvrдно je odgovorilo 85,0% nastavnika/ca); 3.) konkretne pripreme za svaki čas (potvrдно je odgovorilo 86,3 % nastavnika/ca). Navedene činjenice treba razumjeti u smislu da nastavnici/e razredne nastave u visokom procentu (njih više od 70%) razumiju značaj godišnjeg, mjesečnog i dnevnog planiranja i pripremanja nastave.

Prikaz 2.2.1(a)

PREDMETNA NASTAVA

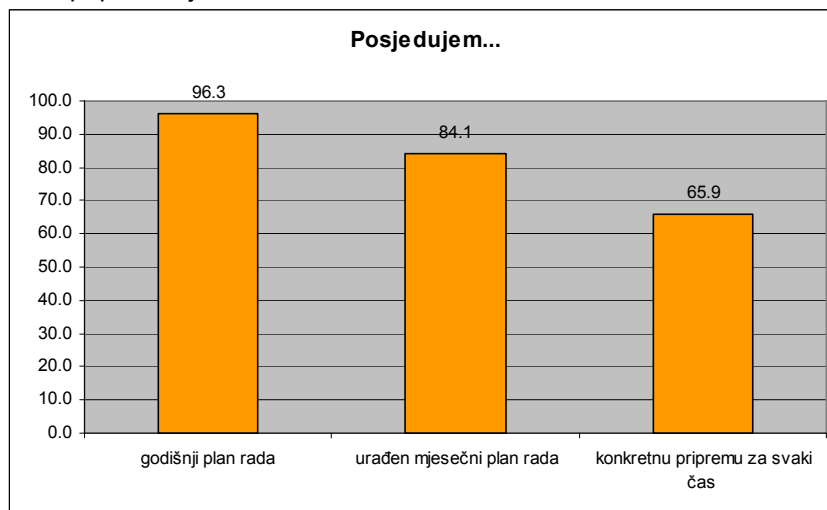
Više od 70% nastavnika/ca predmetne nastave odgovorilo je (Prikaz 2.2.1(b)) da u svakom trenutku ima urađen: 1) godišnji plan rada (potvrдно je odgovorilo 98,9% nastavnika/ca); 2) mjesečni plan rada (potvrдно je odgovorilo 84,6 % nastavnika/ca); 3) konkretne pripreme za svaki čas (potvrдно je odgovorilo 79,1% nastavnika/ca). Navedene činjenice treba razumjeti u smislu da nastavnici/e predmetne nastave u visokom procentu (njih više od 70%) razumiju značaj godišnjeg, mjesečnog i dnevnog planiranja i pripremanja nastave.

Prikaz 2.2.1(b)

b. Gimnazija

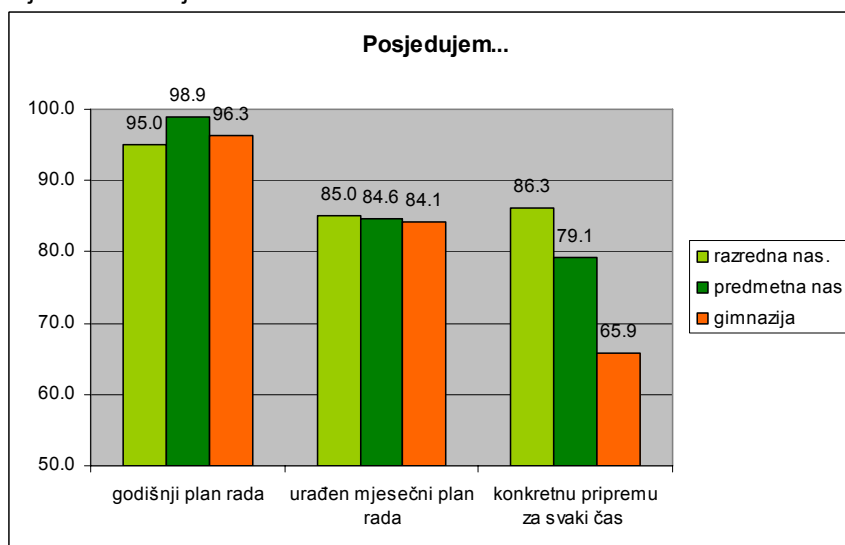
Više od 70% nastavnika/ca gimnazije odgovorilo je (Prikaz 2.2.1(c)) da u svakom trenutku ima urađen: 1) godišnji plan rada (potvrдно je odgovorilo 96,3% nastavnika/ca); 2) mjesečni plan rada (potvrдно je odgovorilo 84,1% nastavnika/ca); manje od 70% nastavnika/ca gimnazije odgovorilo je da u svakom trenutku ima: 3) konkretne pripreme za svaki čas (potvrдно je odgovorilo 65,9 % nastavnika/ca). Navedene činjenice treba razumjeti u smislu da nastavnici/e gimnazije u visokom procentu (njih više od 70%) razumiju značaj godišnjeg, mjesečnog planiranja i pripremanja nastave. To se ne bi moglo reći za dnevno pripremanje nastave.

Prikaz 2.2.1(c)

c. Razredna nastava, predmetna nastava i gimnazija

Kada se uporede odgovori sve tri podgrupe nastavnika (Prikaz 2.2.1(d)) može se zaključiti da: 1) nastavnici/e sve tri podgrupe najveći značaj pridaju godišnjem, pa zatim mjesečnom planiranju i pripremanju nastave; 2) što je niži nivo školovanja to se dnevnom pripremanju nastave daje veći značaj.

Prikaz 2.2.1(d)

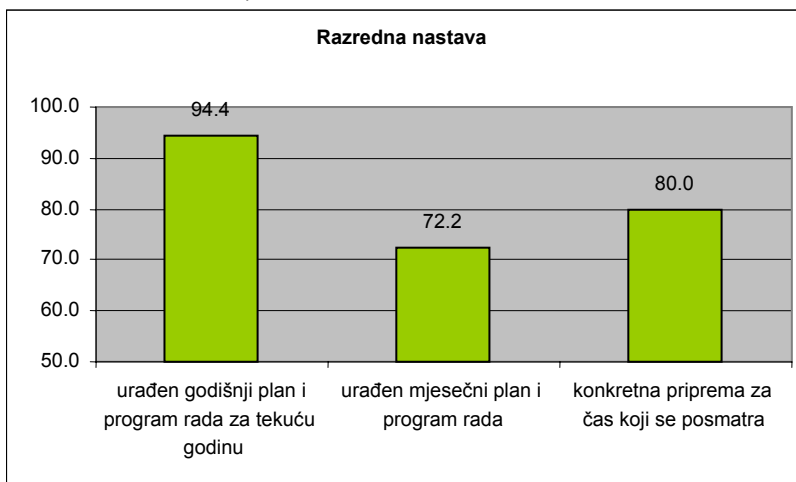
Pitanje broj 1 iz protokola za posmatranje časa glasilo je:

- KOJI OBLIK PLANIRANJA I PRIPREMANJA NASTAVE NASTAVNIK/CA KORISTI – ŠTA OD NAVEDENOG VAM NASTAVNIK/CA MOŽE DATI NA UVID?

a. Osnovna škola

RAZREDNA NASTAVA

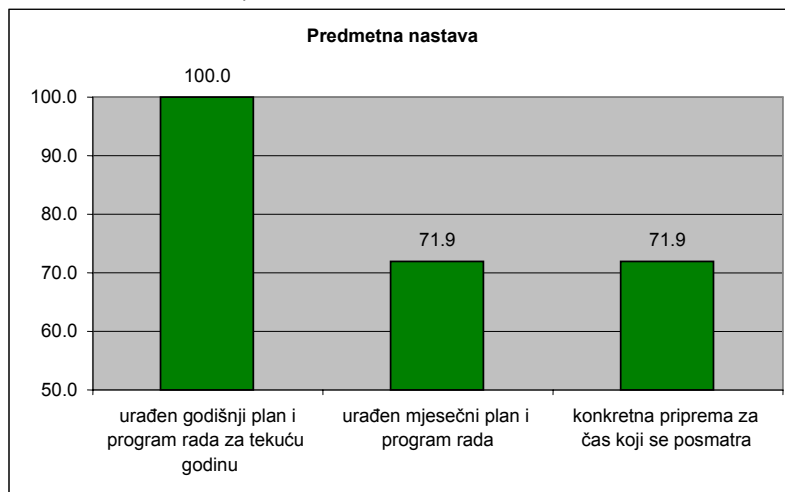
Neposrednim uvidom u pedagošku dokumentaciju nastavnika/ca razredne nastave utvrđeno je (Prikaz 2.2.1(e)) da više od 70% nastavnika/ca posjeduje: 1) urađen godišnji plan i program rada za tekuću godinu (94,4% nastavnika/ca); 2) urađen mjesečni plan i program rada (72,2% nastavnika/ca); 3) urađenu konkretnu pripremu za čas koji se posmatra (80,0% nastavnika/ca).

Prikaz 2.2.1(e)

PREDMETNA NASTAVA

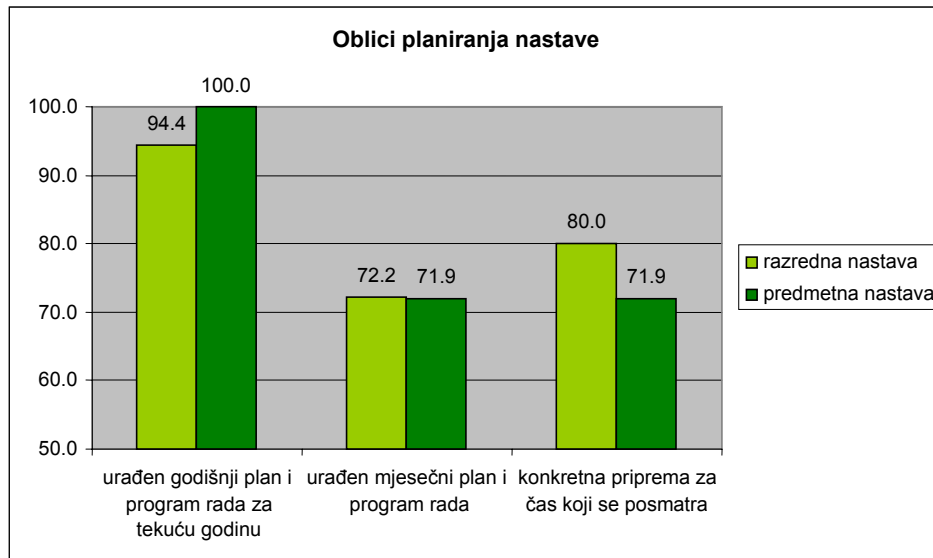
Neposrednim uvidom u pedagošku dokumentaciju nastavnika/ca predmetne nastave utvrđeno je (Prikaz 2.2.1(f)) da više od 70% nastavnika/ca posjeduje: 1) urađen godišnji plan i program rada za tekuću godinu (100,0% nastavnika/ca); 2) urađen mjesečni plan i program rada (71,9% nastavnika/ca); 3) urađenu konkretnu pripremu za čas koji se posmatra (71,9% nastavnika/ca).

Prikaz 2.2.1(f)

RAZREDNA I PREDMETNA NASTAVA

Kada se uporedi pedagoška dokumentacija nastavnika/ca razredne i predmetne nastave (Prikaz 2.2.1(g)) može se zaključiti: 1) da nastavnici/e osnovne škole u najvećem procentu posjeduju godišnji plan i program rada; 2) da je mjesečno i dnevno pripremanje nastave manje zastupljeno u odnosu na godišnje; 3) da nastavnici/e predmetne nastave poklanjaju manje pažnje dnevnom pripremanju nastave u odnosu na nastavnike/ce razredne nastave.

Prikaz 2.2.1(g)

2.2.2. Sadržaj pripreme za čas

Sadržaj pripreme za čas u osnovnoj školi i u gimnaziji utvrđivan je na osnovu: (1) upitnika za nastavnike/ce i (2) na osnovu neposrednog uvida u pripreme nastavnika/ca osnovne škole – putem protokola.

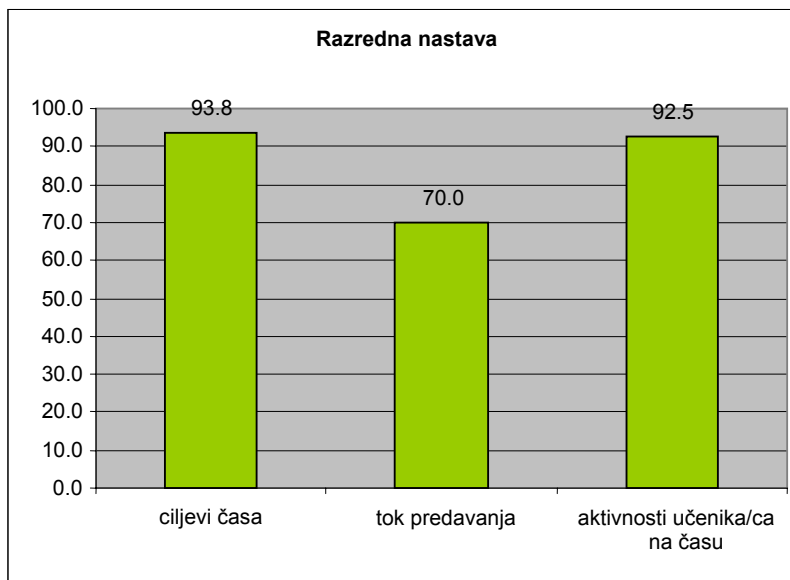
Pitanje broj 5 u upitniku za nastavnike/ce je glasilo:

- ŠTA OD NAVEDENOG SADRŽI VAŠA PRIPREMA ZA ČAS?

a. Osnovna škola

RAZREDNA NASTAVA

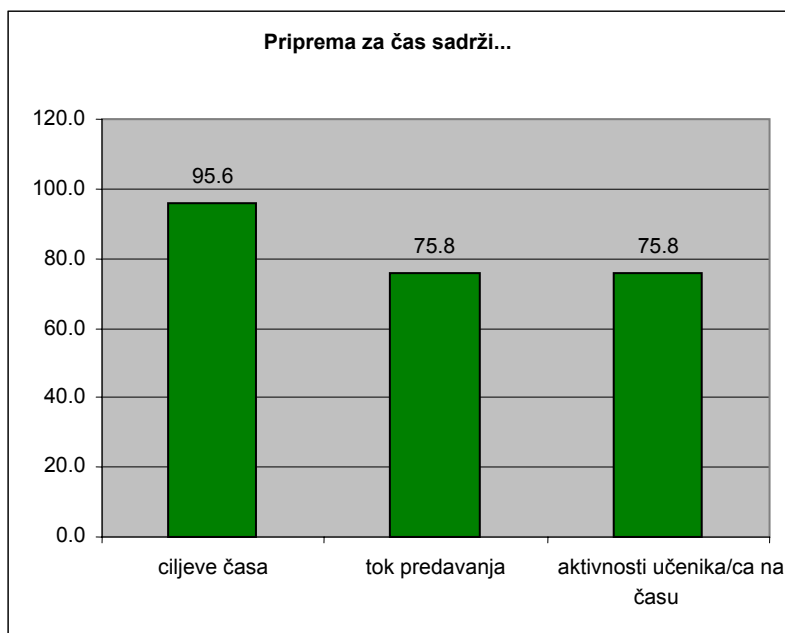
Više od 70% nastavnika/ca razredne nastave (Prikaz 2.2.2(a)) tvrdi da u pripremi za čas redovno navodi: 1) ciljeve časa (93,8% nastavnika/ca); 2) tok predavanja (70,0% nastavnika/ca); 3) aktivnosti učenika/ca na času (92,5% nastavnika/ca). Navedene činjenice treba razumjeti u smislu da nastavnici/e razredne nastave u velikom procentu uviđaju značaj planiranja ciljeva i aktivnosti učenika/ca na času (ali i toka predavanja).

Prikaz 2.2.2(a)

PREDMETNA NASTAVA

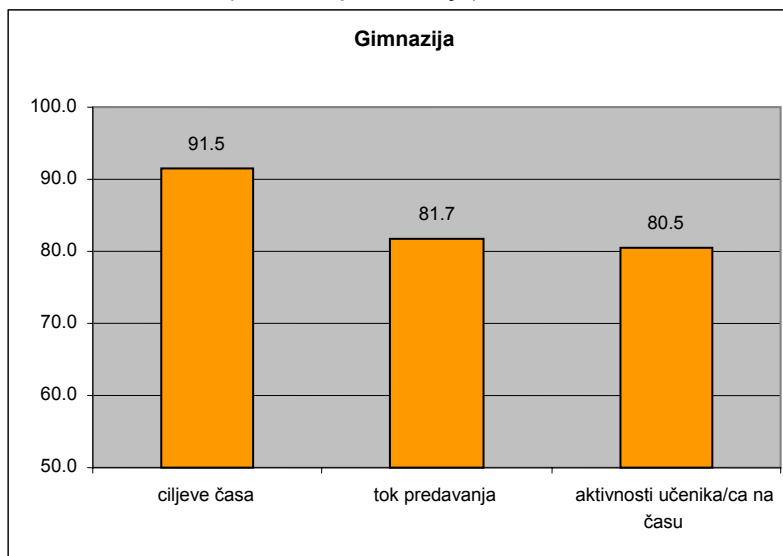
Više od 70% nastavnika/ca predmetne nastave (Prikaz 2.2.2(b)) tvrdi da u pripremi za čas redovno navodi: 1) ciljeve časa (95,6% nastavnika/ca); 2) tok predavanja (75,8% nastavnika/ca); 3) aktivnosti učenika/ca na času (75,8% nastavnika/ca). Navedene činjenice treba razumjeti u smislu da nastavnici/e predmetne nastave u visokom procentu uviđaju značaj planiranja ciljeva i aktivnosti učenika/ca na času (ali i toka predavanja).

Prikaz 2.2.2(b)

b. Gimnazija

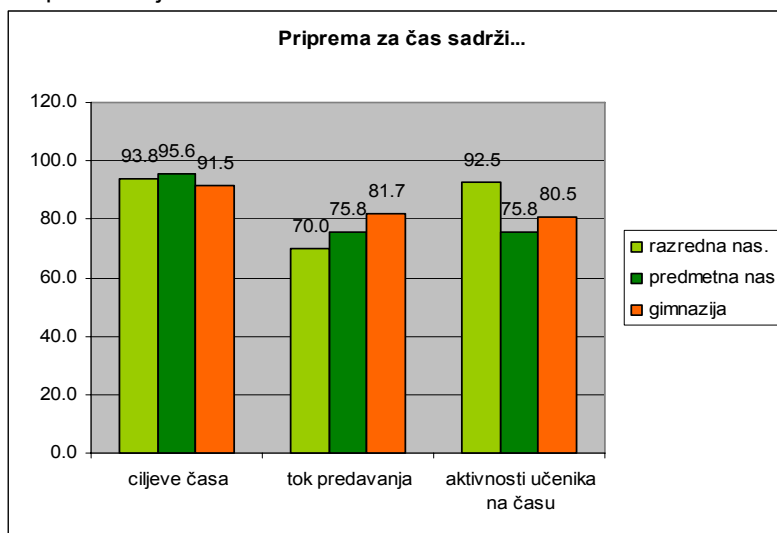
Više od 70% nastavnika/ca gimnazije (Prikaz 2.2.2(c)) tvrdi da u pripremi za čas redovno navodi: 1) ciljeve časa (91,5% nastavnika/ca); 2) tok predavanja (81,7% nastavnika/ca); 3) aktivnosti učenika/ca na času (80,5% nastavnika/ca). Navedene činjenice treba razumjeti u smislu da nastavnici/e gimnazije u visokom procentu uviđaju značaj planiranja ciljeva i aktivnosti učenika/ca na času (ali i toka predavanja).

Prikaz 2.2.2(c)

c. Razredna nastava, predmetna nastava i gimnazija

Sve tri grupe nastavnika/ca (nastavnici/e razredne nastave; nastavnici/e predmetne nastave; nastavnici/e gimnazije) u visokom procentu prepoznaju značaj planiranja ciljeva i aktivnosti učenika/ca na času (Prikaz 2.2.2(d)). Nastavnici/e razredne nastave veći značaj daju planiranju ciljeva i aktivnosti učenja u odnosu na tok predavanja. Nastavnici/e predmetne nastave i gimnazije pridaju jednaku važnost planiranju aktivnosti učenika/ca i planiranju toka predavanja.

Prikaz 2.2.2(d)

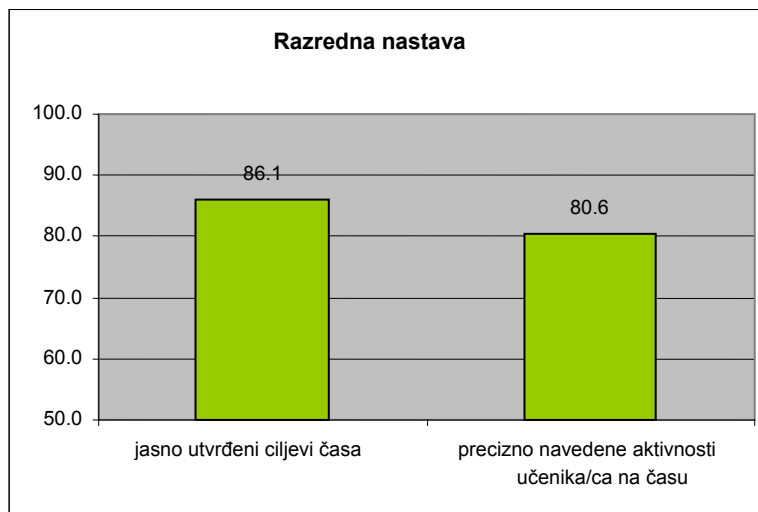
Protokol – pitanje broj 2 glasi:

- ŠTA SADRŽI PRIPREMA ZA ČAS KOJI ĆETE POSMATRATI?

a. Osnovna škola

RAZREDNA NASTAVA

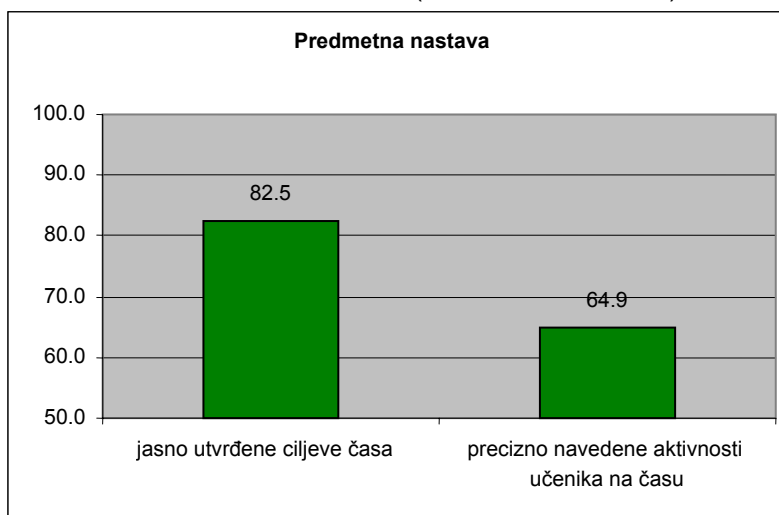
Neposrednim uvidom u pripremu za čas utvrđeno je (Prikaz 2.2.2(e)) da više od 70% nastavnika/ca razredne nastave u pripremi za čas: 1) jasno utvrđuje ciljeve časa (86,1% nastavnika/ca); 2) precizno navodi aktivnosti učenika/ca na času (80,6% nastavnika/ca).

Prikaz 2.2.2(e)

PREDMETNA NASTAVA

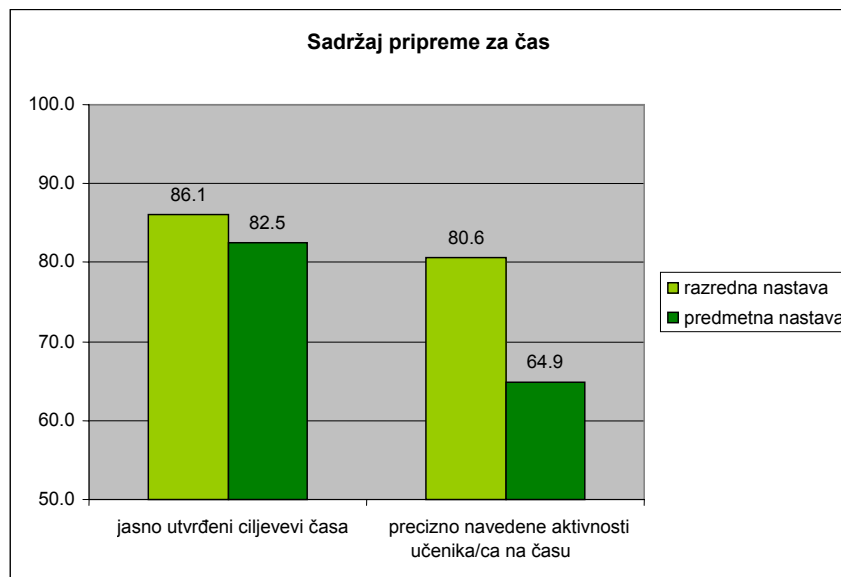
Neposrednim uvidom u pripremu za čas utvrđeno je (Prikaz 2.2.2(f)) da više od 70% nastavnika/ca predmetne nastave u pripremi za čas: 1) jasno utvrđuje ciljeve časa (86,1% nastavnika/ca); manje od 70% nastavnika/ca predmetne nastave u priprema 2) precizno navodi aktivnosti učenika/ca na času (64,9% nastavnika/ca).

Prikaz 2.2.2(f)

RAZREDNA I PREDMETNA NASTAVA

Poređenjem sadržaja pripreme za čas nastavnika/ca razredne i nastavnika/ca predmetne nastave (Prikaz 2.2.2(g)) utvrđeno je da obje grupe nastavnika/ca u velikom procentu u pripremi za čas precizno utvrđuju ciljeve časa. Kada je u pitanju navođenje aktivnosti učenika/ca na času, među grupama nastavnika/ca postoje značajne razlike. Uočeno je da veliki procenat nastavnika/ca predmetne nastave prije navodi tok predavanja (aktivnosti nastavnika/ca) nego aktivnosti učenika/ca.

Prikaz 2.2.2(g)

2.2.3. Pristupi planiranja nastave

Putem upitnika utvrdili smo šta je nastavniku/ci polazište u pripremanju nastave. Da li prilikom pripremanja nastave polazi od ciljeva programa?

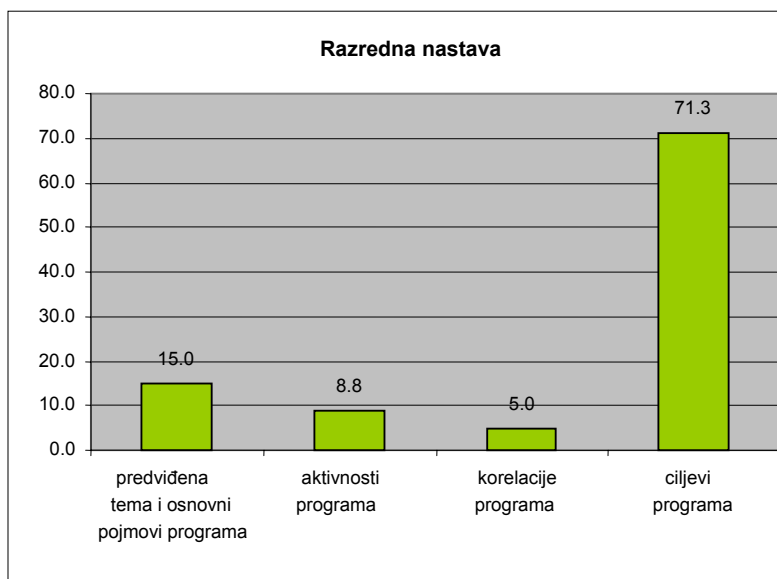
Pitanje broj 4 iz upitnika za nastavnike/ce glasi:

- OD ČEGA, NAJČEŠĆE, POLAZITE KADA PRIPREIMATE ČAS?

a. Osnovna škola

RAZREDNA NASTAVA

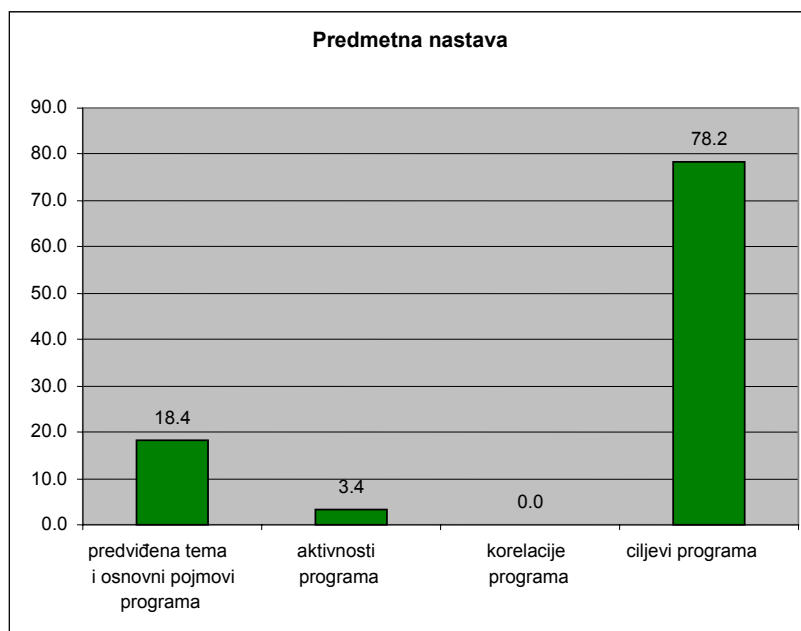
Više od 70% nastavnika/ca razredne nastave (Prikaz 2.2.3(a)) kao polazište za planiranje nastave (priprema za čas) ima ciljeve programa (71,3% nastavnika/ca). U značajno manjem procentu nastavnici/e razredne nastave kao polazište za planiranje nastave navode: teme programa (15,0% nastavnika/ca); aktivnosti programa (8,8%); korelacije programa (5,0%). Navedene činjenice treba razumjeti u smislu da je nastavnicima/ama razredne nastave jasno opredjeljenje ciljnog pristupa u planiranju nastave.

Prikaz 2.2.3(a)

PREDMETNA NASTAVA

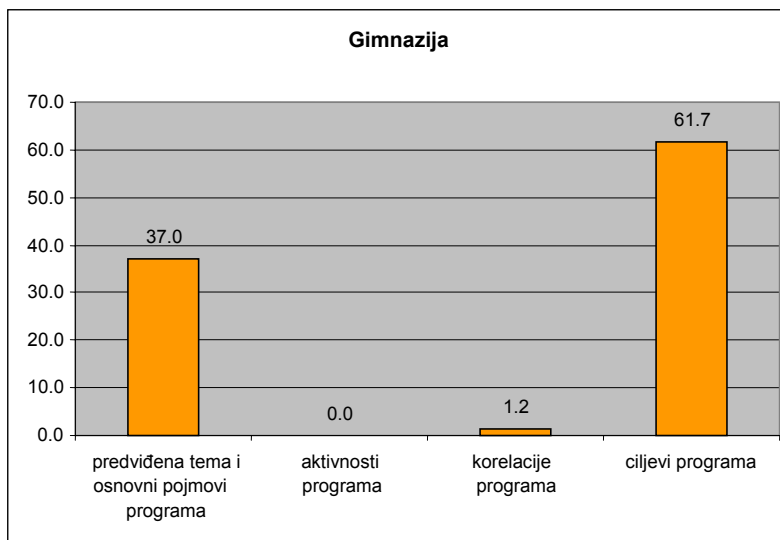
Više od 70% nastavnika/ca predmetne nastave (Prikaz 2.2.3(b)) kao polazište za planiranje nastave (priprema za čas) ima ciljeve programa (78,2% nastavnika/ca). U značajno manjem procentu nastavnici/e predmetne nastave kao polazište za planiranje nastave navode: teme programa (18,4% nastavnika/ca); aktivnosti programa (3,4%); korelacije programa (0,0%). Navedene činjenice treba razumjeti u smislu da je nastavnicima/ama predmetne nastave jasno opredjeljenje ciljnog pristupa u planiranju nastave.

Prikaz 2.2.3(b)

b. Gimnazija

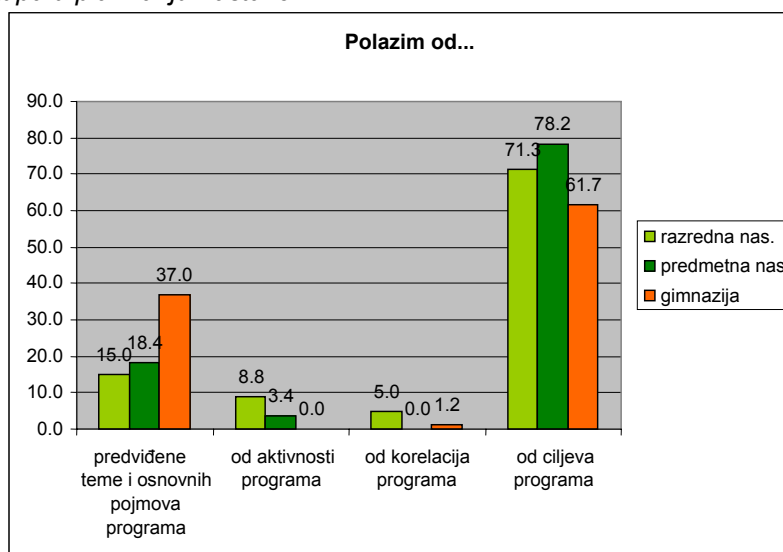
Manje od 70% nastavnika/ca gimnazije (Prikaz 2.2.3(c)) kao polazište za planiranje nastave (priprema za čas) ima ciljeve programa (61,7% nastavnika/ca). Iako u manjem procentu u odnosu na ciljeve, nastavnici/e gimnazije kao polazište za planiranje nastave navode i teme programa (37,0% nastavnika/ca).

Prikaz 2.2.3(c)

c. Razredna nastava, predmetna nastava i gimnazija

Sve tri grupe nastavnika/ca (nastavnici/e razredne nastave; nastavnici/e predmetne nastave; nastavnici/e gimnazije) kao dominantno polazište za planiranje nastave određuju ciljeve programa (Prikaz 2.2.3(d)). Ipak nije *zanemarljiv* procenat (37,0%) nastavnika/ca gimnazije koji kao polazište opredjeljuju teme, tj. sadržaje programa. *Navedene činjenice treba razumijeti u smislu da jednom broju nastavnika/ca gimnazije „nije jasno“ opredjeljenje ciljnog pristupa u planiranju nastave.*

Prikaz 2.2.3(d)

2.2.4. Zastupljenost opštih ciljeva škole u pripremi za čas

Zastupljenost pojedinih ciljeva nastave u pripremi za čas utvrdili smo na osnovu upitnika za nastavnike/ce.

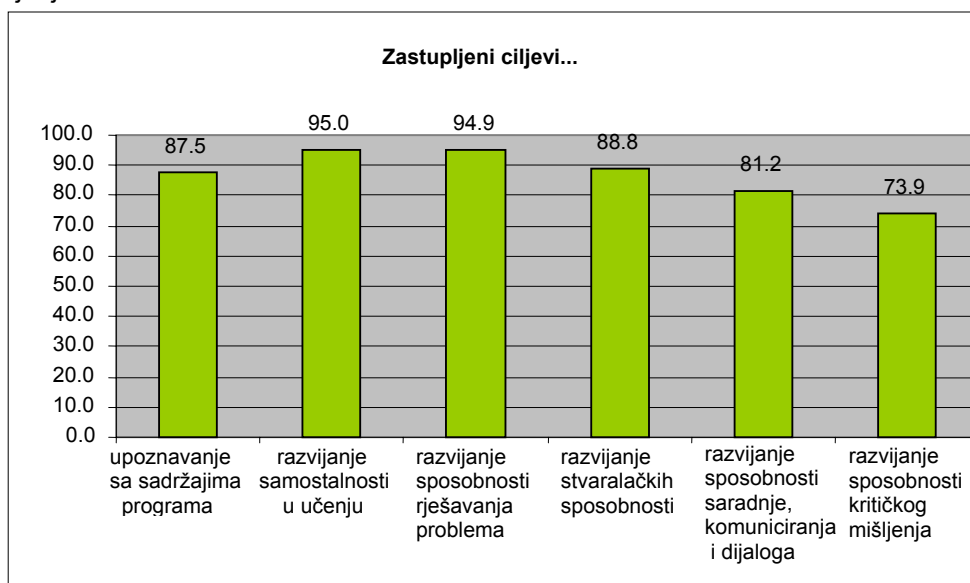
Pitanje broj 6 u upitniku za nastavnike/ce:

- *MOLIMO VAS DA ODREDITE U KOM STEPENU SU POJEDINI OD NAVEDENIH CILJEVA, ZASTUPLJENI U VAŠIM PRIPREMAMA ZA ČAS?*

a. Osnovna škola

RAZREDNA NASTAVA

Više od 70% nastavnika/ca razredne nastave (Prikaz 2.2.4(a)) redovno, u svojim pripremanjima za čas, uvrštava i neke od opštih ciljeva škole: 1) upoznavanje sa sadržajima programa (87,5% nastavnika/ca); 2) razvijanje samostalnosti u učenju (95,0% nastavnika/ca); 3) razvijanje sposobnosti rješavanja problema (94,9% nastavnika/ca); 4) razvijanje stvaralačkih sposobnosti (88,8% nastavnika/ca); 5) razvijanje sposobnosti saradnje, komunikacije i dijaloga (81,2% nastavnika/ca); 6) razvijanje sposobnosti kritičkog mišljenja (73,9% nastavnika/ca). Navedene činjenice treba razumjeti u smislu da nastavnici/e razredne nastave prepoznaju značaj opštih ciljeva i svoju ulogu u njihovom razvijanju.

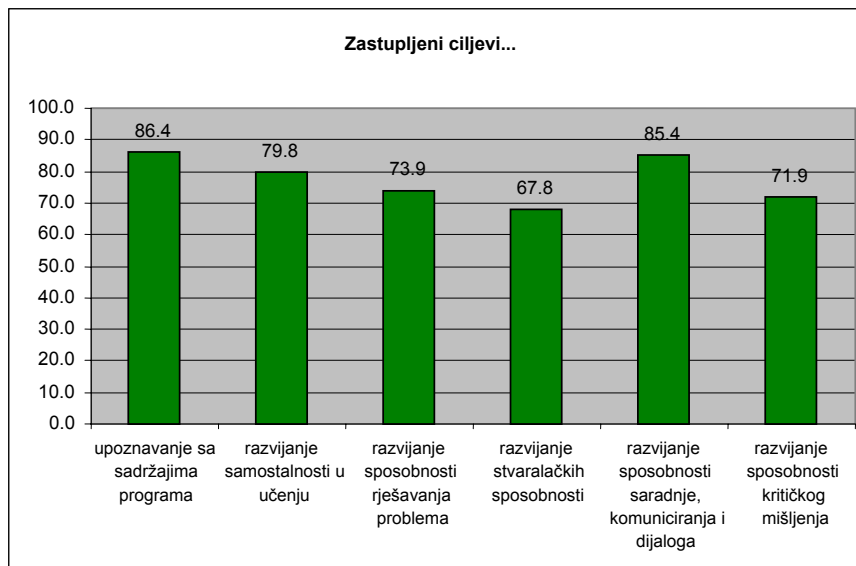

Prikaz 2.2.4(a)

PREDMETNA NASTAVA

Više od 70% nastavnika/ca predmetne nastave (Prikaz 2.2.4(b)) redovno, u svojim pripremanjima za čas, uvrštava i neke od opštih ciljeva škole: 1) upoznavanje sa sadržajima programa (86,4% nastavnika/ca); 2) razvijanje samostalnosti u učenju (79,8% nastavnika/ca); 3) razvijanje sposobnosti rješavanja problema (73,9% nastavnika/ca); 4) razvijanje sposobnosti saradnje, komunikacije i dijaloga (85,4% nastavnika/ca); 5) razvijanje sposobnosti kritičkog mišljenja (71,9% nastavnika/ca). Manje od 70% nastavnika/ca predmetne nastave redovno, u svojim pripremanjima za čas, uvrštava opšti cilj – *razvijanje stvaralačkih sposobnosti* (67,8% nastavnika/ca). Navedene činjenice treba

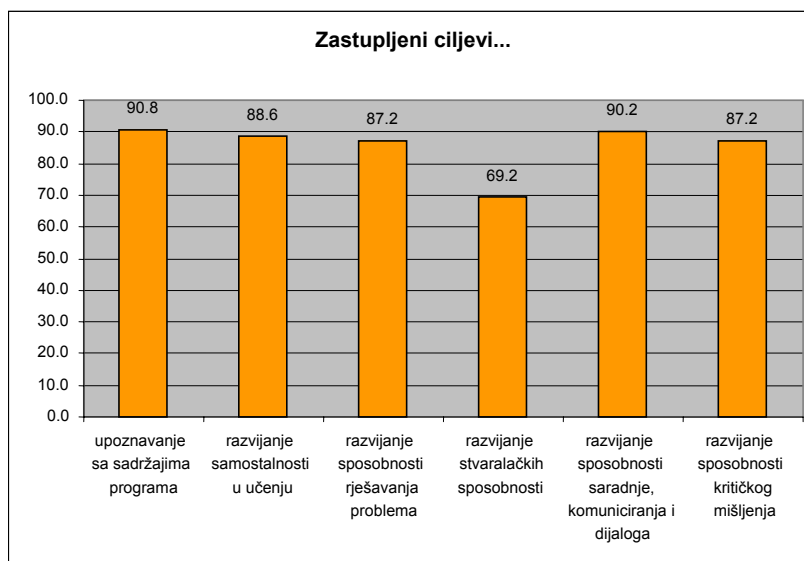
razumjeti u smislu da nastavnici/e razredne nastave prepoznaju značaj većine opštih ciljeva i svoju ulogu u njihovom razvijanju.

Prikaz 2.2.4(b)

b. Gimnazija

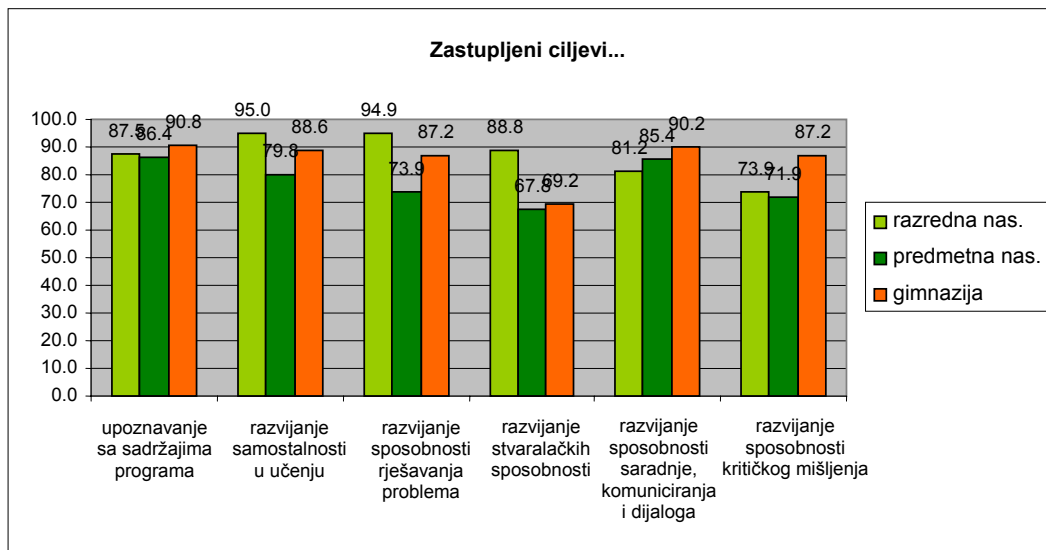
Više od 70% nastavnika/ca gimnazije (Prikaz 2.2.4(c)) redovno, u svojim pripremama za čas, uvrštava i neke od opštih ciljeva škole: 1) upoznavanje sa sadržajima programa (90,8% nastavnika/ca); 2) razvijanje samostalnosti u učenju (88,6% nastavnika/ca); 3) razvijanje sposobnosti rješavanja problema (87,2% nastavnika/ca); 4) razvijanje sposobnosti saradnje, komunikacije i dijaloga (90,2% nastavnika/ca); 5) razvijanje sposobnosti kritičkog mišljenja (87,2% nastavnika/ca). Manje od 70% nastavnika/ca gimnazije redovno, u svojim pripremama za čas, uvrštava opšti cilj – *razvijanje stvaralačkih sposobnosti* (69,2% nastavnika/ca). Navedene činjenice treba razumjeti u smislu da nastavnici/e gimnazije prepoznaju značaj većine opštih ciljeva i svoju ulogu u njihovom razvijanju.

Prikaz 2.2.4(c)

c. Razredna nastava, predmetna nastava i gimnazija

Kada se upoređi zastupljenost opštih ciljeva škole kod sve tri grupe nastavnika/ca (Prikaz 2.2.4(d)) može se zaključiti da: 1) opšti ciljevi škole se prepoznaju kao važni kod sve tri grupe nastavnika/ca; 2) nastavnici/e razredne nastave u značajno većem procentu uviđaju važnost razvijanja stvaralaštva kod učenika/ca u odnosu na nastavnike/ce predmetne nastave i nastavnike/ce gimnazije; 3) nastavnici/e gimnazije u značajno većem procentu uviđaju važnost razvijanja sposobnosti kritičkog mišljenja u odnosu na nastavnike/ce razredne i predmetne nastave.

Prikaz 2.2.4(d)

2.3. Ambijent za učenje

2.3.1. Dostupnost različitih izvora znanja na času

Dostupnost različitih izvora znanja na času utvrdili smo na osnovu: 1) upitnika za nastavnike/ce; 2) upitnika za učenike/ce, kao i 3) neposrednim posmatranjem časova u osnovnoj školi, putem protokola.

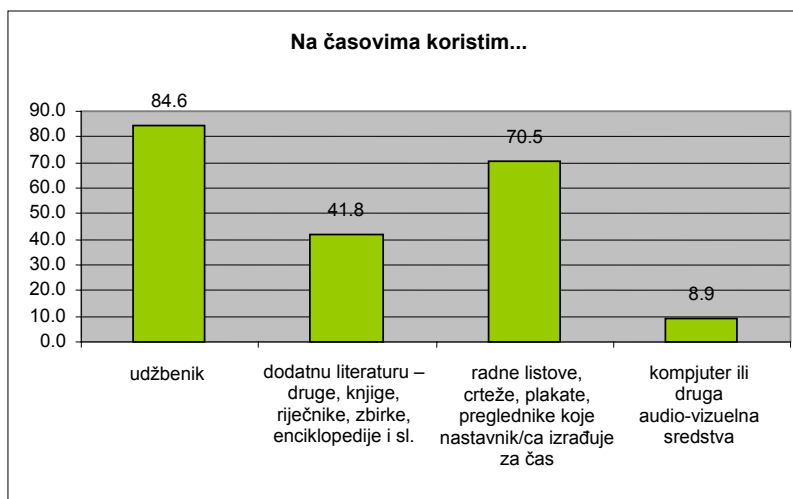
Pitanje broj 8 u upitniku za nastavnike/ce:

- *U TABELI SU NAVEDENA RAZLIČITA SREDSTVA KOJA SE MOGU KORISTITI U NASTAVI. ŠTA VI OBIČNO KORISTITE NA ČASU?*

a. Osnovna škola

RAZREDNA NASTAVA

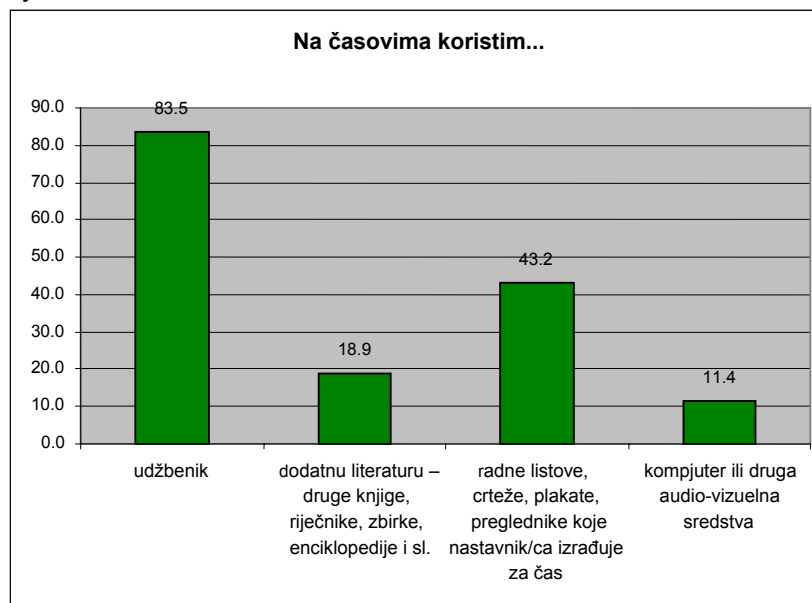
Više od 70% nastavnika/ca razredne nastave navodi (Prikaz 2.3.1(a)) da uvijek ili često na časovima koristi: 1) udžbenik (84,6% nastavnika/ca); 2) radne listove, crteže, plakate, preglednike (70,5% nastavnika/ca). Manje od 70% nastavnika/ca razredne nastave izjavljuje da uvijek ili često na časovima koristi: 3) dodatnu literaturu, druge knjige, zbirke, riječnike, enciklopedije itd. (41,8% nastavnika/ca); 4) kompjuter, tv i druga audio-vizuelna sredstva uvijek ili često koristi 8,9% nastavnika/ca.

Prikaz 2.3.1(a)

PREDMETNA NASTAVA

Više od 70% nastavnika/ca predmetne nastave navodi (Prikaz 2.3.1(b)) da na časovima uvijek ili često koristi: 1) udžbenik (84,6% nastavnika/ca). Manje od 70% nastavnika/ca razredne nastave izjavljuje da uvijek ili često na časovima koristi: 2) radne listove, crteže, plakate, preglednike (43,2% nastavnika/ca); 3) dodatnu literaturu, druge knjige, zbirke, riječnike, enciklopedije itd. (18,9% nastavnika/ca); 4) kompjuter, tv i druga audio-vizuelna sredstva uvijek ili često koristi 11,4% nastavnika/ca.

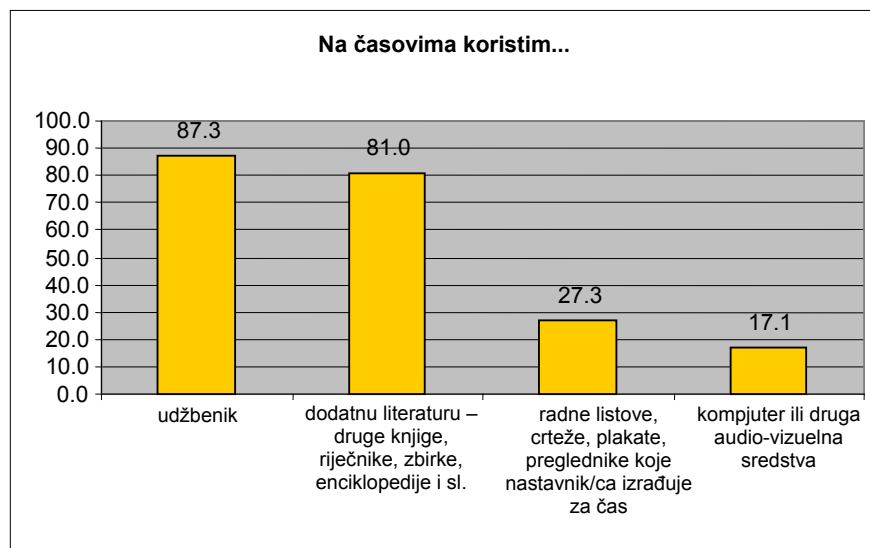

Prikaz 2.3.1(b)

b. Gimnazija

Više od 70% nastavnika/ca gimnazije (Prikaz 2.3.1(c)) navodi da, na časovima, uvijek ili često koristi: 1) udžbenik (87,3% nastavnika/ca); 2) dodatnu literaturu, druge knjige, zbirke, riječnike, enciklopedije itd. (81,0% nastavnika/ca). Manje od 70% nastavnika/ca razredne nastave izjavljuje da na časovima uvijek ili često koristi: 3) radne listove, crteže, plakate,

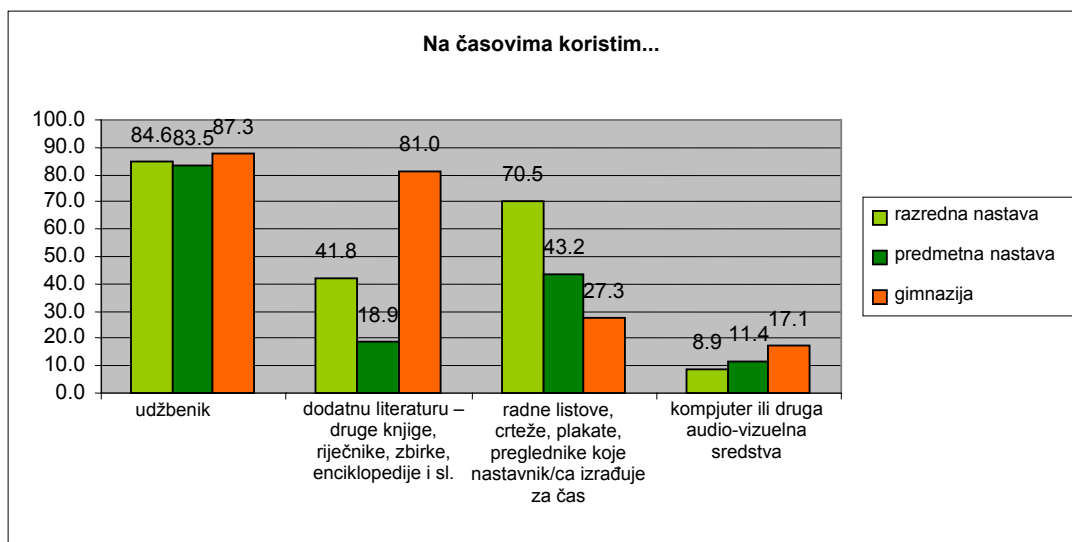
preglednike (27,3% nastavnika/ca); 4) kompjuter, tv i druga audio-vizuelna sredstva uvijek ili često koristi 17,1% nastavnika/ca.

Prikaz 2.3.1(c)

c. Razredna nastava, predmetna nastava i gimnazija

Kada se uprede sve tri grupe nastavnika/ca (Prikaz 2.3.1(d)) može se zaključiti: 1) da se u osnovnoj školi (u razrednoj i predmetnoj nastavi) pored udžbenika više koriste radni listovi, crteži, plakati itd. u odnosu na gimnaziju; 2) da se u gimnaziji pored udžbenika više koristi dodatna literatura u odnosu na osnovnu školu. Navedene činjenice treba razumjeti u smislu percepcije važnosti pojedinih dodatnih izvora znanja od strane nastavnika/ca (a ne kao realno prisustvo ovih izvora u nastavi).

Prikaz 2.3.1(d)

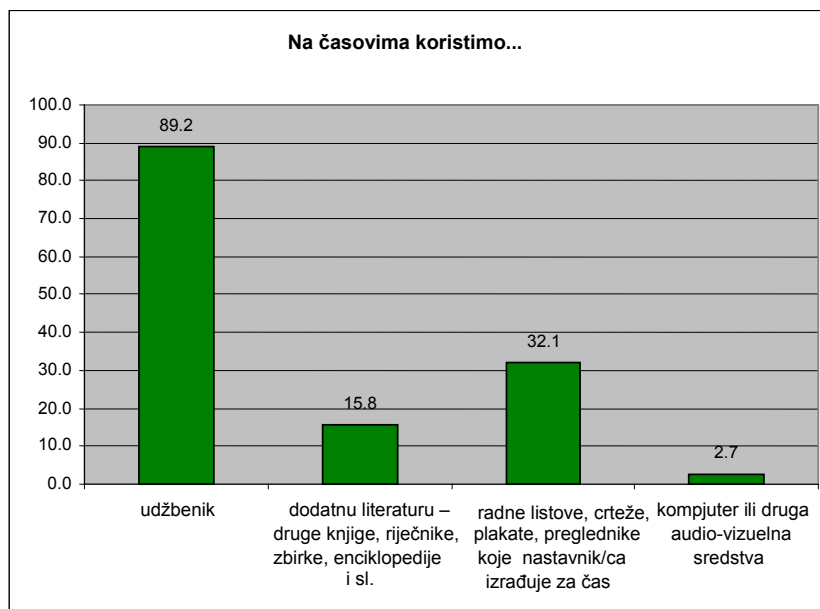
Pitanje broj 3 u upitniku za učenike/ce:

- U TABELI SU NAVEDENE RAZLIČITE STVARI KOJE SE MOGU KORISTITI NA ČASU. ŠTA SE OBIČNO KORISTI NA ČASOVIMA?

a. Osnovna škola

PREDMETNA NASTAVA

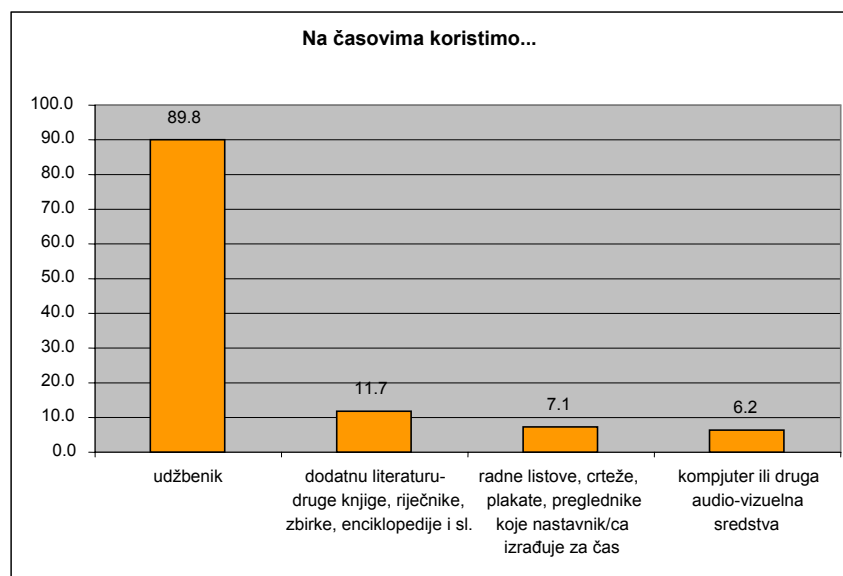
Više od 70% učenika/ca osnovne škole (predmetna nastava) navodi (Prikaz 2.3.1(e)) da se uvijek ili često na časovima koristi 1) udžbenik (89,2%). Drugi izvori znanja su, prema percepciji učenika/ca osnovne škole značajno manje prisutni u nastavi. Da se često koriste radni listovi navodi 32,1% učenika/ca; dodatna literatura 15,8% učenika/ca; kompjuter i druga audio-vizelna sredstva 2,7% učenika/ca.

Prikaz 2.3.1(e)

b. Gimnazija

Više od 70% učenika/ca gimnazije navodi (Prikaz 2.3.1(f)) da se uvijek ili često na časovima koristi: 1) udžbenik (89,8%). Drugi izvori znanja su, prema percepciji učenika/ca gimnazije, značajno manje prisutni u nastavi. Da se često koristi dodatna literatura navodi 11,7% učenika/ca; radni listovi 7,1% učenika/ca; kompjuter i druga audio-vizelna sredstva 6,2% učenika/ca.

Prikaz 2.3.1(f)

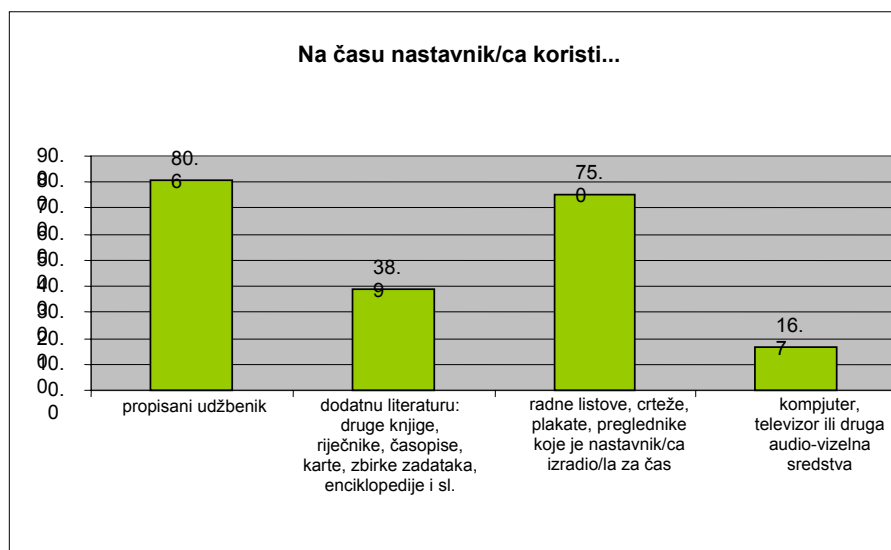
Pitanje broj 4 u protokolu je glasilo:

- *U TABELI SU NAVEDENA RAZLIČITA SREDSTVA KOJA SE MOGU KORISTITI U NASTAVI. ŠTA SE KORISTI NA ČASU KOJI VI POSMATRATE?*

a. Osnovna škola

RAZREDNA NASTAVA

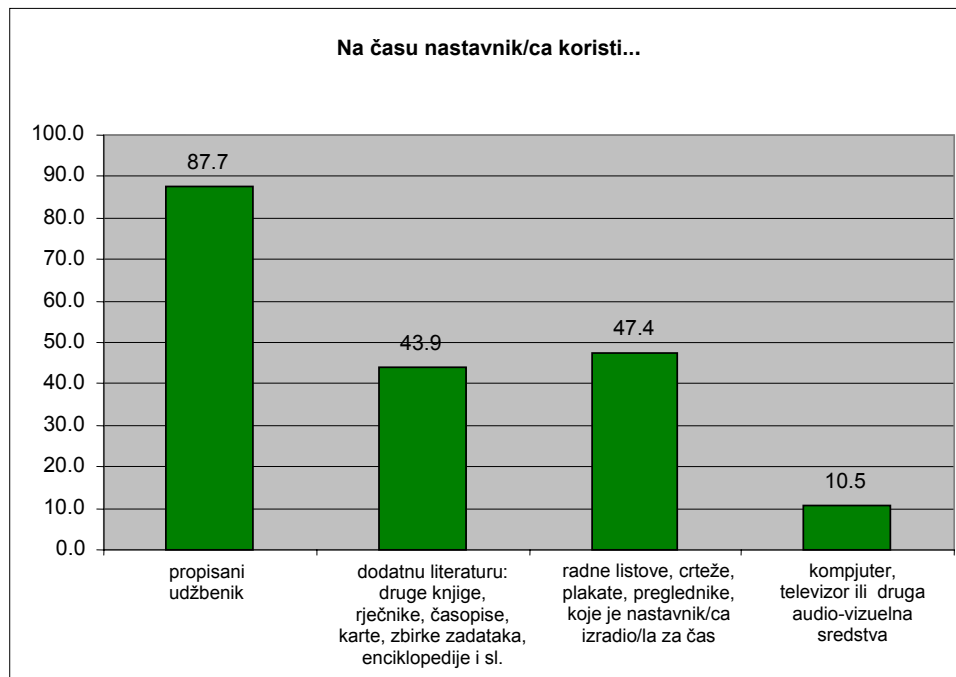
Neposrednim uvidom utvrđeno je (Prikaz 2.3.1(g)) da na **više od 70% posmatranih časova** razredne nastave nastavnici/e pored udžbenika (koji je korišćen u 80,6% slučajeva) koriste i druge izvore znanja. Radni listovi, crteži, plakati i slično korišćeni su na 75,0% posmatranih časova. Drugi izvori znanja, dodatna literatura (druge knjige, časopisi, enciklopedije, riječnici i sl.) korišćeni su na 38,9% časova, a kompjuter i druga audio-vizuelna sredstva na 16,7% časova.

Prikaz 2.3.1(g)

PREDMETNA NASTAVA

Neposrednim uvidom utvrđeno je (Prikaz 2.3.1(h)) da na **više od 70% posmatranih časova** predmetne nastave nastavnici/e koriste udžbenik – korišćen je na 87,7% časova. Radni listovi, crteži, plakati i slično korišćeni su na 47,4% posmatranih časova. Drugi izvori znanja, dodatna literatura (druge knjige, časopisi, enciklopedije, riječnici i sl.) korišćeni su na 43,9% časova, a kompjuter i druga audio-vizuelna sredstva na 10,5% časova.

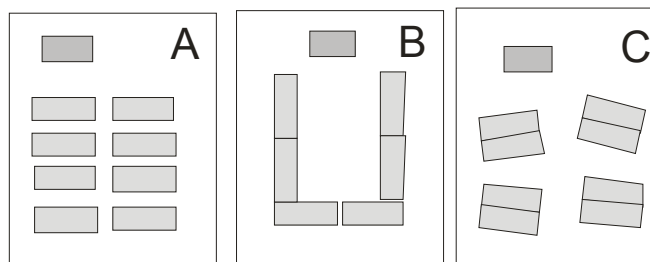
Prikaz 2.3.1(h)

2.3.2. Raspored klupa u učionici

Putem (1) upitnika za nastavnike/ce; (2) upitnika za učenike/ce, i putem (3) protokola, neposrednim posmatranjem, utvrdili smo dominantan raspored klupa u učionici.

Pitanje broj 7 iz upitnika za nastavnike/ce:

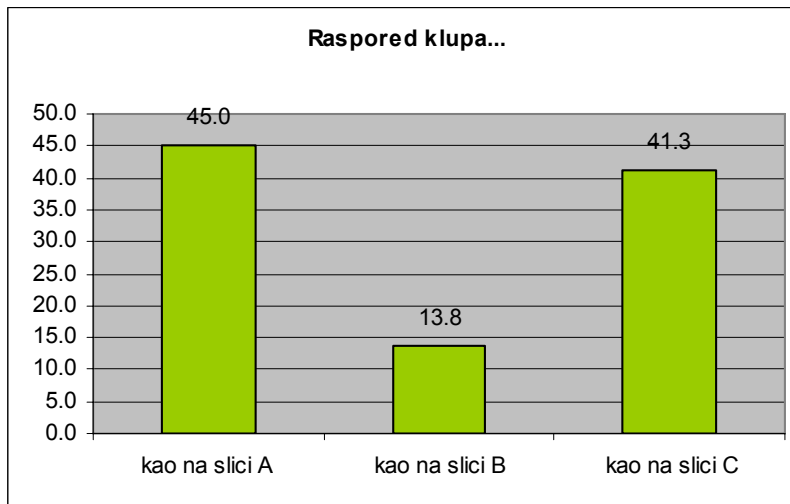
- *NA SLIKAMA A, B I C, PRIKAZANI SU RAZLIČITI NAČINI RASPOREDA KLUPA U UČIONICI. KAKO SU RASPOREĐENE KLUPA U UČIONICI KOJU VI KORISTITE?*

a. Osnovna škola

RAZREDNA NASTAVA

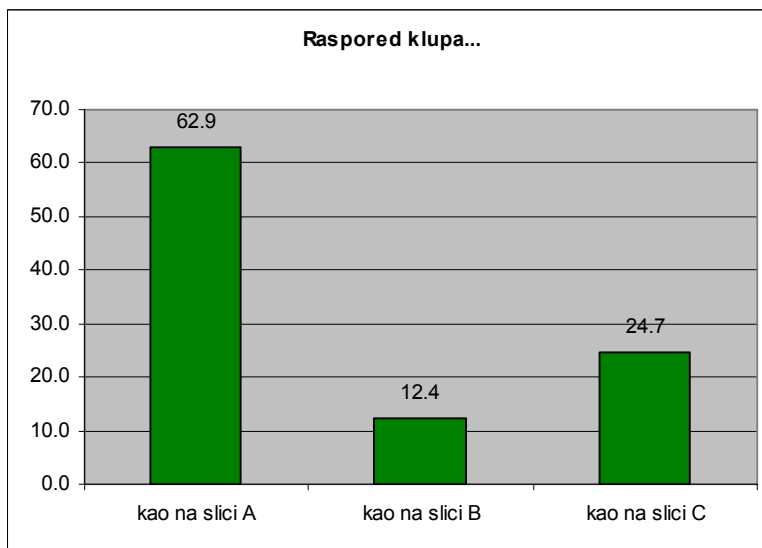
Najčešći raspored klupa u učionici razredne nastave, prema izjavi nastavnika/ca (Prikaz 2.3.2(a)), je kao na slici A – „frontalni“ (45,0%). Značajan procenat (41,3%) nastavnika/ca razredne nastave izjavljuje da u učionici ima raspored klupa kao na slici C – „grupni“. Raspored kao na slici B – „okrugli sto“ zastupljen je kod 13,8% nastavnika/ca.

Prikaz 2.3.2(a)

PREDMETNA NASTAVA

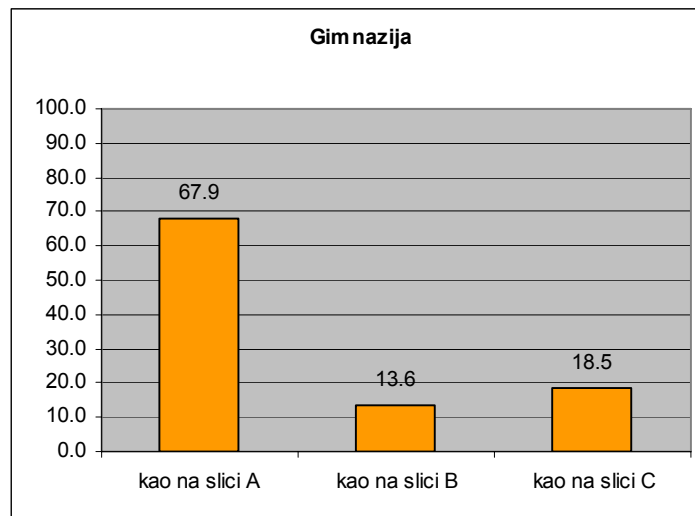
Najčešći raspored klupa u učionici predmetne nastave, prema izjavi nastavnika/ca (Prikaz 2.3.2(b)), je kao na slici A – „frontalni“ (62,9%). Značajano manji procenat (24,7%) nastavnika/ca predmetne nastave izjavljuje da u učionici ima raspored klupa kao na slici C – „grupni“. Raspored kao na slici B – „okrugli sto“ zastupljen je kod 12,4% nastavnika/ca.

Prikaz 2.3.2(b)

b. Gimnazija

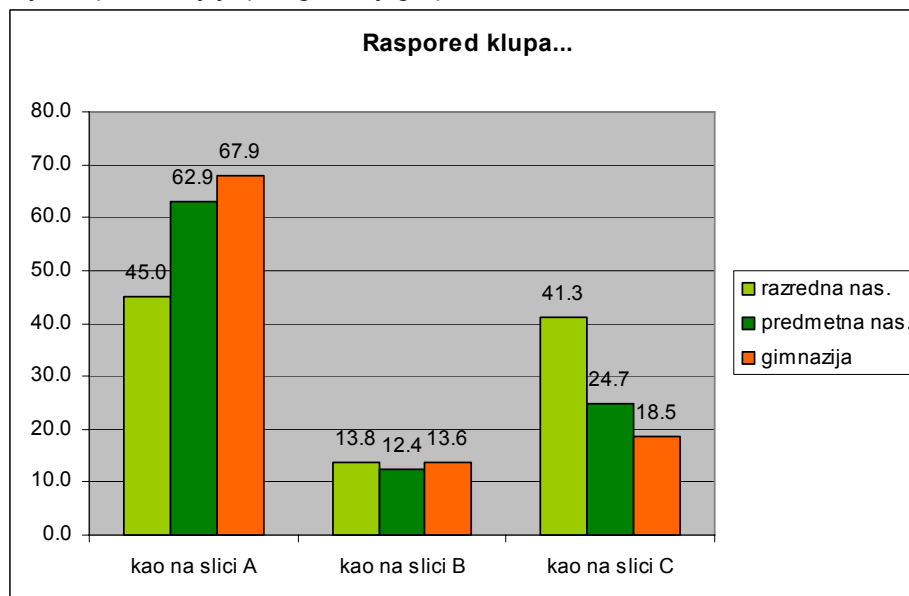
Najčešći raspored klupa u učionici gimnazije, prema izjavi nastavnika/ca (Prikaz 2.3.2(c)), je kao na slici A – „frontalni“ (67,9%). Značajano manji procenat (18,5%) nastavnika/ca gimnazije izjavljuje da u učionici ima raspored klupa kao na slici C – „grupni“. Raspored kao na slici B – „okrugli sto“ zastupljen je kod 13,6% nastavnika/ca.

Prikaz 2.3.2(c)

c. Razredna nastava, predmetna nastava i gimnazija

Kada se uporedi raspored klupa u učionicama kod tri grupe nastavnika/ca (Prikaz 2.3.2(d)) uočava se da je klasičan raspored klupa (kao na slici A – „frontalni“) karakterističan za gimnaziju i za predmetnu nastavu. Kada je u pitanju razredna nastava, izdvajaju se dvije podjednake grupe nastavnika/ca – jedni koji preferiraju klasični raspored i drugi koji preferiraju raspored koji je prilagođeniji grupnim oblicima rada.

Prikaz 2.3.2(d)

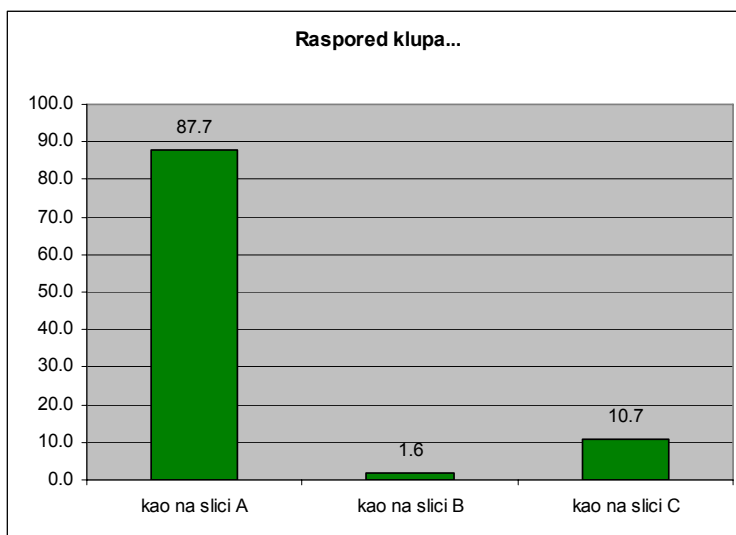
Pitanje broj 2 iz upitnika za učenike/ce:

- NA SLIKAMA A, B I C, PRIKAZANI SU RAZLIČITI NAČINI RASPOREDA KLUPA U UČIONICI. KAKO SU RASPOREĐENE KLUPE U UČIONICAMA U KOJIMA TI UČIŠ?

a. Osnovna škola

PREDMETNA NASTAVA

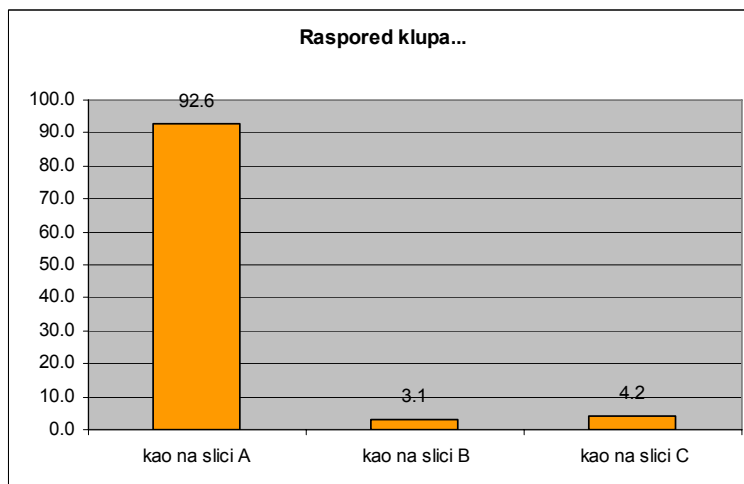
Percepcija rasporeda klupa u predmetnoj nastavi od strane učenika/ca poklapa se sa izjavama nastavnika/ca predmetne nastave (Prikaz 2.3.2(e)). Dominantan raspored klupa je kao na slici A, tj. raspored klupa koji je prilagođen frontalnim oblicima rada.

Prikaz 2.3.2(e)

b. Gimnazija

Percepcija rasporeda klupa u gimnaziji od strane učenika/ca poklapa se sa izjavama nastavnika/ca gimnazije (Prikaz 2.3.2(f)). Dominantan raspored klupa je kao na slici A, tj. raspored klupa koji je prilagođen frontalnim oblicima rada.

Prikaz 2.3.2(f)

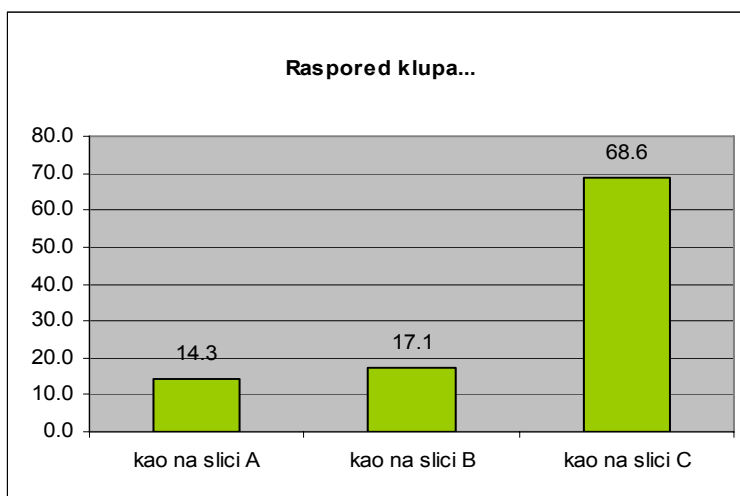
Pitanje broj 3 u protokolu za posmatranje časa:

- *NA SLIKAMA A, B I C, PRIKAZANI SU RAZLIČITI NAČINI RASPOREDA KLUPA U UČIONICI. KAKO SU RASPOREĐENE KLUPE NA ČASU KOJU VI POSMATRATE?*

a. Osnovna škola

RAZREDNA NASTAVA

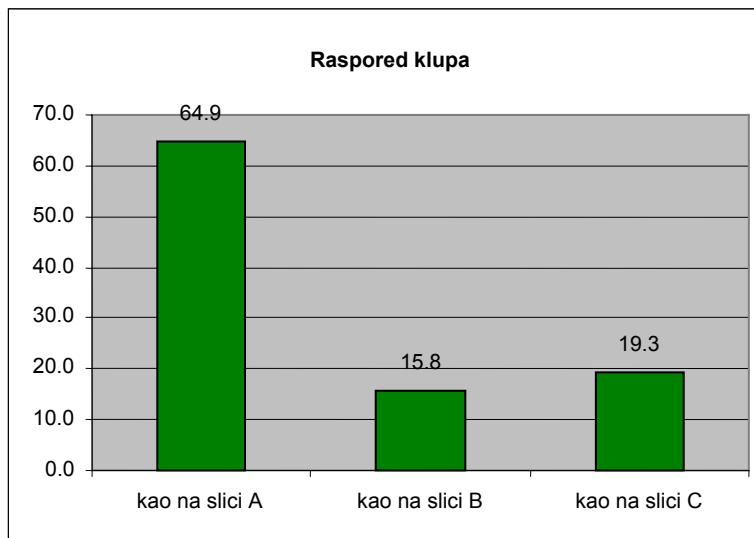
Na 68,6% posmatranih časova razredne nastave (Prikaz 2.3.2(g)) uočen je raspored klupa prilagođen grupnim oblicima rada.

Prikaz 2.3.2(g)

PREDMETNA NASTAVA

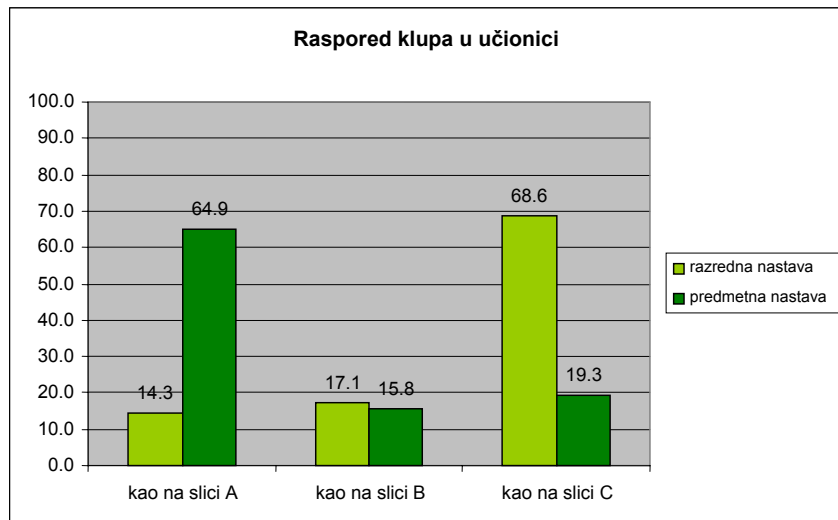
Na 64,9% posmatranih časova predmetne nastave (Prikaz 2.3.2(h)) uočen je raspored klupa prilagođen frontalnim oblicima rada.

Prikaz 2.3.2(h)

RAZREDNA I PREDMETNA NASTAVA

Poređenjem rasporeda klupa u predmetnoj i razrednoj nastavi (Prikaz 2.3.2(i)) proizilazi prilično očigledan zaključak da je u razrednoj nastavi u značajno većem stepenu prisutan raspored klupa koji sugeriše grupne/interaktivne oblike rada u odnosu na predmetnu nastavu gdje dominira klasičan/frontalni raspored učionice.

Prikaz 2.3.2(i)

2.4. Metode učenja i zadovoljstvo učenika/ca nastavom

2.4.1. Zastupljenost metoda učenja na času

Zastupljenost različitih metoda i oblika učenja na času utvrdili smo putem: (1) upitnika za nastavnike/ce; (2) upitnika za učenike/ce, i (3) putem protokola.

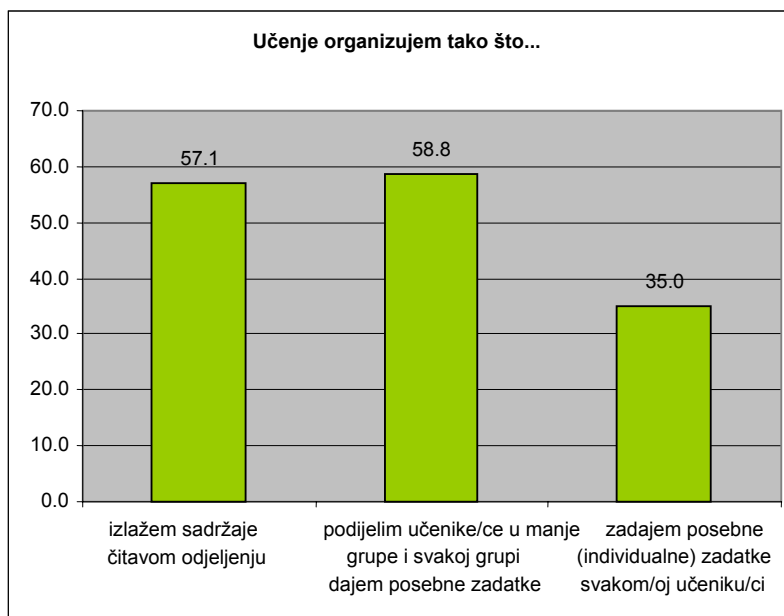
Pitanje broj 9 u upitniku za nastavnike/ce:

- *U TABELI SU NAVEDENI RAZLIČITI NAČINI UČENJA NA ČASU. KOLIKO ČESTO VI ORGANIZUJETE UČENJE NA OVAJ NAČIN?*

a. Osnovna škola

RAZREDNA NASTAVA

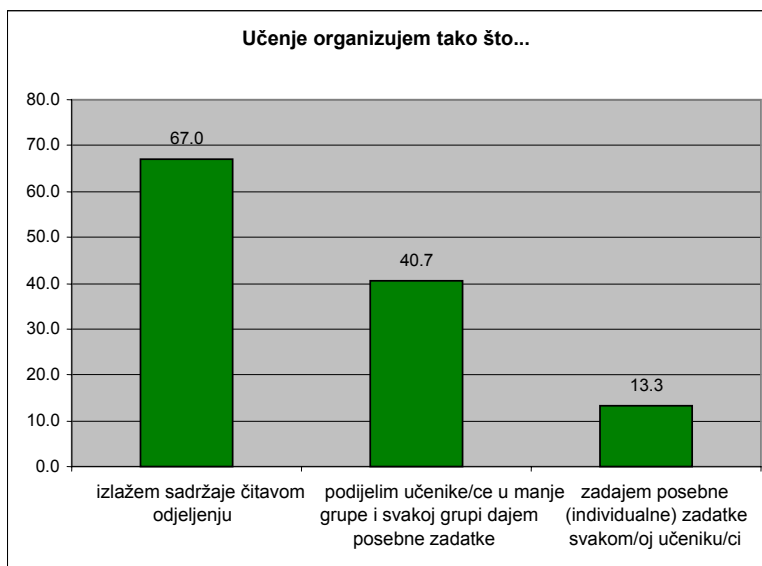
Nastavnici/e razredne nastave gotovo podjednako preferiraju frontalne (57,1%) i grupne (58,8%) oblike rada. Nije zanemarljiv procenat individualnih zadataka (35,0%) u razrednoj nastavi (Prikaz 2.4.1(a)).

Prikaz 2.4.1(a)

PREDMETNA NASTAVA

Nastavnici/e predmetne nastave preferiraju (Prikaz 2.4.1(b)) frontalni oblik rada (najčešće predajem lekciju čitavom odjeljenju – 67,0%). Značajan procenat (40,7%) nastavnika/ca predmetne nastave često organizuje nastavu tako što podijeli učenike/ce u manje grupe i svakoj grupi daje posebne zadatke. Zadavanje individualnih zadataka je najmanje prisutan oblik rada.

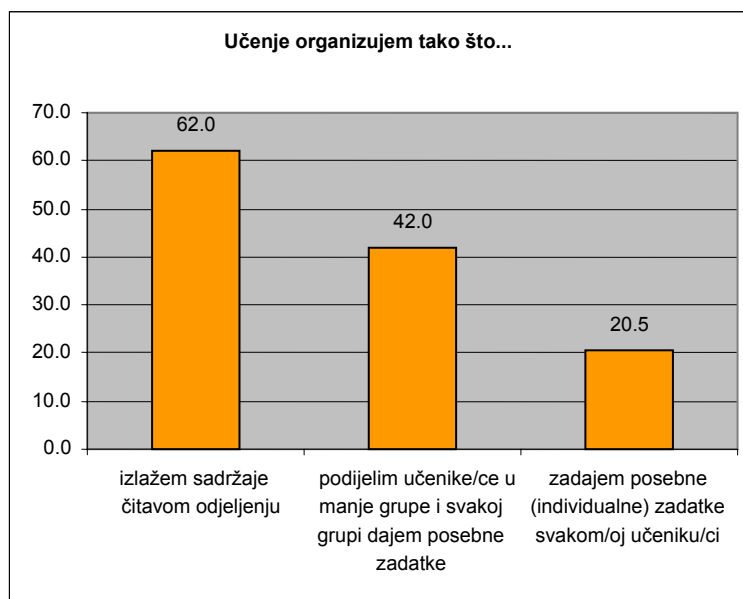

Prikaz 2.4.1(b)

b. Gimnazija

Nastavnici/e gimnazije preferiraju (Prikaz 2.4.1(c)) frontalni oblik rada (najčešće predajem lekciju čitavom odjeljenju – 62,0%). Značajn procenat (42,0%) nastavnika/ca gimnazije

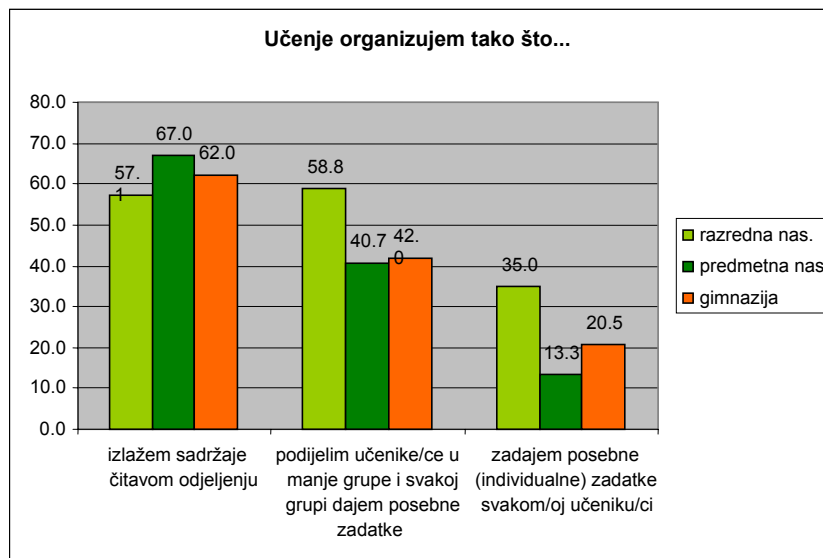
često organizuje nastavu tako što podijeli učenike/ce u manje grupe i svakoj grupi daje posebne zadatke. Zadavanje individualnih zadataka je najmanje prisutan oblik rada u gimnaziji (mada nije zanemarljiv procenat njegove zastupljenosti, 20,5%).

Prikaz 2.4.1(c)

c. Razredna nastava, predmetna nastava i gimnazija

Kada se uporede različiti oblici rada kod različitih grupa nastavnika/ca (Prikaz 2.4.1(d)) može se zaključiti da je frontalni oblik rada dominantan u predmetnoj nastavi i u gimnaziji. U razrednoj nastavi je frontalni oblik rada zastupljen koliko i grupni. Individualni oblici rada su značajno manje zastupljeni u odnosu na prethodna dva.

Prikaz 2.4.1(d)

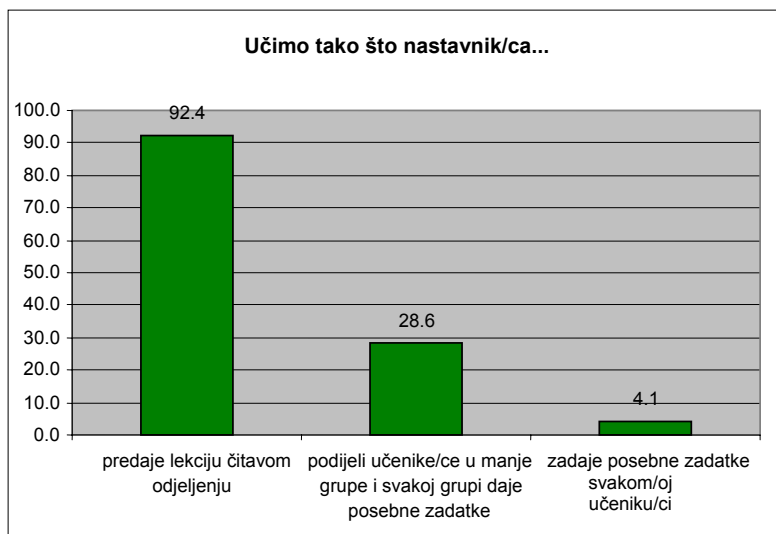
Pitanje broj 4 u upitniku za učenike/ce:

- U TABELI SU NAVEDENI RAZLIČITI NAČINI UČENJA NA ČASU. KOLIKO ČESTO UČITE NA OVAJ NAČIN?

a. Osnovna škola

PREDMETNA NASTAVA

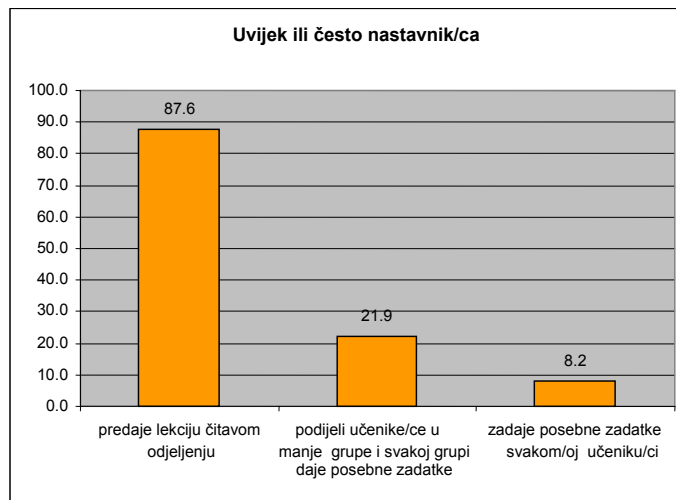
Učenici/e predmetne nastave najčešće uče tako što (Prikaz 2.4.1(e)) nastavnik/ca predaje lekciju čitavom odjeljenju (92,4%). Nije zanemarljiv procenat (28,6%) učenika/ca predmetne nastave koji/e izjavljuju da često uče i tako što nastavnik/ca dijeli učenike/ce u manje grupe i svakoj grupi zadaje posebne zadatke.

Prikaz 2.4.1(e)

b. Gimnazija

Učenici/e gimnazije najčešće uče tako što (Prikaz 2.4.1(f)) nastavnik/ca predaje lekciju čitavom odjeljenju (87,6%). Nije zanemarljiv procenat (21,9%) učenika/ca gimnazije koji/e izjavljuju da često uče i tako što nastavnik/ca dijeli učenike/ce u manje grupe i svakoj grupi zadaje posebne zadatke.

Prikaz 2.4.1(f)

2.4.2. Zanimljivost časova u školi

Putem upitnika željeli smo da utvrdimo koliko su časovi u školi učenicima/ama zanimljivi.

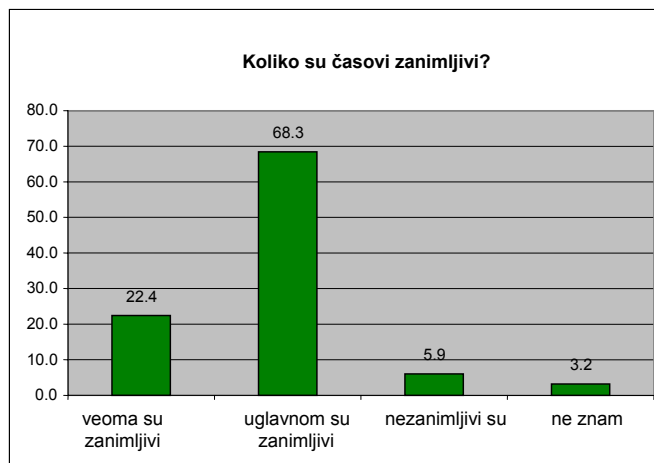
Pitanje broj 1 u upitniku za učenike/ce:

- *KOLIKO SU TEBI ČASOVI U ŠKOLI ZANIMLJIVI?*

a. Osnovna škola

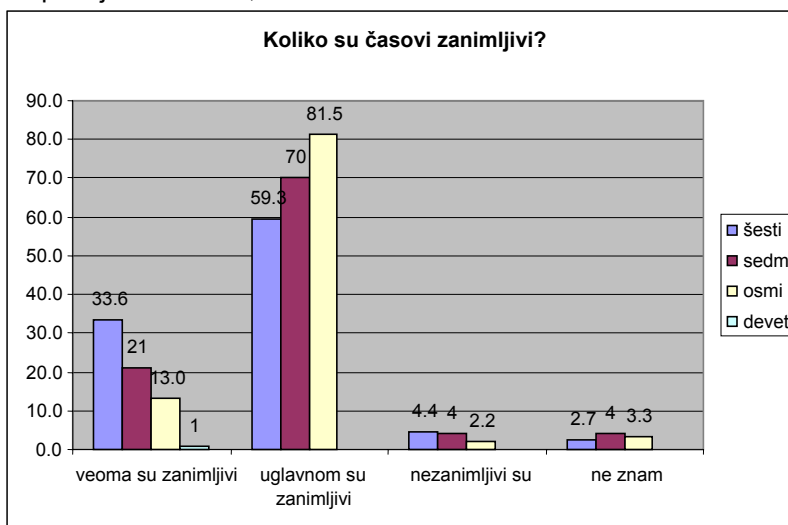
PREDMETNA NASTAVA

Za najveći broj učenika/ca osnovne škole (predmetna nastava) časovi u školi su (Prikaz 2.4.2(a)) uglavnom zanimljivi (68,3% učenika/ca); da su veoma zanimljivi smatra 22,4% učenika/ca osnovne škole.

Prikaz 2.4.2(a)

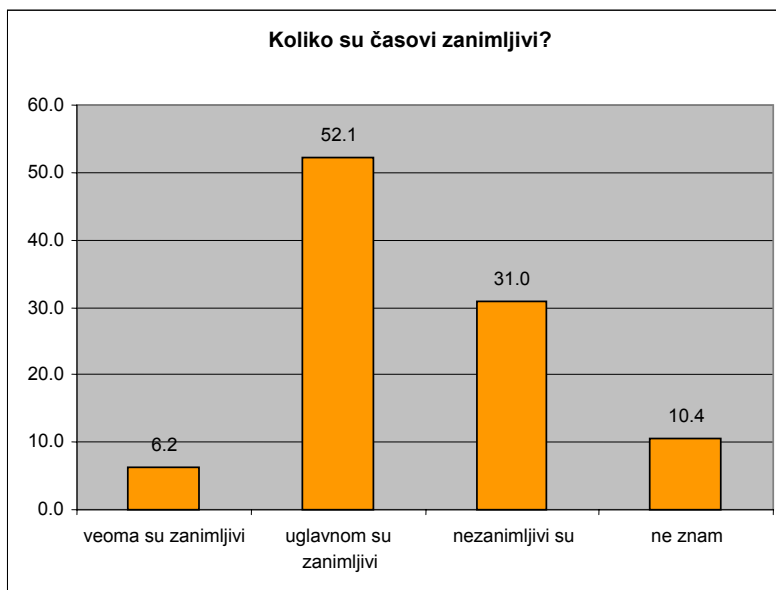
Kada se analizira zastupljenost odgovora po razredima (Prikaz 2.4.2(b)) može se zaključiti da je zanimljivost časova u školi za učenike/ce manja što su učenici/e u višem razredu. Tako npr. 36,6% učenika/ca VI razreda smatra da su časovi u školi veoma zanimljivi; za tu kategoriju se opredijelilo samo 1,0% učenika/ca IX razreda.

Prikaz 2.4.2(b)

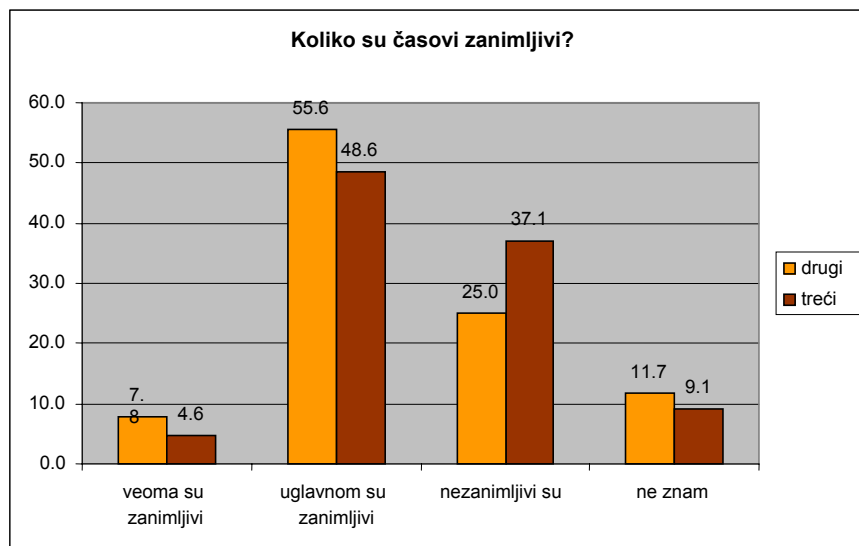
b. Gimnazija

Za najveći broj učenika/ca gimnazije časovi u školi su (Prikaz 2.4.2(c)) uglavnom zanimljivi (52,1% učenika/ca); da su nezanimljivi smatra 31,0% učenika/ca gimnazije.

Prikaz 2.4.2(c)

Kada se analizira zastupljenost odgovora po razredima (Prikaz 2.4.2(d)) može se zaključiti da je zanimljivost časova u gimnaziji za učenike/ce manja što su učenici/e u višem razredu. Tako npr. 55,6% učenika/ca II razreda smatra da su časovi veoma zanimljivi, a za tu kategoriju se opredijelilo 48,6% učenika/ca III razreda.

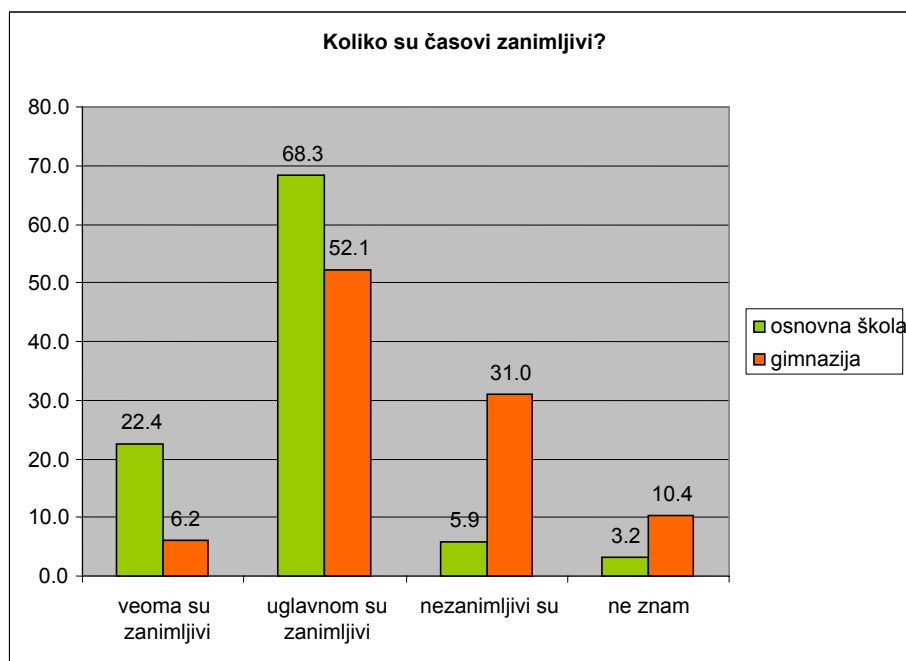

Prikaz 2.4.2(d)

c. Osnovna škola (predmetna nastava) – gimnazija

Kada se uporede odgovori učenika/ca osnovne škole (predmetna nastava) i učenika/ca gimnazije (Prikaz 2.4.2(e)) može se zaključiti da je zanimljivost časova u školi, po mišljenju

učenika/ca, manja što oni pripadaju višem nivou školovanja. Tko npr. da su časovi u školi veoma zanimljivi smatra 22,4% učenika/ca osnovne škole, a za tu kategoriju se opredijelilo 0,2% učenika/ca gimnazije.

Prikaz 2.4.2(e)

2.5. Procjena uspješnosti realizacije ciljeva nastave

2.5.1. Realizacija ciljeva nastave

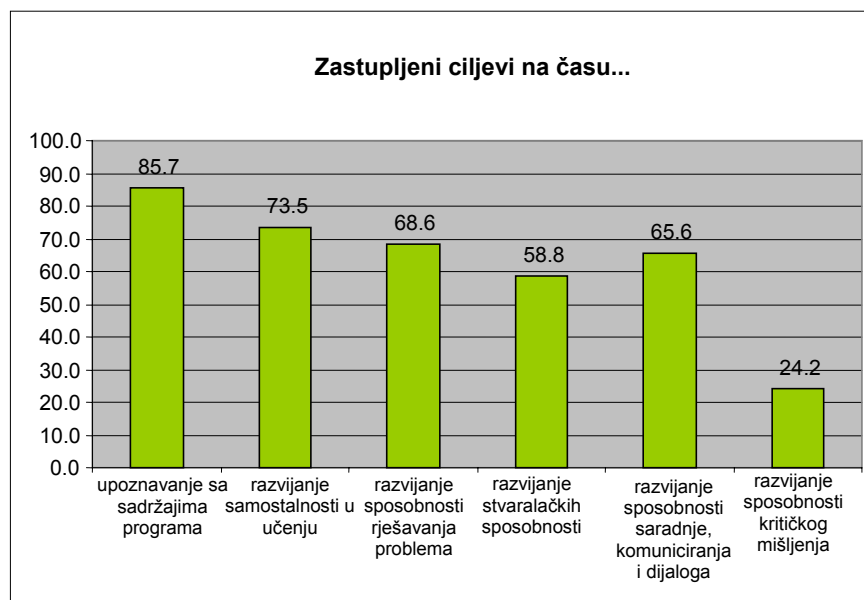
Pitanje broj 6 u protokolu glasi:

- *MOLIMO VAS DA ODREDITE U KOM STEPENU JE ČAS KOJI STE UPRAVO POSMATRALI DOPRINIO REALIZACIJI CILJEVA NASTAVE I UČENJA?*

a. Osnovna škola

RAZREDNA NASTAVA

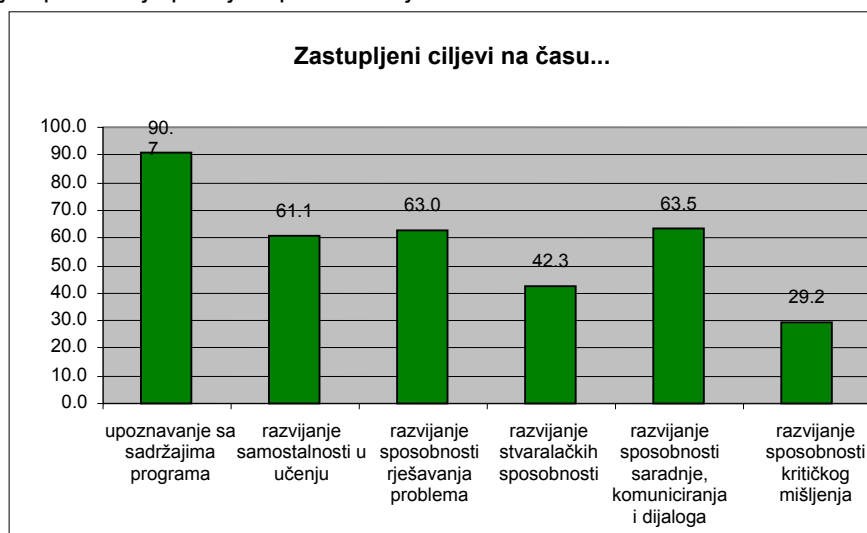
Neposrednim posmatranjem (procjenom realizacije ciljeva nastave od strane pedagoga ili psihologa škole) utvrđeno je (Prikaz 2.5.1(a)) da su na više od 70% posmatranih časova veoma uspješno realizovani sljedeći opšti ciljevi nastave: 1) upoznavanje sa sadržajima programa (veoma uspješno realizovano na 85,7% posmatranih časova); 2) razvijanje samostalnosti u učenju (veoma uspješno realizovano na 73,5% posmatranih časova). U procentu manjem od 70%, ali većem od 50% veoma uspješno su realizovani sljedeći ciljevi nastave: 3) razvijanje sposobnosti rješavanja problema (veoma uspješno realizovano na 68,6% posmatranih časova); 4) razvijanje sposobnosti saradnje i komunikacije (veoma uspješno realizovano na 65,6% posmatranih časova); 5) razvijanje staralačkih sposobnosti (veoma uspješno realizovano na 58,8% posmatranih časova). Razvoj 6) kritičkog mišljenja uspješno se realizuje tek na 24,2% posmatranih časova.

Prikaz 2.5.1(a)

PREDMETNA NASTAVA

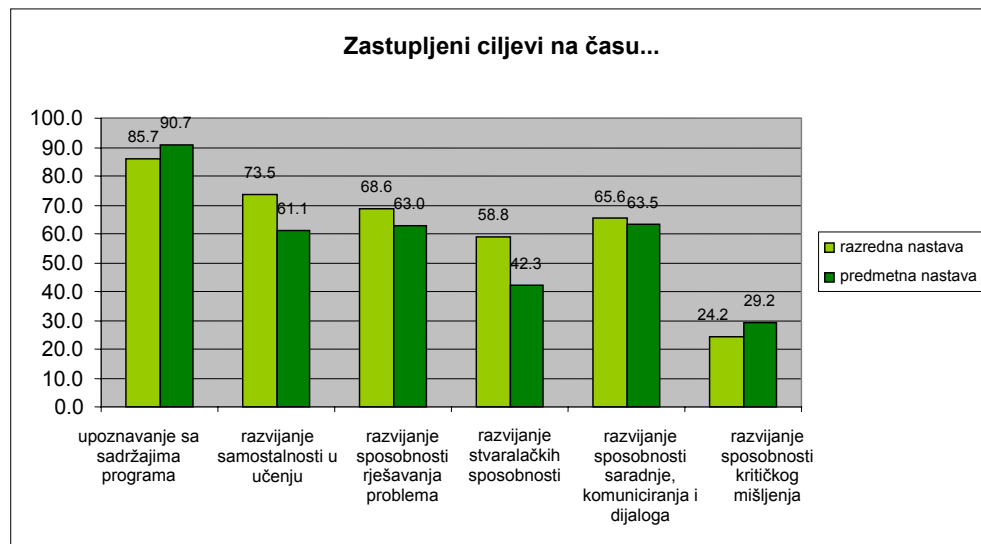
Neposrednim posmatranjem (procjenom realizacije ciljeva nastave od strane pedagoga ili psihologa škole) utvrđeno je (Prikaz 2.5.1(b)) da se na više od 70% posmatranih časova veoma uspješno realizuju opšti ciljevi nastave: 1) upoznavanje sa sadržajima programa (veoma uspješno realizovano na 90,7% posmatranih časova). U procentu manjem od 70%, ali većem od 50% veoma uspješno su realizovani sljedeći ciljevi nastave: 2) razvijanje sposobnosti komunikacije i dijaloga (veoma uspješno realizovano na 63,5% posmatranih časova); 3) razvijanje sposobnosti rješavanja problema (veoma uspješno realizovano na 63,5% posmatranih časova); 4) razvijanje samostalnosti u učenju (veoma uspješno realizovano na 61,1% posmatranih časova). Razvijanju 5) staralačkih sposobnosti (veoma uspješno realizovano na 43,5% posmatranih časova) i razvijanju 6) kritičkog mišljenja (uspješno realizovano tek na 29,2% posmatranih časova) izgleda da se nedovoljno posvećuje pažnja u predmetnoj nastavi.

Prikaz 2.5.1(b)

RAZREDNA I PREDMETNA NASTAVA

U razrednoj nastavi, u odnosu na predmetnu nastavu uspješnije se realizuju gotovo svi opšti ciljevi škole (osim u slučaju razvoja kritičkog mišljenja). Razvoju kritičkog mišljenja (jedan od opštih ciljeva škole) ne poklanja se dovoljna pažnja niti u razrednoj, niti u predmetnoj nastavi (Prikaz 2.5.1(c)).

Prikaz 2.5.1(c)

II AKTIVNO KORIŠĆENJE UDŽBENIKA U NASTAVI

Istraživanjem su obuhvaćeni sljedeći aspekti aktivnog korišćenja udžbenika u nastavi:

1. OCJENA KVALITETA UDŽBENIKA I PRIRUČNIKA ZA NASTAVNIKE/CE
2. ZASTUPLJENOST I KORIŠĆENJE UDŽBENIKA U NASTAVI

2.6. Ocjena kvaliteta udžbenika i priručnika za nastavnike/ce

Ocjena kvaliteta udžbenika utvrđena je na osnovu: (1) upitnika za nastavnike/ce i (2) upitnika za učenike/ce.

2.6.1. Ocjena kvaliteta udžbenika od strane nastavnika/ca

Pitanje broj 11 u upitniku za nastavnike/ce:

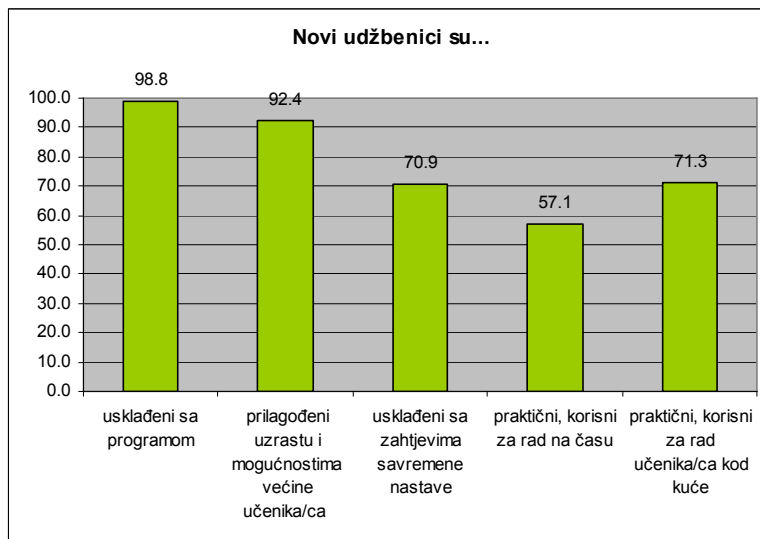
- *KAKO OCJENJUJETE KVALITET NOVIH UDŽBENIKA?*

a. Osnovna škola

RAZREDNA NASTAVA

U procentu većem od 70% nastavnici/e razredne nastave se slažu sa tvrdnjama (Prikaz 2.6.1(a)) da su novi udžbenici: 1) usklađeni sa programom (slaže se 98,8% nastavnika/ca); 2) prilagođeni uzrastu i mogućnostima većine učenika/ca (slaže se 92,9% nastavnika/ca);

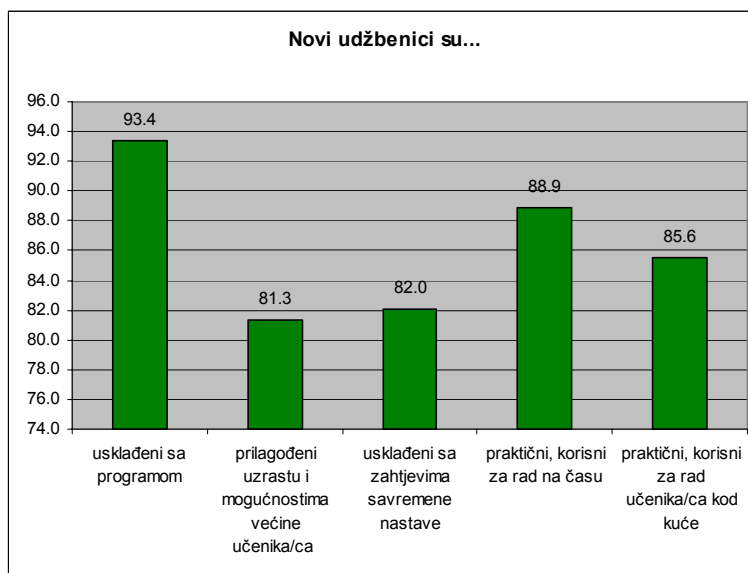
3) praktični i korisni za rad učenika/ca kod kuće (slaže se 71,3% nastavnika/ca); 4) usklađeni sa zahtjevima savremene nastave (slaže se 70,9% nastavnika/ca). U procentu manjem od 70%, ali većem od 50% nastavnici/e razredne nastave se slažu sa tvrdnjama da su novi udžbenici 5) praktični i korisni za rad na času.

Prikaz 2.6.1(a)

PREDMETNA NASTAVA

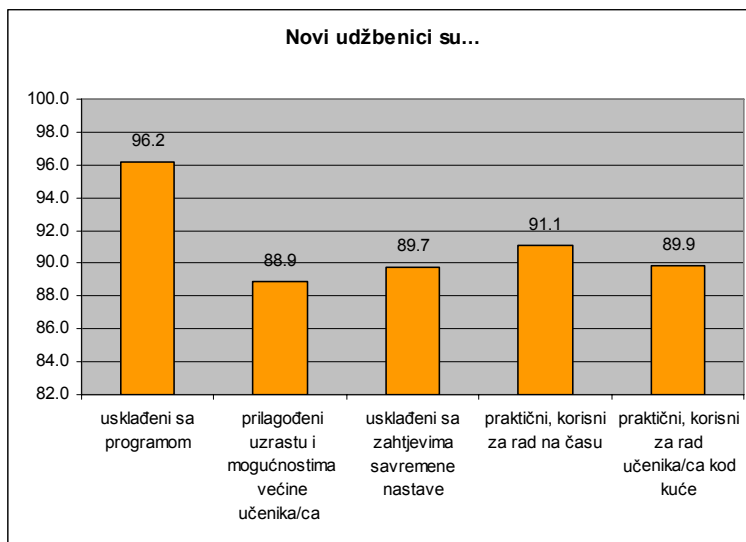
U procentu većem od 70% nastavnici/e predmetne nastave se slažu sa tvrdnjama (Prikaz 2.6.1(b)) da su novi udžbenici: 1) usklađeni sa programom (slaže se 93,4% nastavnika/ca); 2) praktični i korisni za rad na času (slaže se 88,9% nastavnika/ca); 3) praktični i korisni za rad učenika/ca kod kuće (slaže se 85,6% nastavnika/ca); 4) usklađeni sa zahtjevima savremene nastave (slaže se 82,0% nastavnika/ca); 5) prilagođeni uzrastu i mogućnostima većine učenika/ca (slaže se 81,3% nastavnika/ca).

Prikaz 2.6.1(b)

b. Gimnazija

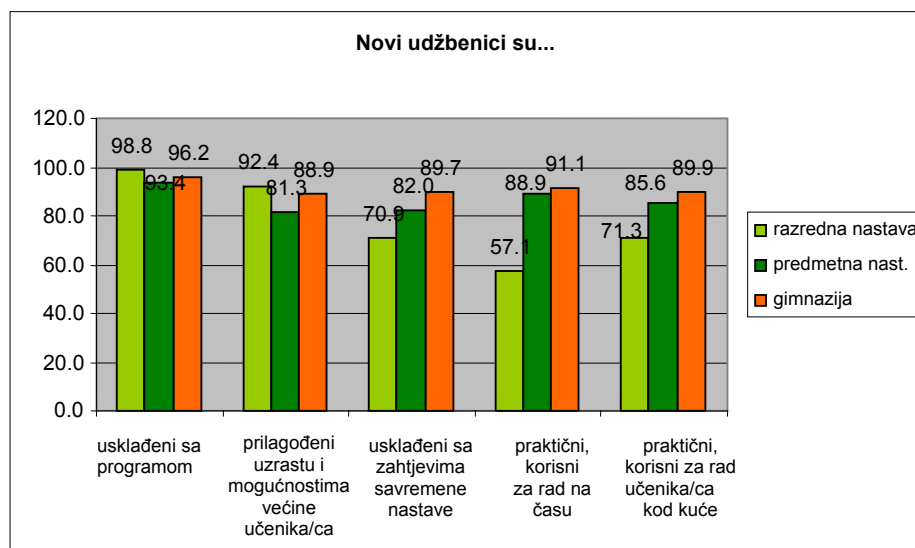
U procentu većem od 70% nastavnici/e gimnazije se slažu sa tvrdnjama (Prikaz 2.6.1(c)) da su novi udžbenici: 1) usklađeni sa programom (slaže se 96,2% nastavnika/ca); 2) praktični i korisni za rad na času (slaže se 91,1% nastavnika/ca); 3) praktični i korisni za rad učenika/ca kod kuće (slaže se 89,9% nastavnika/ca); 4) usklađeni sa zahtjevima savremene nastave (slaže se 89,7% nastavnika/ca); 5) prilagođeni uzrastu i mogućnostima većine učenika/ca (slaže se 88,9% nastavnika/ca).

Prikaz 2.6.1(c)

c. Razredna nastava, predmetna nastava i gimnazija

Kada se uporede ocjene udžbenika od strane različitih grupa nastavnika/ca, može se uočiti (Prikaz 2.6.1(d)) da su nastavnici/e gimnazije i nastavnici/e predmetne nastave pozitivnije ocijenili/e udžbenik po gotovo svim kategorijama. Razlika je posebno izražena u smislu pozitivnije ocjene praktičnosti udžbenika za rad kod kuće i u školi.

Prikaz 2.6.1(d)

2.6.2. Ocjena kvaliteta udžbenika od strane učenika/ca

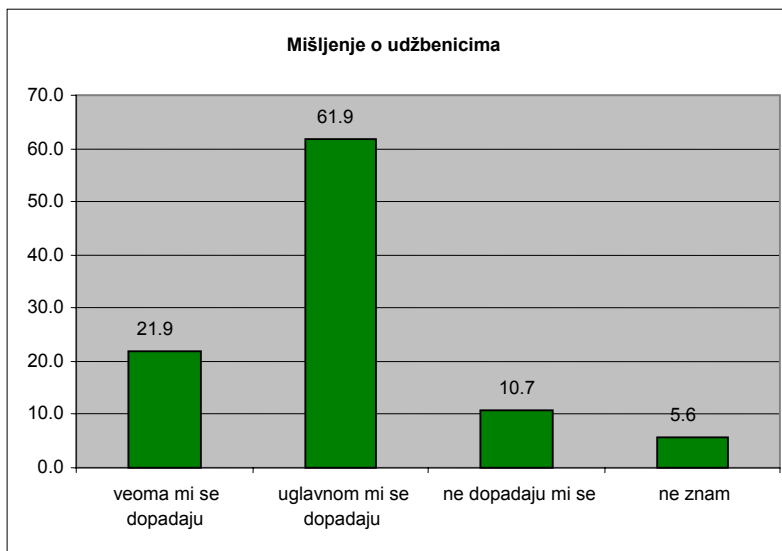
Pitanje broj 5 u upitniku za učenike/ce:

- KAKVO JE TVOJE MIŠLJENJE O UDŽBENICIMA?

a. Osnovna škola

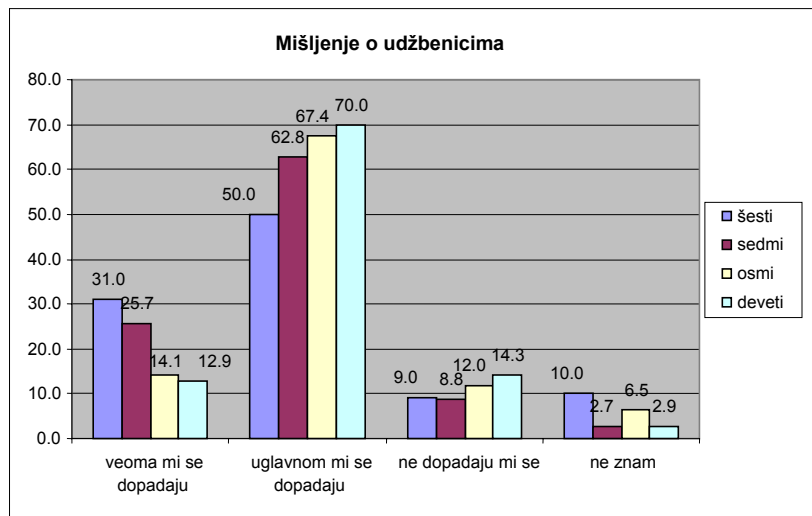
PREDMETNA NASTAVA

Većini učenika/ca osnovne škole (predmetna nastava) se novi udžbenici uglavnom dopadaju (61,9% učenika/ca) ili im se veoma dopadaju (21,9% učenika/ca). Za iskaz da im se novi udžbenici ne dopadaju opredijelilo se 10,7% učenika/ca (Prikaz 2.6.2(a)).

Prikaz 2.6.2(a)

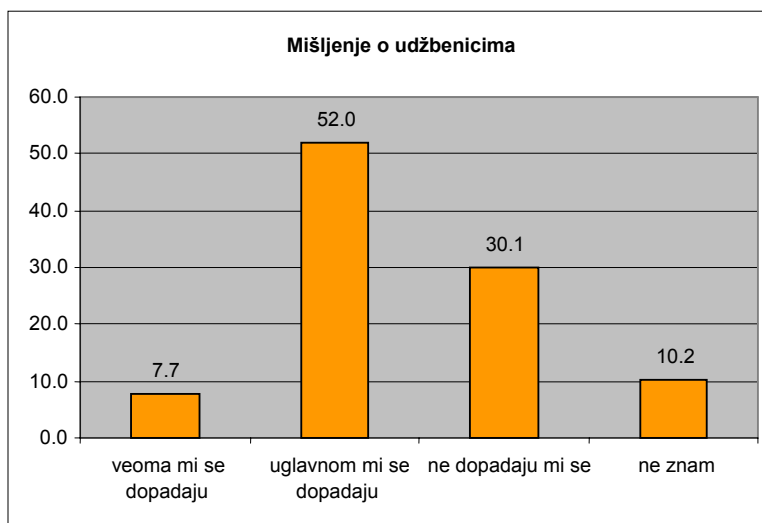
Uočljivo je da odgovor na ovo pitanje zavisi od razreda kome učenici/e pripadaju (Prikaz 2.6.2(b)). Novi udžbenici se najviše dopadaju učenicima/ama VI razreda, a najmanje učenicima/ama IX razreda (ista tendencija postoji i kada se učenici/e izjašnjavaju o časovima – koliko im se dopadaju časovi u školi).

Prikaz 2.6.2(b)

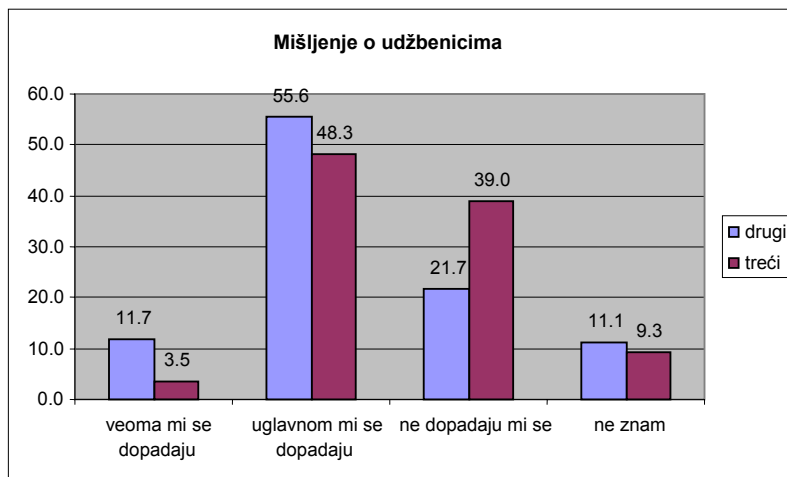
b. Gimnazija

Većini učenika/ca gimnazije novi udžbenici se uglavnom dopadaju (52,0% učenika/ca) ili im se veoma dopadaju (7,7% učenika/ca). Značajan procenat učenika/ca gimnazije (30,1%) opredijelio se za tvrdnju da im se novi udžbenici ne dopadaju (Prikaz 2.6.2(c)).

Prikaz 2.6.2(c)

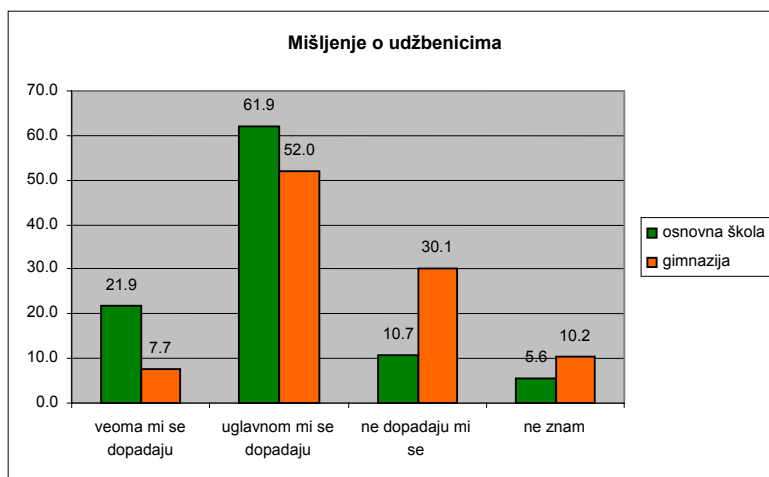
Uočljivo je da odgovor na pitanje i u ovom slučaju zavisi od razreda kome učenici/e pripadaju (Prikaz 2.6.2(d)). Novi udžbenici se najviše dopadaju učenicima/ama II razreda, a najmanje učenicima/ama III razreda.

Prikaz 2.6.2(d)

c. Osnovna škola (predmetna nastava) – gimnazija

Kada se uporedi ocjena udžbenika od strane učenika/ca osnovne škole (predmetna nastava) i učenika/ca gimnazije (Prikaz 2.6.2(e)) uočljiva je tendencija da učenici/e nižeg nivoa školovanja (u ovom slučaju učenici/e osnovne škole) pozitivnije ocjenjuju udžbenike od učenika/ca višeg nivoa školovanja (u ovom slučaju učenici/e gimnazije).

Prikaz 2.6.2(e)

2.6.3. Ocjena kvaliteta priručnika za nastavnike/ce

Ocjena kvaliteta priručnika za nastavnike/ce utvrđena je na osnovu upitnika za nastavnike/ce.

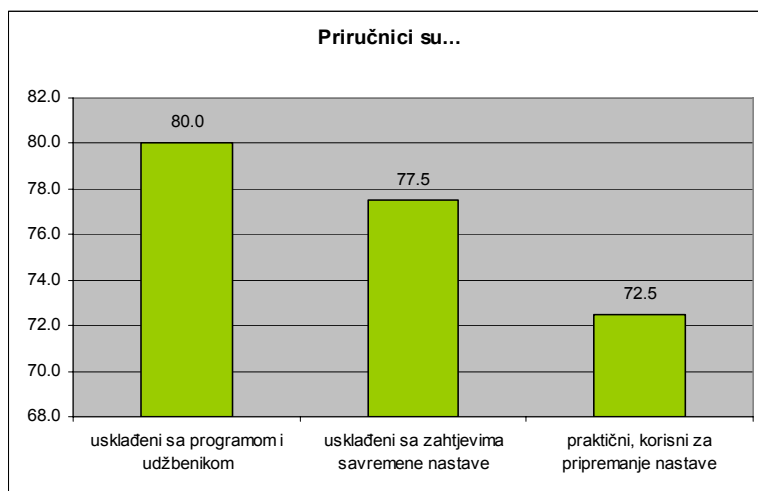
Pitanje broj 14 iz upitnika za nastavnike/ce:

- *KAKO OCJENJUJETE KVALITET PRIRUČNIKA ZA NASTAVNIKE/CE?*

a. Osnovna škola

RAZREDNA NASTAVA

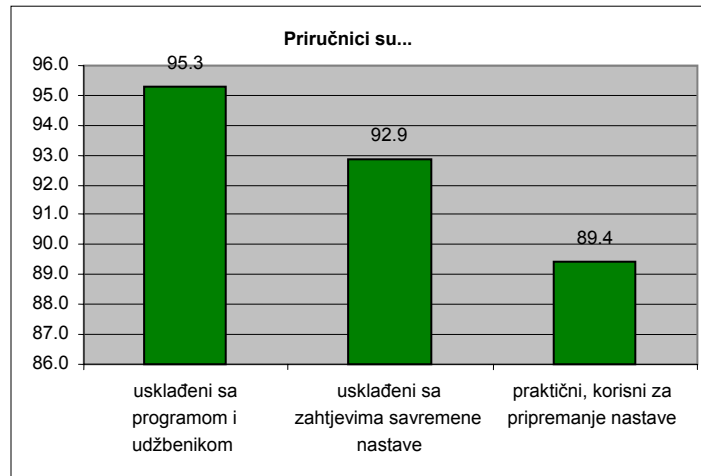
Više od 70% nastavnika/ca razredne nastave slaže se sa tvrdnjama (Prikaz 2.6.3(a)) da su priručnici za nastavnike/ce: 1) usklađeni sa programom i udžbenikom (slaže se 80,0% nastavnika/ca); 2) usklađeni sa zahtjevima savremene nastave (slaže se 77,5% nastavima); 3) praktični i korisni za pripremanje nastave (slaže se 72,5% nastavnika/ca).

Prikaz 2.6.3(a)

PREDMETNA NASTAVA

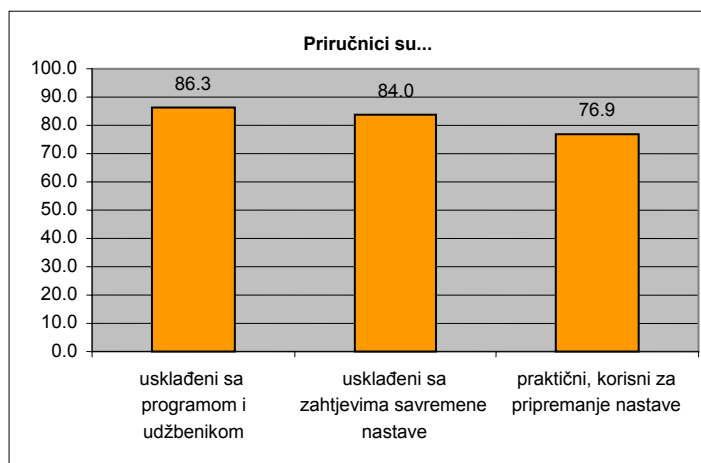
Više od 70% nastavnika/ca predmetne nastave slaže se sa tvrdnjama (Prikaz 2.6.3(b)) da su priručnici za nastavnike/ce: 1) usklađeni sa programom i udžbenikom (slaže se 95,3% nastavnika/ca); 2) usklađeni sa zahtjevima savremene nastave (slaže se 92,9% nastavnika/ca); 3) praktični i korisni za pripremanje nastave (slaže se 89,4% nastavnika/ca).

Prikaz 2.6.3(b)

b. Gimnazija

Više od 70% nastavnika/ca gimnazije slaže se sa tvrdnjama (Prikaz 2.6.3(c)) da su priručnici za nastavnike/ce: 1) usklađeni sa programom i udžbenikom (slaže se 86,3% nastavnika/ca); 2) usklađeni sa zahtjevima savremene nastave (slaže se 84,0% nastavnika/ca); 3) praktični i korisni za pripremanje nastave (slaže se 76,9% nastavnika/ca).

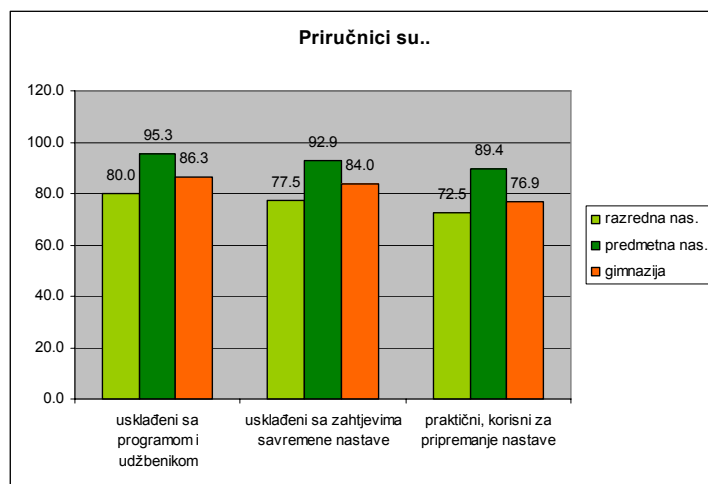

Prikaz 2.6.3(c)

c. Razredna nastava, predmetna nastava i gimnazija

Kada se uporede ocjene priručnika od strane različitih podgrupa nastavnika/ca (Prikaz 2.6.3(d)) uočljivo je da nastavnici/e predmetne nastave pozitivnije ocjenjuju priručnike u

odnosu na druge dvije grupe nastavnika/ca (nastavnici/e gimnazije i nastavnici/e razredne nastave).

Prikaz 2.6.3(d)

2.7. Zastupljenost i korišćenje udžbenika u nastavi

2.7.1. Zastupljenost starih udžbenika u nastavi

Zastupljenost *starih udžbenika* u nastavi utvrdili smo putem: (1) upitnika za nastavnike/ce i (2) upitnika za učenike/ce.

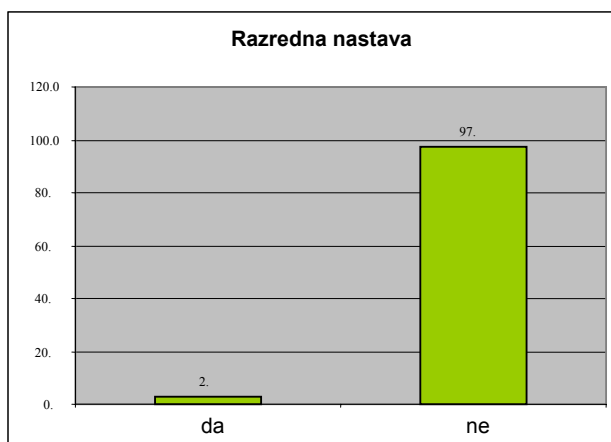
Pitanje broj 10 iz upitnika za nastavnike/ce:

- *DA LI UPUĆUJETE UČENIKE/CE DA UPOREDO SA NOVIM UDŽBENICIMA, OBAVEZNO KORISTE I "STARI UDŽBENIK" ZA VAŠ PREDMET?*

a. Osnovna škola

RAZREDNA NASTAVA

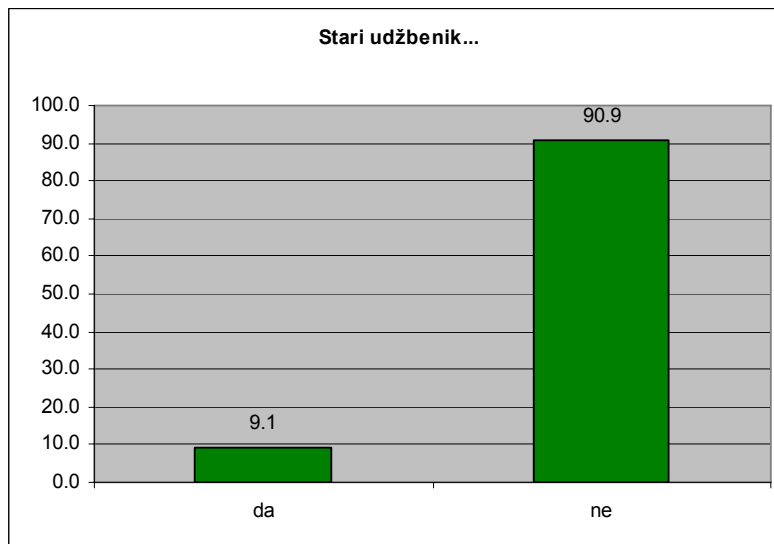
Više od 90% nastavnika/ca razredne nastave ne upućuje učenike/ce da pored novih, obavezno koriste i stare udžbenike, dok 2,7% nastavnika/ca razredne nastave to čini (Prikaz 2.7.1(a)).

Prikaz 2.7.1(a)

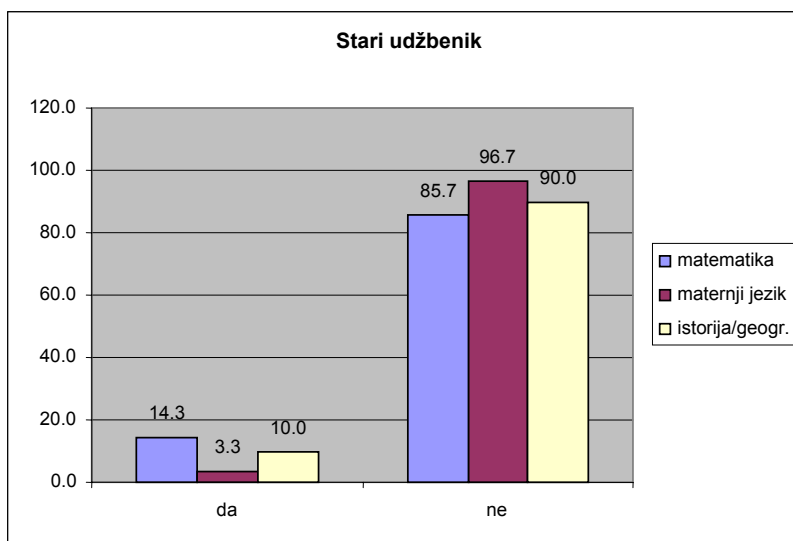
PREDMETNA NASTAVA

Više od 90% nastavnika/ca razredne nastave ne upućuje učenike/ce da pored novih, obavezno koriste i stare udžbenike, dok 9,1% nastavnika/ca razredne nastave to čini (Prikaz 2.7.1(b)).

Prikaz 2.7.1(b)

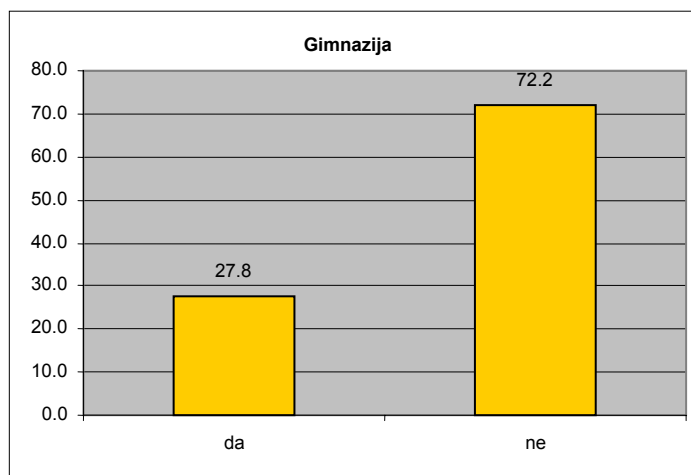
Od nastavnika/ca predmetne nastave koji upućuju učenike/ce da pored novih koriste i stare udžbenike, najveći procenat su nastavnici/e matematike 14,3% i nastavnici/e istorije ili geografije 10,0% (Prikaz 2.7.1(c)).

Prikaz 2.7.1(c)

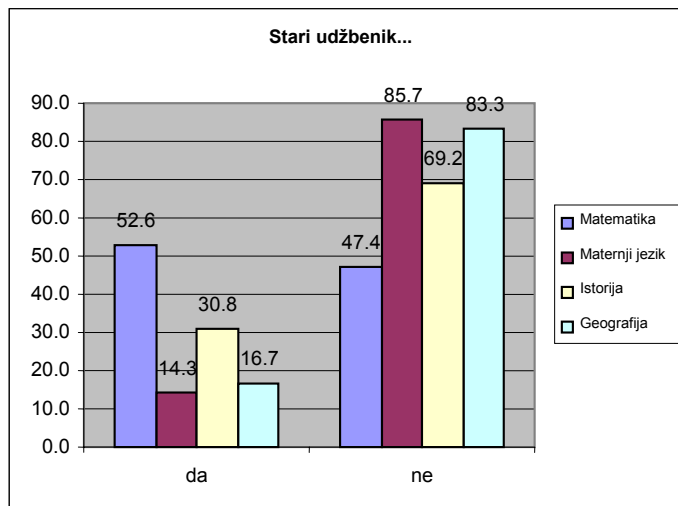
b. Gimnazija

Značajan procenat nastavnika/ca gimnazije (27,8%) upućuje učenike/ce da pored novih, obavezno za učenje koriste i stari udžbenik (Prikaz 2.7.1(d)).

Prikaz 2.7.1(d)

Od nastavnika/ca gimnazije koji/e upućuju učenike/ce da pored novih koriste i stare udžbenike najveći procenat su nastavnici/e matematike 52,6% i istorije 30,8% (Prikaz 2.7.1(e)).

Prikaz 2.7.1(e)

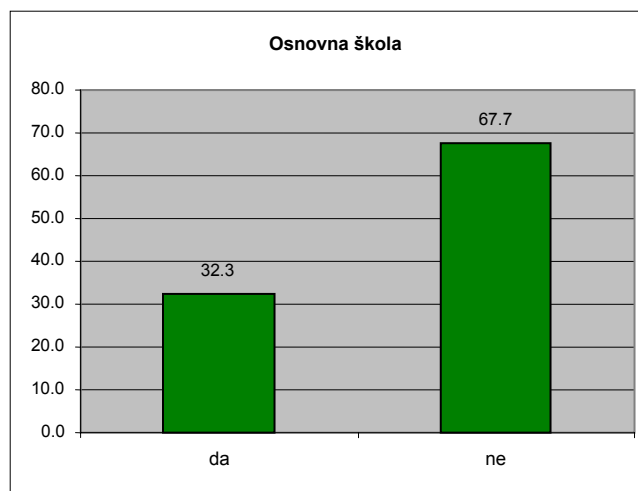
Pitanje broj 6 u upitniku za učenike/ce:

- *DA LI SI ZA NEKE PREDMETE PORED JEDNOG, BIO/LA OBAVEZAN/NA DA NABAVIŠ I DRUGE UDŽBENIKE (UDŽENIKE PO KOJIMA SU UČILE RANIJE GENERACIJE UČENIKA/CA)?*

a. Osnovna škola

PREDMETNA NASTAVA

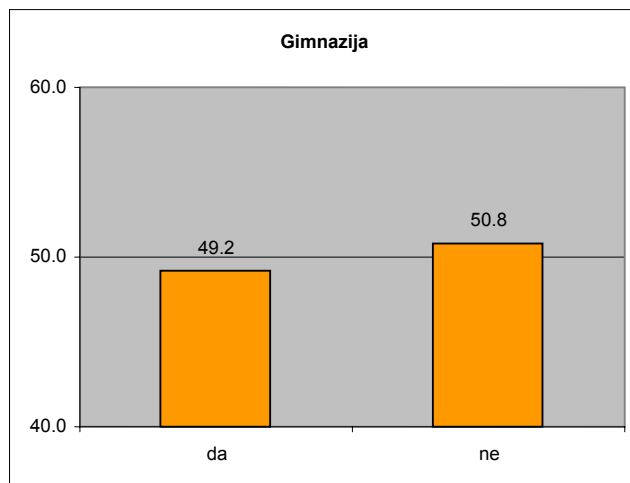
Da su bili/e obavezni/e da, pored novog nabave i stari udžbenik, izjavilo je 32,3% (Prikaz 2.7.1(f)) učenika/ca osnovne škole (predmetna nastava).

Prikaz 2.7.1(f)

b. Gimnazija

Gotovo polovina (49,2%) učenika/ca gimnazije izjavljuje da su bili/e obavezni/e da pored novog, obavezno nabave i stari udžbenik (Prikaz 2.7.1(g)).

Prikaz 2.7.1(g)

2.7.2. Način korišćenja udžbenika u školi – na času

Način korišćenja udžbenika u školi utvrdili smo putem upitnika za nastavnike/ce.

Pitanje broj 12 u upitniku za nastavnike/ce:

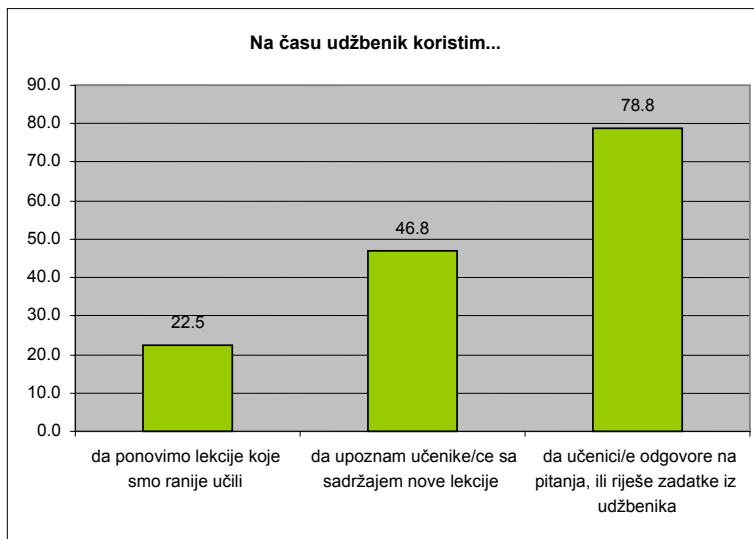
- U TABELI SU NAVEDENI RAZLIČITI NAČINI KORIŠĆENJA UDŽBENIKA U ŠKOLI, NA ČASU. KAKO VI KORISTE UDŽBENIK NA ČASU?

a. Osnovna škola

RAZREDNA NASTAVA

Nastavnici/e razredne nastave udžbenik na času koriste (Prikaz 2.7.2(a)): 1) da učenici/e odgovore na pitanja ili riješe zadatke iz udžbenika (često ga koristi 78,8% nastavnika/ca);

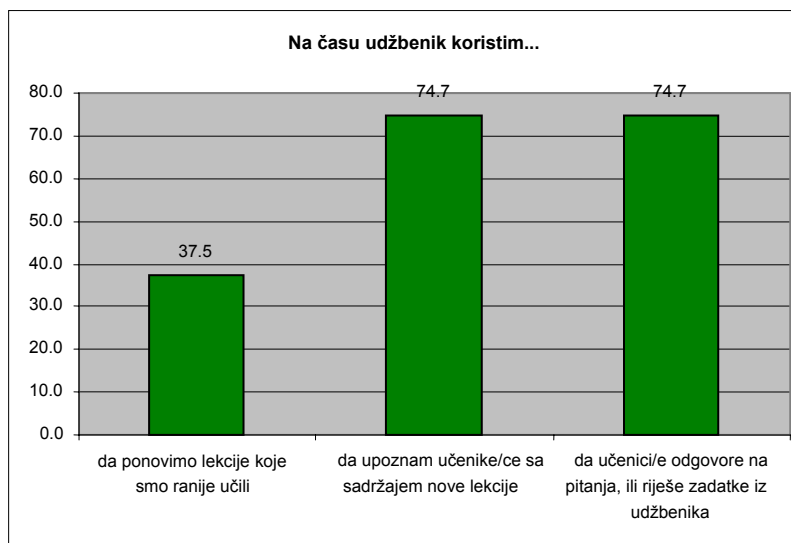
2) da upoznaju učenike/ce sa sadržajem nove lekcije (često ga koristi 46,8% nastavnika/ca); 3) da ponovi lekcije koje su ranije učene (često ga koristi 22,5% nastavnika/ca).

Prikaz 2.7.2(a)

PREDMETNA NASTAVA

Nastavnici/e predmetne nastave udžbenik na času koriste (Prikaz 2.7.2(b)): 1) da učenici/e odgovore na pitanja ili riješe zadatke iz udžbenika (često ga koristi 74,7% nastavnika/ca); 2) da upoznaju učenike/ce sa sadržajem nove lekcije (često ga koristi 74,7% nastavnika/ca); 3) da ponovi lekcije koje su ranije učene (često ga koristi 37,5% nastavnika/ca).

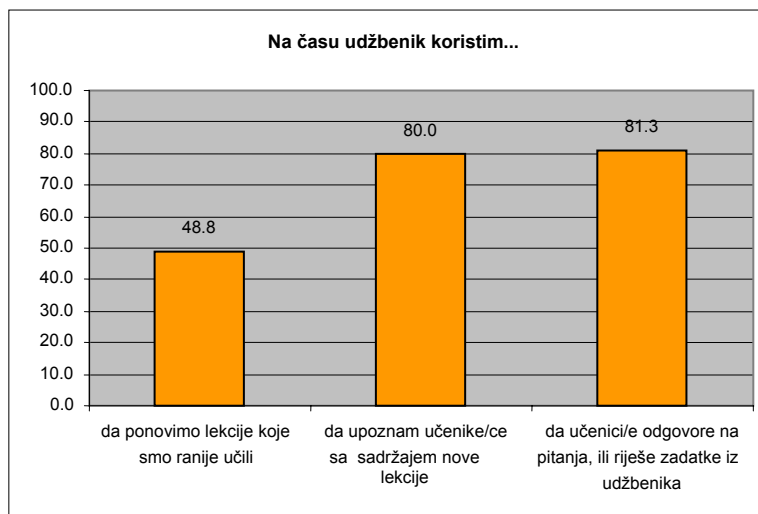

Prikaz 2.7.2(b)

b. Gimnazija

Nastavnici/e gimnazije udžbenik na času koriste (Prikaz 2.7.2(c)): 1) da učenici/e odgovore na pitanja ili riješe zadatke iz udžbenika (često ga koristi 81,3% nastavnika/ca); 2) da

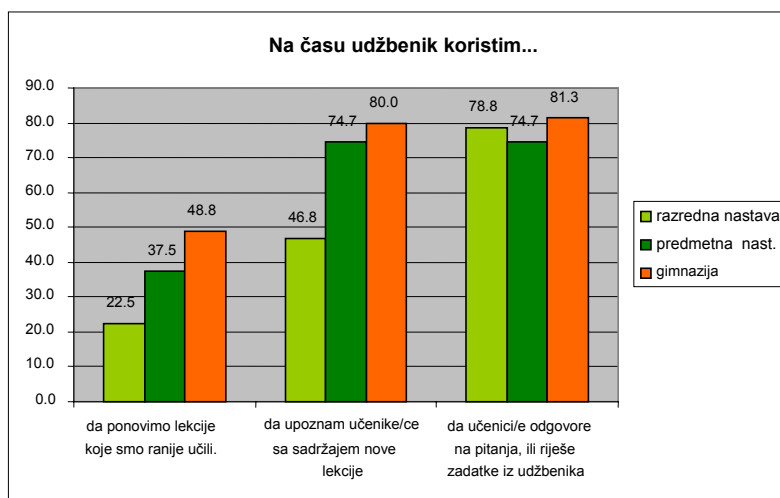
upoznaju učenike/ce sa sadržajem nove lekcije (često ga koristi 80,08% nastavnika/ca); 3) da ponovi lekcije koje su ranije učene (često ga koristi 48,8% nastavnika/ca).

Prikaz 2.7.2(c)

c. Razredna nastava, predmetna nastava i gimnazija

Nastavnici/e razredne nastave, predmetne nastave i gimnazije aktivno koriste udžbenik na času i to najčešće da bi učenici/e odgovorili/e na pitanja i riješili/e zadatke iz udžbenika (Prikaz 2.7.2(d)).

Prikaz 2.7.2(d)

2.7.3. Način korišćenja udžbenika kod kuće

Način korišćenja udžbenika kod kuće utvrdili smo putem upitnika za učenike/ce.

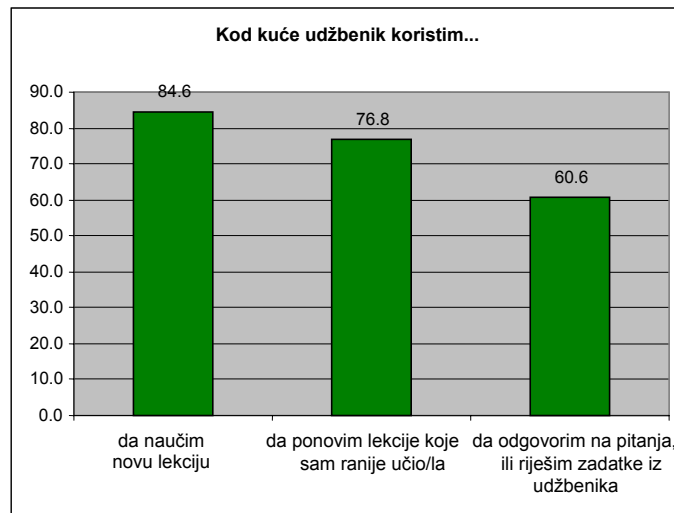
Pitanje broj 8 u upitniku za učenike/ce:

- U TABELI SU NAVEDENI RAZLIČITI NAČINI KORIŠĆENJA UDŽBENIKA KOD KUĆE. KAKO TI KORISTIŠ UDŽBENIKE KOD KUĆE?

a. Osnovna škola

PREDMETNA NASTAVA

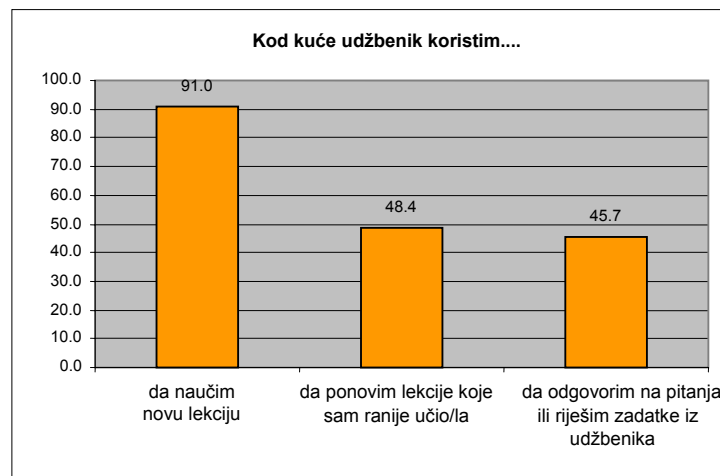
Učenci/e osnovne škole (predmetna nastava) udžbenik kod kuće najčešće koriste (Prikaz 2.7.3(a)): 1) da bi naučili/e novu lekciju (često ga koristi 84,6% učenika/ca); 2) da bi ponovili/e lekcije koje su ranije učili/e (često ga koristi 76,8% učenika/ca); 3) da bi odgovorili/e na pitanja i riješili/e zadatke iz udžbenika (često ga koristi 60,6% učenika/ca).

Prikaz 2.7.3(a)

b. Gimnazija

Učenci/e gimnazije udžbenik kod kuće najčešće koriste (Prikaz 2.7.3(b)): 1) da bi naučili/e novu lekciju (često ga koristi 91,0% učenika/ca); 2) da bi ponovili/e lekcije koje su ranije učili/e (često ga koristi 48,4% učenika/ca); 3) da bi odgovorili/e na pitanja i riješili/e zadatke iz udžbenika (često ga koristi 45,7% učenika/ca).

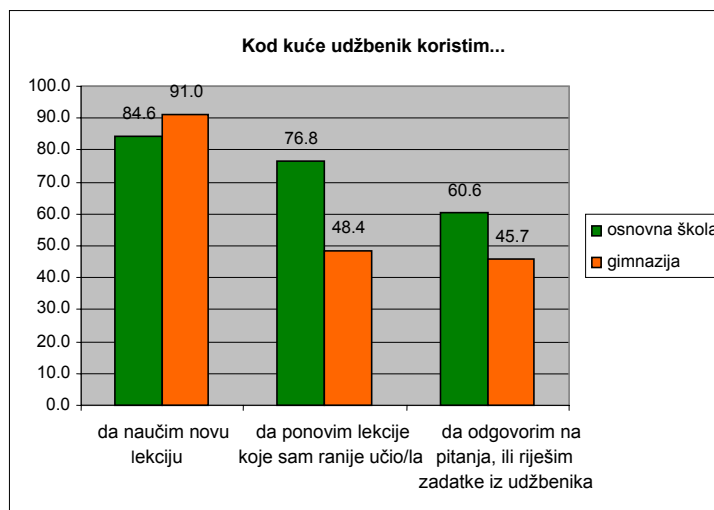

Prikaz 2.7.3(b)

c. Predmetna nastava i gimnazija

Ne postoji značajna razlika u načinu korišćenja udžbenika kod kuće od strane učenika/ca osnovne škole (predmetna nastava) i gimnazije (Prikaz 2.7.3(c)). Obe podgrupe najčešće

udžbenik kod kuće koriste da bi naučili novu ili ponovili staru lekciju. Razlike se pojavljuju u frekvenciji korišćenja udžbenika. Učenici/e osnovne škole nešto češće koriste udžbenik za učenje kod kuće u odnosu na učenike/ce gimnazije.

Prikaz 2.7.3(c)

3. Zaključci istraživanja

I UTICAJ OBUKE NA PRIMJENU STEČENIH ZNANJA I VJEŠTINA U NASTAVI

Istraživanjem su obuhvaćeni sljedeći aspekti uticaja obuke na primjenu stečenih znanja i vještina u nastavi:

1. PROCJENA DOPRINOSA OBUKE USPJEŠNOJ PRIMJENI NOVIH PROGRAMA I METODA RADA
2. PLANIRANJE I PRIPREMANJE NASTAVE
3. AMBIJENT ZA UČENJE
4. METODE UČENJA I ZADOVOLJSTVO UČENIKA/CA NASTAVOM
5. PROCJENA USPJEŠNOSTI REALIZACIJE CILJEVA NASTAVE

3.1. Procjena doprinosa obuke uspješnoj primjeni novih programa i metoda rada

a. Osnovna škola

RAZREDNA NASTAVA

Više od 70% nastavnika/ca razredne nastave se slaže sa tvrdnjama da im je obuka pomogla:

- da bolje razumiju novi pristup nastavi (slaže se 80% nastavnika/ca);
- da se osposobe za uspješno planiranje nastave (slaže se 75,3% nastavnika/ca);
- dala im je korisna i primjenjiva rješenja za rad u učionici (slaže se 75,3% nastavnika/ca);
- podstakla ih je na razmišljanje i samostalno učenje (slaže se 78,1% nastavnika/ca).

Oko 30% nastavnika/ca smatra da im obuka nije dala ništa više od onoga što su i sami/e već znali/e.

PREDMETNA NASTAVA

Više od 70% nastavnika/ca predmetne nastave se slaže sa tvrdnjama da im je obuka pomogla:

- da bolje razumiju novi pristup nastavi (slaže se 84,9% nastavnika/ca);
- da se osposobe za uspješno planiranje nastave (slaže se 77,9% nastavnika/ca);
- dala im je korisna i primjenjiva rješenja za rad u učionici (slaže se 77,6% nastavnika/ca);
- podstakla ih je na razmišljanje i samostalno učenje (slaže se 81% nastavnika/ca).

Oko 30% nastavnika/ca smatra da im obuka nije dala ništa više od onoga što su i sami/e već znali/e.

b. Gimnazija

Više 70% nastavnika/ca gimnazije slaže se sa tvrdnjama da im je obuka pomogla:

- da bolje razumiju novi pristup nastavi (slaže se 89,6% nastavnika/ca);
- da se osposobe za uspješno planiranje nastave (slaže se 84,4% nastavnika/ca);
- dala im je korisna i primjenjiva rješenja za rad u učionici (slaže se 83,3% nastavnika/ca);
- podstakla ih je na razmišljanje i samostalno učenje (slaže se 73,1% nastavnika/ca).

Oko 30% nastavnika/ca smatra da im obuka nije dala ništa više od onoga što su i sami/e već znali/e.

c. Razredna nastava, predmetna nastava i gimnazija

Kada se uporede ocjene doprinosa obuke sva tri grupe nastavnika/ca vidi se da su nastavnici/e gimnazije generalno u nešto većem procentu pozitivno ocjenili/e doprinos obuke u odnosu na druge dvije grupe nastavnika/ca (nastavnike/ce razredne i nastavnike/ce predmetne nastave). Nastavnici/e osnovne škole (nastavnici/e razredne i predmetne nastave) u odnosu na nastavnike/ce gimnazije pozitivnije ocjenjuju doprinos obuke u smislu podsticanja na razmišljanje i samostalno učenje.

3.2. Planiranje i pripremanje nastave

3.2.1. Oblici planiranja nastave

a. Osnovna škola

RAZREDNA NASTAVA

Više od 70% nastavnika/ca razredne nastave tvrdi da u svakom trenutku ima urađen:

- godišnji plan rada (potvrđno je odgovorilo 90,0% nastavnika/ca);
- mjesečni plan rada (potvrđno je odgovorilo 85,0% nastavnika/ca);
- konkretne pripreme za svaki čas (potvrđno je odgovorilo 86,3 % nastavnika/ca).

Neposrednim uvidom u pedagošku dokumentaciju nastavnika/ca razredne nastave utvrđeno je da više od 70% nastavnika/ca posjeduje:

- urađen godišnji plan i program rada za tekuću godinu (94,4% nastavnika/ca);
- urađen mjesečni plan i program rada (72,2% nastavnika/ca);
- urađenu konkretnu pripremu za čas koji se posmatra (80,0% nastavnika/ca).

PREDMETNA NASTAVA

Više od 70% nastavnika/ca predmetne nastave tvrdi da u svakom trenutku ima urađen:

- godišnji plan rada (potvrđno je odgovorilo 98,9% nastavnika/ca);
- mjesečni plan rada (potvrđno je odgovorilo 84,6 % nastavnika/ca);
- konkretne pripreme za svaki čas (potvrđno je odgovorilo 79,1% nastavnika/ca).

Neposrednim uvidom u pedagošku dokumentaciju nastavnika/ca predmetne nastave utvrđeno je da više od 70% nastavnika/ca posjeduje:

- urađen godišnji plan i program rada za tekuću godinu (100,0% nastavnika/ca);
- urađen mjesečni plan i program rada (71,9% nastavnika/ca);
- urađenu konkretnu pripremu za čas koji se posmatra (71,9% nastavnika/ca).

Kada se upoređi pedagoška dokumentacija nastavnika razredne i predmetne nastave može se zaključiti da:

- nastavnici/e osnovne škole najviše pažnje poklanjaju godišnjem planiranju nastave;
- mjesečno i dnevno pripremanje nastave manje je zastupljeno u odnosu na godišnje;
- nastavnici/e predmetne nastave poklanjaju manje pažnje dnevnom pripremanju nastave (priprema za čas) u odnosu na nastavnike/ce razredne nastave.

b. Gimnazija

Više od 70% nastavnika/ca gimnazije tvrdi da u svakom trenutku ima urađen:

- godišnji plan rada (potvrđno je odgovorilo 96,3% nastavnika/ca);
- mjesečni plan rada (potvrđno je odgovorilo 84,1% nastavnika/ca).

Mamje od 70% nastavnika/ca gimnazije odgovorilo je da u svakom trenutku ima:

- konkretne pripreme za svaki čas (potvrđno je odgovorilo 65,9 % nastavnika/ca).

c. Razredna nastava, predmetna nastava i gimnazija

Kada se uporede odgovori sve tri podgrupe nastavnika/ca može se zaključiti da:

- nastavnici/e sve tri podgrupe najveći značaj pridaju godišnjem, a zatim mjesečnom planiranju i pripremanju nastave;
- što je nivo školovanje viši to se dnevnom pripremanju nastave daje manji značaj.

3.2.2. Sadržaj pripreme za čas

a. Osnovna škola

RAZREDNA NASTAVA

Više od 70% nastavnika/ca razredne nastave tvrdi da u pripremi za čas redovno navodi:

- ciljeve časa (93,8% nastavnika/ca);
- aktivnosti učenika/ca na času (92,5% nastavnika/ca);
- tok predavanja (70,0% nastavnika/ca).

Neposrednim uvidom u pripremu za čas utvrđeno je da više od 70% nastavnika razredne nastave u pripremi za čas:

- jasno utvrđuje ciljeve časa (86,1% nastavnika/ca);
- precizno navodi aktivnosti učenika/ca na času (80,6% nastavnika/ca).

PREDMETNA NASTAVA

Više od 70% nastavnika/ca predmetne nastave tvrdi da u pripremi za čas redovno navodi:

- ciljeve časa (95,6% nastavnika/ca);
- aktivnosti učenika na času (75,8% nastavnika/ca).
- tok predavanja (75,8% nastavnika/ca).

Neposrednim uvidom u pripreme za čas utvrđeno je da:

- više od 70% nastavnika/ca predmetne nastave u pripremi za čas jasno utvrđuje ciljeve časa (86,1% nastavnika/ca).
- manje od 70% nastavnika/ca predmetne nastave u priprema za čas precizno navodi aktivnosti učenika/ca na času (64,9% nastavnika/ca).

RAZREDNA I PREDMETNA NASTAVA

Poređenjem sadržaja pripreme za čas nastavnika/ca razredne i nastavnika/ca predmetne nastave utvrđeno je da:

- obje grupe nastavnika/ca u visokom procentu u pripremi za čas precizno utvrđuju ciljeve časa;
- kada je u pitanju navođenje aktivnosti učenika/ca na času, postoje značajne razlike. Značajan procenat nastavnika/ca predmetne nastave prije navodi tok predavanja (aktivnosti nastavnika/ca) nego aktivnosti učenika/ca.

b. Gimnazija

Više od 70% nastavnika/ca gimnazije tvrdi da u pripremi za čas redovno navodi:

- ciljeve časa (91,5% nastavnika/ca);
- tok predavanja (81,7% nastavnika/ca);
- aktivnosti učenika/ca na času (80,5% nastavnika/ca).

c. Razredna nastava, predmetna nastava i gimnazija

Sve tri grupe nastavnika/ca (nastavnici/e razredne nastave; nastavnici/e predmetne nastave; nastavnici/e gimnazije) u visokom procentu prepoznaju značaj planiranja ciljeva i aktivnosti učenika/ca na času. Nastavnici/e razredne nastave veći značaj daju planiranju ciljeva i aktivnosti učenja u odnosu na tok predavanja. Nastavnici/e predmetne nastave i gimnazije pridaju jednaku važnost planiranju aktivnosti učenika/ca i planiranju toka predavanja.

3.2.3. Pristupi planiranja nastave**a. Osnovna škola**

RAZREDNA NASTAVA

Više od 70% nastavnika/ca razredne nastave kao polazište za planiranje nastave (priprema za čas) ima ciljeve programa (71,3% nastavnika/ca). U značajno manjem procentu nastavnici/e razredne nastave kao polazište za planiranje nastave navode:

- teme programa (15,0% nastavnika/ca);
- aktivnosti programa (8,8% nastavnika/ca);
- korelacije programa (5,0% nastavnika/ca).

PREDMETNA NASTAVA

Više od 70% nastavnika/ca predmetne nastave kao polazište za planiranje nastave (priprema za čas) ima ciljeve programa (78,2% nastavnika/ca). U značajno manjem procentu nastavnici/e predmetne nastave kao polazište za planiranje nastave navode:

- teme programa (18,4% nastavnika/ca);
- aktivnosti programa (3,4% nastavnika/ca);
- korelacije programa (0,0% nastavnika/ca).

b. Gimnazija

Manje od 70% nastavnika/ca gimnazije kao polazište za planiranje nastave (priprema za čas) ima ciljeve programa (61,7% nastavnika/ca). Iako u manjem procentu u odnosu na ciljeve, nastavnici/e gimnazije kao polazište za planiranje nastave navode teme programa (37,0% nastavnika/ca).

c. Razredna nastava, predmetna nastava i gimnazija

Sve tri grupe nastavnika/ca (nastavnici/e razredne nastave; nastavnici/e predmetne nastave; nastavnici/e gimnazije) kao dominantno polazište za planiranje nastave određuju ciljeve programa. Ipak nije *zanemarljiv* procenat (37,0%) nastavnika/ca gimnazije koji/e kao polazište opredjeljuju teme, tj. sadržaje programa. *Navedene činjenice treba razumjeti u smislu da jednom broju nastavnika/ca gimnazije „nije jasno“ opredjeljenje ciljnog pristupa u planiranju nastave ili ga nisu prihvatili/e.*

3.2.4. Zastupljenost opštih ciljeva škole u pripremi za čas**a. Osnovna škola**

RAZREDNA NASTAVA

Više od 70% nastavnika/ca razredne nastave redovno, u svojim pripremama za čas, uvrštava i neke od opštih ciljeva škole:

- upoznavanje sa sadržajima programa (87,5% nastavnika/ca);
- razvijanje samostalnosti u učenju (95,0% nastavnika/ca);
- razvijanje sposobnosti rješavanja problema (94,9% nastavnika/ca);
- razvijanje stvaralačkih sposobnosti (88,8% nastavnika);
- razvijanje sposobnosti saradnje, komunikacije i dijaloga (81,2% nastavnika/ca);
- razvijanje sposobnosti kritičkog mišljenja (73,9% nastavnika/ca).

PREDMETNA NASTAVA

Više od 70% nastavnika/ca predmetne nastave redovno, u svojim pripremama za čas, uvrštava i neke od opštih ciljeva škole:

- upoznavanje sa sadržajima programa (86,4% nastavnika/ca);
- razvijanje samostalnosti u učenju (79,8% nastavnika/ca);
- razvijanje sposobnosti rješavanja problema (73,9% nastavnika/ca);
- razvijanje sposobnosti saradnje, komunikacije i dijaloga (85,4% nastavnika/ca);
- razvijanje sposobnosti kritičkog mišljenja (71,9% nastavnika/ca).

Manje od 70% nastavnika/ca predmetne nastave redovno, u svojim pripremama za čas, uvrštava opšti cilj – *razvijanje stvaralačkih sposobnosti* (67,8% nastavnika/ca).

b. Gimnazija

Više od 70% nastavnika/ca gimnazije redovno, u svojim pripremama za čas, uvrštava i neke od opštih ciljeva škole:

- upoznavanje sa sadržajima programa (90,8% nastavnika/ca);
- razvijanje samostalnosti u učenju (88,6% nastavnika/ca);
- razvijanje sposobnosti rješavanja problema (87,2% nastavnika/ca);
- razvijanje sposobnosti saradnje, komunikacije i dijaloga (90,2% nastavnika/ca);
- razvijanje sposobnosti kritičkog mišljenja (87,2% nastavnika/ca).

Manje od 70% nastavnika/ca gimnazije redovno, u svojim pripremama za čas, uvrštava opšti cilj – *razvijanje stvaralačkih sposobnosti* (69,2% nastavnika/ca).

c. Razredna nastava, predmetna nastava i gimnazija

Kada se uporedi zastupljenost opštih ciljeva škole kod sve tri grupe nastavnika/ca, može se zaključiti da:

- opšti ciljevi škole se prepoznaju kao važni kod sve tri grupe nastavnika/ca;
- nastavnici/e razredne nastave značajno više uviđaju važnost razvijanja stvaralaštva kod učenika/ca u odnosu na nastavnike/ce predmetne nastave i nastavnike/ce gimnazije;
- nastavnici/e gimnazije značajno više uviđaju važnost razvijanja sposobnosti kritičkog mišljenja u odnosu na nastavnike/ce razredne i predmetne nastave.

3.3. Ambijent za učenje

3.3.1. Dostupnost različitih izvora znanja na času

a. Osnovna škola

RAZREDNA NASTAVA

Više od 70% *nastavnika/ca* razredne nastave *tvrdi* da uvijek ili često na časovima koristi:

- udžbenik (84,6% nastavnika/ca);
- radne listove, crteže, plakate, preglednike (70,5% nastavnika/ca).

Manje od 70% *nastavnika/ca* razredne nastave *tvrdi* da uvijek ili često na časovima koristi:

- dodatnu literaturu, druge knjige, zbirke, riječnike, enciklopedije itd. (41,8% nastavnika/ca);
- kompjuter, tv i druga audio-vizuelna sredstva (8,9% nastavnika/ca).

Neposrednim uvidom utvrđeno je da na više od 70% posmatranih časova razredne nastave nastavnici/e pored udžbenika (koji je korišćen u 80,6% slučajeva) koriste i druge izvore znanja. Radni listovi, crteži, plakati i slično, korišćeni su na 75,0% posmatranih časova. Drugi izvori znanja, dodatna literatura (druge knjige, časopisi, enciklopedije, riječnici i sl.) korišćeni su na 38,9% časova, a kompjuter i druga audio-vizuelna sredstva na 16,7% časova.

PREDMETNA NASTAVA

Više od 70% *nastavnika/ca* predmetne nastave *tvrdi* da uvijek ili često na časovima koristi udžbenik (84,6% nastavnika/ca).

Manje od 70% *nastavnika/ca* razredne nastave *izjavljuje* da uvijek ili često na časovima koristi:

- radne listove, crteže, plakate, preglednike (43,2% *nastavnika/ca*).
- dodatnu literaturu, druge knjige, zbirke, riječnike, enciklopedije itd. (18,9% *nastavnika/ca*);
- kompjuter, tv i druga audio-vizuelna sredstva (11,4% *nastavnika/ca*).

Neposrednim uvidom utvrđeno je da na više od 70% posmatranih časova predmetne nastave *nastavnici/e* koriste udžbenik (korišćen je na 87,7% časova). Radni listovi, crteži, plakati i slično korišćeni su na 47,4% posmatranih časova. Drugi izvori znanja, dodatna literatura (druge knjige, časopisi, enciklopedije, riječnici i slično) korišćeni su na 43,9% časova, a kompjuter i druga audio-vizuelna sredstva na 10,5% časova.

Više od 70% *učenika/ca* osnovne škole (predmetna nastava) *navodi* da se uvijek ili često na časovima koristi udžbenik (89,2%).

Drugi izvori znanja su, *prema percepciji učenika/ca* osnovne škole značajno manje prisutni u nastavi. Da se često koriste radni listovi navodi 32,1% *učenika/ca*; dodatna literatura 15,8% *učenika/ca*; kompjuter i druga audio-vizuelna sredstva 2,7% *učenika/ca*.

b. Gimnazija

Više od 70% *nastavnika/ca* gimnazije *navodi* da uvijek ili često na časovima koristi:

- udžbenik (87,3% *nastavnika/ca*);
- dodatnu literaturu, druge knjige, zbirke, riječnike, enciklopedije i sl. (81,0% *nastavnika/ca*).

Manje od 70% *nastavnika/ca* razredne nastave *izjavljuje* da uvijek ili često na časovima koristi:

- radne listove, crteže, plakate, preglednike (27,3% *nastavnika/ca*);
- kompjuter, tv i druga audio-vizuelna sredstva (17,1% *nastavnika/ca*).

Više od 70% *učenika/ca* gimnazije *navodi* da se uvijek ili često na časovima koristi udžbenik (89,8%).

Drugi izvori znanja su, *prema percepciji učenika/ca* gimnazije značajno manje prisutni u nastavi. Da se često koristi dodatna literatura navodi 11,7% *učenika/ca*; radni listovi 7,1% *učenika/ca*; kompjuter i druga audio-vizuelna sredstva 6,2% *učenika/ca*.

c. Razredna nastava, predmetna nastava i gimnazija

Kada se uprede sve tri grupe *nastavnika/ca* može se zaključiti:

- da je udžbenik osnovni izvor znanja u osnovnoj školi i u gimnaziji;
- da se u osnovnoj školi (u razrednoj i predmetnoj nastavi) pored udžbenika više koriste radni listovi, crteži, plakati itd. u odnosu na gimnaziju;
- da se u gimnaziji pored udžbenika više koristi dodatna literatura u odnosu na osnovnu školu;
- da su kompjuter i druga audio-vizuelna sredstva najmanje korišćen izvor znanja u osnovnoj školi i gimnaziji.

3.3.2. Raspored klupa u učionici

a. Osnovna škola

RAZREDNA NASTAVA

Najčešći raspored klupa u učionici razredne nastave, prema izjavi nastavnika/ca je:

- kao na slici A – „frontalni“ (45,0%).

Značajan procenat nastavnika/ca razredne nastave izjavljuje da u učionici ima raspored klupa kao na slici C – „grupni“ (41,3%). Raspored kao na slici B – „okrugli sto“ zastupljen je kod 13,8% nastavnika/ca.

PREDMETNA NASTAVA

Najčešći raspored klupa u učionici predmetne nastave, prema izjavi nastavnika/ca je:

- kao na slici A – „frontalni“ (62,9%).

Značajano manji procenat nastavnika/ca predmetne nastave izjavljuje da u učionici ima raspored klupa kao na slici C – „grupni“ (24,7%). Raspored kao na slici B – „okrugli sto“ zastupljen je kod 12,4% nastavnika/ca.

Percepcija rasporeda klupa u predmetnoj nastavi od strane *učenika/ca* poklapa se sa izjavama nastavnika/ca predmetne nastave. Dominantan raspored klupa je kao na slici A, tj. raspored klupa koji je prilagođen frontalnim oblicima rada.

RAZREDNA I PREDMETNA NASTAVA

Poređenjem rasporeda klupa u predmetnoj i razrednoj nastavi dolazimo do prilično očiglednog zaključka da je u razrednoj nastavi u značajno većem stepenu prisutan raspored klupa koji sugerise grupne/interaktivne oblike rada u odnosu na predmetnu nastavu gdje dominira klasičan/frontalni raspored učionice.

b. Gimnazija

Najčešći raspored klupa u učionici gimnazije, prema izjavi nastavnika/ca je:

- kao na slici A – „frontalni“ (67,9%).

Značajano manji procenat (18,5%) nastavnika/ca gimnazije izjavljuje da u učionici ima raspored klupa kao na slici C – „grupni“. Raspored kao na slici B – „okrugli sto“ zastupljen je kod 13,6% nastavnika/ca.

Percepcija rasporeda klupa u predmetnoj nastavi od strane *učenika/ca* poklapa se sa izjavama nastavnika/ca predmetne nastave. Dominantan raspored klupa je kao na slici A, tj. raspored klupa koji je prilagođen frontalnim oblicima rada.

c. Razredna nastava, predmetna nastava i gimnazija

Kada se uporedi raspored klupa u učionicama kod tri grupe nastavnika/ca uočava se da klasičan raspored klupa (kao na slici A – „frontalni“) karakterističan za gimnaziju i za predmetnu nastavu. Kada je u pitanju razredna nastava izdvajaju se dvije podjednake grupe nastavnika/ca – jedni preferiraju klasični raspored, dok drugi preferiraju raspored koji je prilagođeniji grupnim oblicima rada.

3.4. Metode učenja i zadovoljstvo učenika/ca nastavom

3.4.1. Zastupljenost metoda učenja na času

a. Osnovna škola

RAZREDNA NASTAVA

Nastavnici/e razredne nastave gotovo podjednako preferiraju:

- frontalne (57,1%) i grupne (58,8%) oblike rada.

Nije zanemarljiv procenat individualnih zadataka (35,0%) u razrednoj nastavi.

PREDMETNA NASTAVA

Nastavnici/e predmetne nastave preferiraju:

- frontalni oblik rada (najčešće predajem lekciju čitavom odjeljenju – 67,0%).

Značajan procenat (40,7%) nastavnika/ca predmetne nastave često organizuje nastavu tako što podijeli učenike/ce u manje grupe i svakoj grupi daje posebne zadatke. Zadavanje individualnih zadataka je najmanje prisutan oblik rada.

Učenici/e predmetne nastave najčešće uče tako što nastavnik/ca predaje lekciju čitavom odjeljenju (92,4 %).

Nije zanemarljiv procenat (28,6%) učenika/ca predmetne nastave koji/e izjavljuju da često uče i tako što nastavnik/ca dijeli učenike/ce u manje grupe i svakoj grupi zadaje posebne zadatke.

b. Gimnazija

Nastavnici/e gimnazije preferiraju:

- frontalni oblik rada (najčešće predajem lekciju čitavom odjeljenju – 62,0%).

Značajan procenat (42,0%) nastavnika/ca gimnazije često organizuje nastavu tako što podijeli učenike/ce u manje grupe i svakoj grupi daje posebne zadatke. Zadavanje individualnih zadataka je najmanje prisutan oblik rada u gimnaziji (mada nije zanemarljiv procenat njegove zastupljenosti, 20,5%).

Učenici/e gimnazije najčešće uče tako što:

- nastavnik/ca predaje lekciju čitavom odjeljenju (87,6%).

Nije zanemarljiv procenat (21,9%) učenika/ca gimnazije koji/e izjavljuju da često uče i tako što nastavnik/ca dijeli učenike/ce u manje grupe i svakoj grupi zadaje posebne zadatke.

c. Razredna nastava, predmetna nastava i gimnazija

Kada se uporede različiti oblici rada, kod različitih grupa nastavnika/ca, može se zaključiti da je frontalni oblik rada dominantan u predmetnoj nastavi i u gimnaziji. U razrednoj nastavi frontalni oblik rada je jednako zastupljen koliko i grupni. Individualni oblici rada su značajno manje zastupljeni u odnosu na prethodna dva oblika na svim nivoima školovanja.

3.4.2. Zanimljivost časova u školi

a. Osnovna škola

PREDMETNA NASTAVA

Za najveći broj učenika/ca osnovne škole (predmetna nastava) časovi u školi su:

- uglavnom zanimljivi (68,3% učenika/ca);
- da su veoma zanimljivi smatra 22,4% učenika/ca osnovne škole.

Kada se analizira zastupljenost odgovora po razredima može se zaključiti da je zanimljivost časova u školi za učenike/ce manja što su učenici/e u višem razredu. Tako npr. 36,6% učenika/ca VI razreda smatra da su časovi u školi veoma zanimljivi, a za tu kategoriju se opredijelio samo 1,0% učenika/ca IX razreda.

b. Gimnazija

Za najveći broj učenika/ca gimnazije časovi u školi su:

- uglavnom zanimljivi (52,1% učenika/ca);
- da su nezanimljivi smatra 31,0% učenika/ca gimnazije.

Kada se analizira zastupljenost odgovora po razredima, može se zaključiti da je zanimljivost časova u gimnaziji za učenike/ce manja što su učenici/e u višem razredu. Tako npr. 55,6% učenika/ca II razreda smatra da su časovi veoma zanimljivi, a za tu kategoriju se opredijelilo 48,6% učenika/ca III razreda.

c. Osnovna škola (predmetna nastava) – gimnazija

Kada se uporede odgovori učenika/ca osnovne škole (predmetna nastava) i učenika/ca gimnazije može se zaključiti da je zanimljivost časova u školi, po mišljenju učenika/ca, manja što je niži nivo školovanja kome pripadaju. Tko npr. da su časovi u školi veoma zanimljivi smatra 22,4% učenika/ca osnovne škole, a za tu kategoriju se opredijelilo samo 0,2% učenika/ca gimnazije.

3.5. Procjena uspješnosti realizacije ciljeva nastave

3.5.1. Realizacija ciljeva nastave

a. Osnovna škola

RAZREDNA NASTAVA

Neposrednim posmatranjem (procjenom realizacije ciljeva nastave od strane pedagoga ili psihologa škole) utvrđeno je da su na više od 70% posmatranih časova veoma uspješno realizovani sljedeći opšti ciljevi nastave:

- upoznavanje sa sadržajima programa (veoma uspješno realizovano na 85,7% posmatranih časova);
- razvijanje samostalnosti u učenju (veoma uspješno realizovano na 73,5% posmatranih časova).

U procentu manjem od 70%, ali većem od 50% veoma uspješno su realizivani sljedeći ciljevi nastave:

- razvijanje sposobnosti rješavanja problema (veoma uspješno realizovano na 68,6% posmatranih časova);
- razvijanje sposobnosti saradnje i komunikacije (veoma uspješno realizovano na 65,6% posmatranih časova);
- razvijanje staralačkih sposobnosti (veoma uspješno realizovano na 58,8% posmatranih časova).

Razvoj kritičkog mišljenja uspješno se realizuje tek na 24,2% posmatranih časova.

PREDMETNA NASTAVA

Neposrednim posmatranjem (procjenom realizacije ciljeva nastave od strane pedagoga ili psihologa škole) utvrđeno je da se na više od 70% posmatranih časova veoma uspješno realizuje opšti cilj nastave – *upoznavanje sa sadržajima programa* (veoma uspješno realizovano na 90,7% posmatranih časova).

U procentu manjem od 70%, ali većem od 50% veoma uspješno su realizivani sljedeći ciljevi nastave:

- razvijanje sposobnosti komunikacije i dijaloga (veoma uspješno realizovano na 63,5% posmatranih časova);
- razvijanje sposobnosti rješavanja problema (veoma uspješno realizovano na 63,5% posmatranih časova);
- razvijanje samostalnosti u učenju (veoma uspješno realizovano na 61,1% posmatranih časova).

Izgleda da se razvijanju stvaralačkih sposobnosti (veoma uspješno realizovano na 43,5% posmatranih časova) i razvijanju kritičkog mišljenja (uspješno se realizuje tek na 29,2% posmatranih časova) nedovoljno posvećuje pažnja u predmetnoj nastavi.

RAZREDNA I PREDMETNA NASTAVA

U razrednoj nastavi, u odnosu na predmetnu nastavu, uspješnije se realizuju gotovo svi opšti ciljevi škole (osim u slučaju razvoja kritičkog mišljenja). Razvoju kritičkog mišljenja (jedan od opštih ciljeva škole) ne poklanja se dovoljna pažnja niti u razrednoj, niti u predmetnoj nastavi.

II AKTIVNO KORIŠĆENJE UDŽBENIKA U NASTAVI

Istraživanjem su obuhvaćeni sljedeći aspekti aktivnog korišćenja udžbenika u nastavi:

1. OCJENA KVALITETA UDŽBENIKA I PRIRUČNIKA ZA NASTAVNIKE/CE
2. ZASTUPLJENOST I KORIŠĆENJE UDŽBENIKA U NASTAVI

3.6. Ocjena kvaliteta udžbenika i priručnika za nastavnike/ce

3.6.1. Ocjena kvaliteta udžbenika od strane nastavnika/ca

a. Osnovna škola

RAZREDNA NASTAVA

U procentu većem od 90% nastavnici/e razredne nastave se slažu sa tvrdnjama su novi udžbenici:

- usklađeni sa programom (slaže se 98,8% nastavnika/ca);
- prilagođeni uzrastu i mogućnostima većine učenika/ca (slaže se 92,9% nastavnika/ca).

U procentu većem od 70% nastavnici/e razredne nastave se slažu sa tvrdnjama su novi udžbenici:

- praktični i korisni za rad učenika/ca kod kuće (slaže se 71,3% nastavnika/ca);
- usklađeni sa zahtjevima savremene nastave (slaže se 70,9% nastavnika/ca).

U procentu manjem od 70%, ali većem od 50% nastavnici/e razredne nastave se slažu sa tvrdnjama da su novi udžbenici praktični i korisni za rad na času.

PREDMETNA NASTAVA

U procentu većem od 90% nastavnici/e predmetne nastave se slažu sa tvrdnjom da su novi udžbenici usklađeni sa programom (slaže se 93,4% nastavnika/ca).

U procentu većem od 70% nastavnici/e predmetne nastave se slažu sa tvrdnjama da su novi udžbenici:

- praktični i korisni za rad na času (slaže se 88,9% nastavnika/ca);
- praktični i korisni za rad učenika/ca kod kuće (slaže se 85,6% nastavnika/ca);
- usklađeni sa zahtjevima savremene nastave (slaže se 82,0% nastavnika/ca);
- prilagođeni uzrastu i mogućnostima većine učenika/ca (slaže se 81,3% nastavnika/ca).

b. Gimnazija

U procentu većem od 90% nastavnici/e gimnazije se slažu sa tvrdnjama da su novi udžbenici:

- usklađeni sa programom (slaže se 96,2% nastavnika/ca);
- praktični i korisni za rad na času (slaže se 91,1% nastavnika/ca).

U procentu većem od 70% nastavnici/e gimnazije se slažu sa tvrdnjama da su novi udžbenici:

- praktični i korisni za rad učenika/ca kod kuće (slaže se 89,9% nastavnika/ca);
- usklađeni sa zahtjevima savremene nastave (slaže se 89,7% nastavnika/ca);
- prilagođeni uzrastu i mogućnostima većine učenika/ca (slaže se 88,9% nastavnika/ca).

c. Razredna nastava, predmetna nastava i gimnazija

Kada se uporede ocjene udžbenika od strane različitih grupa nastavnika/ca, može se uočiti da su nastavnici/e gimnazije i nastavnici/e predmetne nastave pozitivnije ocijenili/e udžbenik po gotovo svim karakteristikama. Razlika je posebno izražena u smislu pozitivnije ocjene praktičnosti udžbenika za rad kod kuće i u školi.

3.6.2 Ocjena kvaliteta udžbenika od strane učenika/ca

a. Osnovna škola

PREDMETNA NASTAVA

Većini učenika/ca osnovne škole (predmetna nastava) novi udžbenici se uglavnom dopadaju (61,9% učenika/ca) ili im se veoma dopadaju (21,9% učenika/ca). Za tvrdnju da im se novi udžbenici ne dopadaju opredijelilo se 10,7% učenika/ca.

Uočljivo je da izjave o udžbenicima zavise od razreda kome učenici/e pripadaju. Novi udžbenici se najviše dopadaju učenicima/ama VI razreda, a najmanje učenicima/ama IX razreda (ista tendencija postoji i kada se učenici/e izjašnjavaju o časovima – koliko im se dopadaju časovi u školi).

b. Gimnazija

Većini učenika/ca gimnazije se novi udžbenici uglavnom dopadaju (52,0% učenika/ca) ili im se veoma dopadaju (7,7% učenika/ca). Značajan procenat učenika/ca gimnazije (30,1%) opredijelio se za tvrdnju da im se novi udžbenici ne dopadaju.

Uočljivo je da izjave o udžbenicima i u ovom slučaju zavise od razreda kome učenici/e pripadaju. Novi udžbenici se najviše dopadaju učenicima/ama II razreda, a najmanje učenicima/ama III razreda.

c. Osnovna škola (predmetna nastava) – gimnazija

Kada se uporedi ocjena udžbenika od strane učenika/ca osnovne škole (predmetna nastava) i učenika/ca gimnazije, uočljiva je tendencija da učenici/e nižeg nivoa školovanja (u ovom slučaju učenici/e osnovne škole) pozitivnije ocjenjuju udžbenike od učenika/ca višeg nivoa školovanja (u ovom slučaju učenika/ca gimnazije).

3.6.3. Ocjena kvaliteta priručnika za nastavnike/ce

a. Osnovna škola

RAZREDNA NASTAVA

Više od 70% nastavnika/ca razredne nastave slaže se sa tvrdnjama da su priručnici za nastavnike/ce:

- usklađeni sa programom i udžbenikom (slaže se 80,0% nastavnika/ca);
- usklađeni sa zahtjevima savremene nastave (slaže se 77,5% nastavnika/ca);
- praktični i korisni za pripremanje nastave (slaže se 72,5% nastavnika/ca).

PREDMETNA NASTAVA

Više od 90% nastavnika/ca predmetne nastave slaže se sa tvrdnjama da su priručnici za nastavnike/ce:

- usklađeni sa programom i udžbenikom (slaže se 95,3% nastavnika/ca);
- usklađeni sa zahtjevima savremene nastave (slaže se 92,9% nastavnika/ca).

Više od 70% nastavnika/ca predmetne nastave slaže se sa tvrdnjama da su priručnici za nastavnike/ce – praktični i korisni za pripremanje nastave (slaže se 89,4% nastavnika/ca).

b. Gimnazija

Više od 70% nastavnika/ca gimnazije slaže se sa tvrdnjama da su priručnici za nastavnike/ce:

- usklađeni sa programom i udžbenikom (slaže se 86,3% nastavnika/ca);
- usklađeni sa zahtjevima savremene nastave (slaže se 84,0% nastavnika/ca);
- praktični i korisni za pripremanje nastave (slaže se 76,9% nastavnika/ca).

c. Razredna nastava, predmetna nastava i gimnazija

Kada se uporede ocjene priručnika od strane različitih podgrupa nastavnika/ca, uočljivo je da nastavnici/e predmetne nastave pozitivnije ocjenjuju priručnike u odnosu na druge dvije grupe nastavnika/ca (nastavnike/ce gimnazije i nastavnike/ce razredne nastave).

3.7. Zastupljenost i korišćenje udžbenika u nastavi

3.7.1. Zastupljenost starih udžbenika u nastavi

a. Osnovna škola

RAZREDNA NASTAVA

Više od 90% nastavnika/ca razredne nastave tvrdi da ne upućuje učenike/ce da, pored novih, obavezno koriste i stare udžbenike (2,7% nastavnika/ca razredne nastave tvrdi da to čine).

PREDMETNA NASTAVA

Više od 90% nastavnika/ca razredne nastave tvrdi da ne upućuje učenike/ce da, pored novih, obavezno koriste i stare udžbenike (9,1% nastavnika/ca razredne nastave tvrdi da to čine).

Sa druge strane 32,3% učenika/ca osnovne škole (predmetna nastava) tvrdi da su bili/e obavezni/e da pored novog nabave i stare udžbenike.

Od nastavnika/ca predmetne nastave koji/e upućuju učenike/ce da, pored novih, koriste i stare udžbenike, najveći procenat su nastavnici/e matematike 14,3% i nastavnici/e istorije ili geografije 10,0%.

b. Gimnazija

Značajan procenat nastavnika/ca gimnazije tvrdi da (27,8%) upućuje učenike/ce da, pored novih, obavezno za učenje koriste i stari udžbenik.

Gotovo polovina (49,2%) učenika/ca gimnazije izjavljuje da su bili/e obavezni/e da, pored novog, obavezno nabave i stari udžbenik.

Od nastavnika/ca gimnazije koji/e upućuju učenike/ce da pored novih koriste i stare udžbenike, najveći procenat su nastavnici/e matematike 52,6% i istorije 30,8%.

3.7.2. Način korišćenja udžbenika u školi – na času

a. Osnovna škola

RAZREDNA NASTAVA

Nastavnici/e razredne nastave udžbenik na času koriste:

- da učenici/e odgovore na pitanja ili riješe zadatke iz udžbenika (često ga koristi 78,8% nastavnika/ca);
- da upoznaju učenike/ce sa sadržajem nove lekcije (često ga koristi 46,8% nastavnika/ca);
- da ponovi lekcije koje su ranije učene (često ga koristi 22,5% nastavnika/ca).

PREDMETNA NASTAVA

Nastavnici/e predmetne nastave udžbenik na času koriste:

- da učenici/e odgovore na pitanja ili riješe zadatke iz udžbenika (često ga koristi 74,7% nastavnika/ca);
- da upoznaju učenike/ce sa sadržajem nove lekcije (često ga koristi 74,7% nastavnika/ca);
- da ponovi lekcije koje su ranije učene (često ga koristi 37,5% nastavnika/ca).

b. Gimnazija

Nastavnici/e gimnazije udžbenik na času koriste:

- da učenici/e odgovore na pitanja ili riješe zadatke iz udžbenika (često ga koristi 81,3% nastavnika/ca);
- da upoznaju učenike/ce sa sadržajem nove lekcije (često ga koristi 80,08% nastavnika/ca);
- da ponovi lekcije koje su ranije učene (često ga koristi 48,8% nastavnika/ca).

c. Razredna nastava, predmetna nastava i gimnazija

Nastavnici/e razredne nastave, predmetne nastave i gimnazije aktivno koriste udžbenik na času (u procentu većem od 90,0%) i to najčešće da bi učenici/e odgovorili/e na pitanja i riješili/e zadatke iz udžbenika.

3.7.3. Način korišćenja udžbenika kod kuće

a. Osnovna škola

PREDMETNA NASTAVA

Učenici/e osnovne škole (predmetna nastava) udžbenik kod kuće najčešće koriste:

- da ni naučili/e novu lekciju (često ga koristi 84,6% učenika/ca);
- da bi ponovili/e lekcije koje su ranije učili/e (često ga koristi 76,8% učenika/ca);
- da bi odgovorili/e na pitanja i riješili/e zadatke iz udžbenika (često ga koristi 60,6% učenika/ca).

b. Gimnazija

Učenici/e gimnazije udžbenik kod kuće najčešće koriste:

- da ni naučili/e novu lekciju (često ga koristi 91,0% učenika/ca);
- da bi ponovili/e lekcije koje su ranije učili/e (često ga koristi 48,4% učenika/ca);
- da bi odgovorili/e na pitanja i riješili/e zadatke iz udžbenika (često ga koristi 45,7% učenika/ca).

c. Predmetna nastava i gimnazija

Ne postoji značajna razlika u načinu korišćenja udžbenika kod kuće od strane učenika/ca osnovne škole (predmetna nastava) i gimnazije. Obje podgrupe najčešće udžbenik kod kuće koriste (u procenti većem od 90%) da bi naučili/e novu ili ponovili/e staru lekciju. Razlike se pojavljuju u frekvenciji korišćenja udžbenika. Učenici/e osnovne škole nešto češće koriste udžbenik za učenje kod kuće u odnosu na učenike/ce gimnazije.

4. Mjere unapređivanja

I UTICAJ OBUKE NA PRIMJENU STEČENIH ZNANJA I VJEŠTINA U NASTAVI

4.1. Osposobljenost nastavnika/ca za primjenu novih programa i metoda rada

- Većina nastavnika/ca osnovne škole i gimnazije (u procentu većem od 70%) pozitivno ocjenjuje doprinos obuke primjeni novih programa i metoda rada.

4.2. Planiranje i pripremanje nastave

- Većina nastavnika/ca osnovne škole i gimnazije (u procentu većem od 70%) navodi da redovno planira nastavu (izrađuje: godišnji plan rada, mjesečne pripreme, konkretne priprema za svaki čas). Kada se uporede odgovori sve tri podgrupe nastavnika/ca može se zaključiti da: nastavnici/e sve tri podgrupe najveći značaj pridaju godišnjem, a zatim mjesečnom planiranju i pripremanju nastave, te da, što je nivo školovanje viši to se dnevnom pripremanju nastave daje manji značaj. Dnevne pripreme tvrdi da redovno izrađuje 65% nastavnika/ca gimnazije. Sve ovo ukazuje na potrebu **dodatnog razvijanja svijesti o važnosti operativnog planiranja i pripremanja nastave posebno kod nastavnika/ca viših nivoa školovanja.**
- Sve tri grupe nastavnika/ca (nastavnici/e razredne nastave; nastavnici/e predmetne nastave; nastavnici/e gimnazije) u visokom procentu prepoznaju značaj planiranja ciljeva i aktivnosti učenika/ca na času. Nastavnici/e razredne nastave veći značaj daju planiranju ciljeva i aktivnosti učenja u odnosu na tok predavanja. Nastavnici/e predmetne nastave i gimnazije pridaju jednaku važnost planiranju aktivnosti učenika/ca i planiranju toka predavanja. Ovo ukazuje na potrebu **dodatne edukacije nastavnika/ca u pogledu izrade pripreme za čas.**
- Sve tri grupe nastavnika/ca (nastavnici/e razredne nastave; nastavnici/e predmetne nastave; nastavnici/e gimnazije) kao dominantno polazište za planiranje nastave određuju ciljeve programa. Ipak nije *zanemarljiv* procenat (37,0%) nastavnika/ca gimnazije koji kao polazište opredjeljuju teme, tj. sadržaje programa. *Navedene*

činjenice treba razumjeti u smislu da jednom broju nastavnika/ca gimnazije „nije jasan“ ciljni pristup u planiranju nastave ili ga jednostavno nisu prihvatili/e. Podatak da 37% nastavnika/ca gimnazije **u pripremanju nastave polazi od tema, a ne od ciljeva programa zaslužuje posebnu pažnju u koncipiranju buduće profesionalne obuke nastavnika/ca.**

- ⇒ U pripremanju za čas, kod većine nastavnika/ca osnovne škole i gimnazije (u procentu većem od 70%) u određenoj mjeri, zastupljeni su različiti opšti ciljevi nastave. Činjenica je da nastavnici/e u pripremanju za čas **češće** navode ciljeve koji su usmjereni na upoznavanje i dobro razumijevanje **sadržaja programa**, nego na tzv. procesne ciljeve – ciljeve koji su usmjereni na razvoj vještina i sposobnosti učenika/ca. Ovo ukazuje na potrebu **dodatnog edukovanja nastavnika/ca o važnosti opštih ciljeva škole i razumijevanja uloge pojedinačnih predmeta u razvoju učenika/ca.**

4.3. Ambijent za učenje

- ⇒ U posmatranim učionicama, pored udžbenika, koji je dominantan izvor znanja u školama, u nedovoljnoj mjeri su zastupljeni **drugi izvori znanja** (dodatna literatura, radni listovi i posebno kompjuter). Kada se uporede sve tri grupe nastavnika/ca može se zaključiti: da je udžbenik osnovni izvor znanja u osnovnoj školi i u gimnaziji; da se u osnovnoj školi (u razrednoj i predmetnoj nastavi) pored udžbenika više koriste radni listovi, crteži, plakati itd. u odnosu na gimnaziju; da se u gimnaziji pored udžbenika više koristi dodatna literatura u odnosu na osnovnu školu; da su kompjuter i druga audio-vizuelna sredstva najmanje korišćen izvor znanja i u osnovnoj školi i gimnaziji. Ove činjenice ukazuje na potrebu **dodatnog opremanja škola osnovnim didaktičkim sredstvima i potrebnom literaturom, dostupnosti raspoloživih sredstava, kao i osposobljavanja nastavnika/ca za njihovu aktivnu primjenu u nastavi.**
- ⇒ Kada se uporedi raspored klupa u učionicama kod tri grupe nastavnika/ca, uočava se da je klasičan raspored klupa („frontalni“) karakterističan za gimnaziju i za predmetnu nastavu. Kada je u pitanju razredna nastava izdvajaju se dvije podjednake grupe nastavnika/ca, jedni koji preferiraju klasični raspored i drugi koji preferiraju raspored koji je prilagođeniji grupnim oblicima rada. Ovo ukazuje na potrebu šire podrške nastavniku/ci da u svojoj sredini, u školi, **ambijent za učenje prilagodi potrebama savremene nastave i učenja.**

4.4. Metode učenja i uloga učenika/ca u nastavi

- **Frontalni rad je dominantan oblik rada u našim školama.** Posebnu pažnju zavređuje činjenica da čak 92% učenika/ca osnovne škole i gotovo 87% učenika/ca gimnazije opaža da na većini časova uče tako što nastavnik/ca „predaje” lekciju čitavom odjeljenju. Ovo ukazuje na potrebu **dodatnog osposobljavanja i šire podrške nastavniku/ci, da pored frontalnog, u većoj mjeri koristi i druge oblike rada.** Kada se uporede različiti oblici rada kod različitih grupa nastavnika/ca može se zaključiti da je frontalni oblik rada dominantan u predmetnoj nastavi i u gimnaziji. U razrednoj nastavi frontalni oblik rada je jednako zastupljen koliko i grupni. Individualni oblici rada su značajno manje zastupljeni u odnosu na prethodna dva oblika na svim nivoima školovanja.
- ☞ Za najveći broj učenika/ca osnovne škole (predmetna nastava) časovi u školi su: **uglavnom zanimljivi** (68,3% učenika/ca); da su *veoma zanimljivi* smatra 22,4% učenika/ca osnovne škole. Za najveći broj učenika/ca gimnazije časovi u školi su: **uglavnom zanimljivi** (52,1% učenika/ca); da su *nezanimljivi* smatra 31,0% učenika/ca gimnazije. Kada se uporede odgovori učenika/ca osnovne škole (predmetna nastava) i učenika/ca gimnazije može se zaključiti da je zanimljivost časova u školi, po mišljenju učenika/ca, manja što što oni/e pripadaju višem nivou školovanja. Tako npr. da su časovi u školi *veoma zanimljivi* smatra 22,4% učenika/ca osnovne škole, a za tu kategoriju se opredijelilo 0,2% učenika/ca gimnazije. **Ovo ukazuje na potrebu da nastavnici/e gimnazije više uvažavaju interesovanja svojih učenika/ca.**

4.5. Procjena uspješnosti realizacije časa i ciljeva nastave

- ☞ Neposrednim posmatranjem (procjenom realizacije ciljeva nastave od strane pedagoga ili psihologa škole) utvrđeno je da se na više od 70% posmatranih časova razredne i predmetne nastave *veoma uspješno* realizuje ciljevi koji se odnose na upoznavanje i dobro razumijevanje sadržaja programa, a da su ciljevi usmjereni na razvoj vještina i sposobnosti učenika/ca bili u manjoj mjeri zastupljeni na posmatranim časovima. U razrednoj nastavi, u odnosu na predmetnu nastavu uspješnije se realizuju gotovo svi opšti ciljevi škole (osim u slučaju razvoja kritičkog mišljenja). Razvoju kritičkog mišljenja (jedan od opštih ciljeva škole) ne poklanja se dovoljna pažnja niti u razrednoj, niti u predmetnoj nastavi. Ovo ukazuje na potrebu da se **profesionalni razvoj nastavnika/ca dodatno usmjeri na ovladavanje metodama aktivnog i kooperativnog učenja, kao i na razumijevanje važnosti samog procesa učenja, kako bi se kroz nastavu i učenje, pored kvalitetnog znanja, obezbijedio razvoj vještina i sposobnosti učenika/ca.**

II AKTIVNO KORIŠĆENJE UDŽBENIKA U NASTAVI

- Novi udžbenici, radne sveske i priručnici, po mišljenju nastavnika/ca i učenika/ca posjeduju očekivani kvalitet i aktivno se koriste u školi i kod kuće (u procentu većem od 90%). Činjenica je da određeni broj nastavnika/ca u osnovnoj školi i gimnaziji pored novih, istovremeno koristi i stare udžbenike. Posebno je zabrinjavajuće da 32% učenika/ca osnovne škole i 49% učenika/ca gimnazije izjavljuje da **ima obavezu da, pored novih, „nabavi” i stare udžbenike**. Ova činjenica nameće zadatak savjetnicima/ama da prilikom posjete školama, u neposrednom kontaktu sa nastavnicima/ama identifikuju razloge korišćenja „starih” udžbenika i provjeravaju obavezu nastavnika/ca da u školi koristi isključivo odobrene udžbenike.

- Više od 90% nastavnika/ca osnovne škole i gimnazije aktivno koriste udžbenik za učenje u školi i kod kuće. U školi nastavnici/e osnovne škole i gimnazije udžbenik najčešće koriste da bi učenici/e odgovorili/e na pitanja i riješili/e zadatke iz udžbenika. Ne postoji značajna razlika u načinu korišćenja udžbenika kod kuće od strane učenika/ca osnovne škole (predmetna nastava) i gimnazija. Obje podgrupe najčešće udžbenik kod kuće koriste (u procenti većem od 90%) da bi naučili/e novu ili ponovili/e staru lekciju. Razlike se pojavljuju u frekvenciji korišćenja udžbenika. Učenici/e osnovne škole nešto češće koriste udžbenik za učenje kod kuće u odnosu na učenike/ce gimnazije. Ovo ukazuje da je **neophodno kod nastavnika/ca postići šire razumijevanje funkcija udžbenika i pružiti im podršku (obuke, savjetovanja) kako bi u nastavi i kod kuće iskoristili/e sve mogućnosti udžbenika i tako unaprijedili/e učenje i ukupan razvoj učenika/ca**.

CIP – Каталогизација у публикацији
Централна народна библиотека Црне Горе, Цетиње

371. 13 (497.16)

ЛАЛОВИЋ, Зоран

Naša škola : istraživanje uticaja obuke
nastavnika/ca na primjenu stečenih znanja i
vještina i na aktivno korišćenje udžbenika u
nastavi : (2009) / [Zoran Lalović]. – Podgorica :
Zavod za školstvo, 2009 (Cetinje : IVPE). – 80 str.
: tabele ; 25 cm

Podaci o autorima preuzeti iz impresuma. – Tiraž 300.

ISBN 978-86-85553-89-9 (broš.)

1. Гл. Ств. Насл.

а) Наставници – Стручно усавршавање – Методика –
Црна Гора

COBISS.CG-ID 14549520